

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

UNIVERSITY OF PIRAEUS

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΙΣ “ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΑΙ
ΕΥΡΩΠΑΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ”**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**“ΣΥΓΚΕΚΑΛΥΜΜΕΝΗ ΔΡΑΣΗ ΚΑΙ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΕΙΡΗΝΗ -
ΜΙΑ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ”**

ΜΑΝΟΥΣΟΣ ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ ΚΥΠΡΑΙΟΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ : Κ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΠΛΑΤΙΑΣ

ΠΕΙΡΑΙΑΣ, 2015

Ο ΚΥΠΡΑΙΟΣ ΜΑΝΟΥΣΟΣ ΤΟΥ ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ βεβαιώνω ότι το έργο που εκπονήθηκε και παρουσιάζεται στην υποβαλλόμενη διπλωματική εργασία είναι αποκλειστικά ατομικό δικό μου. Όποιες πληροφορίες και υλικό που περιέχονται έχουν αντληθεί από άλλες πηγές, έχουν καταλλήλως αναφερθεί στην παρούσα διπλωματική εργασία. Επιπλέον τελώ εν γνώσει ότι σε περίπτωση διαπίστωσης ότι δεν συντρέχουν όσα βεβαιώνονται από μέρους μου, μου αφαιρείται ανά πάσα στιγμή αμέσως ο τίτλος.

(υπογραφή)

Αφιερώνεται στην οικογένειά μου.

Συγκεκριμενή Δράση και Δημοκρατική Ειρήνη : Μια Συγκριτική Μελέτη

Μανούσος Γεράσιμου Κυπραίος

Σημαντικοί όροι : Συγκεκριμενή Δράση, Κατασκοπεία, Πληροφόρηση, Θεωρία Δημοκρατικής Ειρήνης,

Περίληψη

Η εξάσκηση συγκεκριμενων δράσεων από κράτη εναντίον άλλων κρατών αποτελεί ένα σχετικά ανεξερεύνητο κεφάλαιο στην επιστήμη των διεθνών σχέσεων. Παρά την ευρεία χρήση τους, η βιβλιογραφία δεν έχει αναπτυχθεί σε τέτοιο σημείο ώστε να μπορούμε να έχουμε μια ολοκληρωμένη άποψη τόσο για το τι θεωρείται ως συγκεκριμενή δράση, όσο και για το πως οι συγκεκριμενες δράσεις επηρεάζουν το ήδη υπάρχον θεωρητικό πλαίσιο, όπως τη ρεαλιστική, την φιλελεύθερη θεωρία αλλά και άλλες.

Στην μελέτη αυτή, θα γίνει προσπάθεια να συγκριθεί η εξάσκηση συγκεκριμενων δράσεων με μια υπάρχουσα θεωρία του φιλελεύθερου παραδείγματος, την θεωρία δημοκρατικής ειρήνης. Κύριοι στόχοι της μελέτης είναι : α) να δοθούν οι βασικές γνώσεις στον αναγνώστη σχετικά με το αντικείμενο μελέτης, β) να εξηγηθεί η θεωρητική αλληλεπίδραση της θεωρίας δημοκρατικής ειρήνης με την άσκηση συγκεκριμενων δράσεων και, γ) να παραχθούν χρήσιμα αποτελέσματα για την διεύρυνση του θεωρητικού πεδίου των συγκεκριμενων δράσεων, μέσα από την μελέτη δυο περιπτώσιολογικών μελετών, που συνδυάζουν την άσκηση συγκεκριμενων δράσεων με την θεωρία δημοκρατικής ειρήνης.

Τα παραγόμενα αποτελέσματα έχουν πολύ μεγάλη σημασία ως προς την ανάλυση τους, τόσο για την επεξήγηση του ήδη υπάρχοντος θεωρητικού υπόβαθρου που επιβεβαιώνεται ή διαψεύδεται από αυτά τα αποτελέσματα, όσο και την μελέτη των συγκεκριμενων δράσεων ως γεγονότων μεταξύ κρατών στο διεθνές σύστημα.

Ευχαριστίες

Θερμές ευχαριστίες προς τον υπεύθυνο Καθηγητή της Διπλωματικής αυτής, κ. Αθανάσιο Πλατιά, αλλά και στον Επίκουρο Καθηγητή κ. Ιωάννη Κωνσταντόπουλο, οι οποίοι πίστεψαν σε εμένα και στο θέμα μου, και μου παρείχαν όλα τα κατάλληλα εφόδια ώστε να έλθει η διπλωματική αυτή εις πέρας.

Περιεχόμενα

Κεφάλαιο 1ο : Βασικοί Θεωρητικοί Άξονες της Παρούσας Μελέτης - Συγκεκριαυμμένη Δράση, Κατασκοπεία, Πληροφόρηση.

1.1: Ορισμός της συγκεκριαυμμένης δράσης	σελ. 1
1.2: Διαστάσεις της Συγκεκριαυμμένης Δράσης	σελ. 3
1.3: Σημασία της Συγκεκριαυμμένης Δράσης ως θέμα μελέτης	σελ. 6
1.4: Ένταξη της Συγκεκριαυμμένης Δράσης σε πεδίο μελέτης	σελ. 7
1.5: Κατασκοπεία & Πληροφόρηση : Ορισμοί, Διαφορές και η Σημασία τους	σελ. 8
1.6: Μεθοδολογική Προσέγγιση	σελ. 13

Κεφάλαιο 2ο : Θεωρητικό Υπόβαθρο - Ρεαλισμός, Φιλελευθερισμός, Δημοκρατία και Πόλεμος

2.1: Τα κυρίαρχα θεωρητικά ρεύματα και αναλυση τους	σελ. 15
2.2: Το επιχείρημα της Δημοκρατικής Ειρήνης και το debate των κυρίαρχων ρευμάτων	σελ. 19
2.3: Πόλεμος και Δημοκρατία, ορισμοί και η δυσκολία αποδοχής ενός καθολικού ορισμού	σελ. 25

Κεφάλαιο 3ο : Περιπτωσιολογικές Μελέτες και Θεωρία : Η Ανατροπή του Αλιέντε στην Χιλή από την CIA (1973) και η επιχείρηση AirCIA (2002 -)

3.1: Βασικοί άξονες της ανάλυσης των περιπτωσιολογικών μελετών	σελ. 29
3.2: Το πραξικόπημα εναντίον του Σαλβαντόρ Αλιέντε στην Χιλή το 1973 και η εμπλοκή της CIA	σελ. 29
3.2.α: Ιστορικό υπόβαθρο	σελ. 30
3.2.β: Τα γεγονότα πίσω από την ανατροπή Αγιέντε και η μυστική δράση της CIA στην Χιλή	σελ. 31
3.2.γ: Σύγκριση της περιπτωσιολογικής μελέτης με την κατασκοπεία και την δημοκρατική ειρήνη	σελ. 37
3.3: Η επιχείρηση AIR CIA - Μεταφορά πιθανών τρομοκρατών και προσώπων υψηλού ενδιαφέροντος σε απομονωμένες φυλακές	σελ. 41
3.3.α: Ιστορικό υπόβαθρο	σελ. 42
3.3.β: Οι περιπτώσεις μεταφοράς των Μαχέρ Αράρ και Αμπού Ομάρ: Πως εκτελέστηκε η επιχείρηση απαγωγής τους και τι τους συνέβη	σελ. 44
3.3.β.i: Η περίπτωση του Μαχέρ Αράρ	σελ. 44
3.3.β.ii: Η περίπτωση του Αμπού Ομάρ	σελ. 46
3.3.γ: Σύγκριση της περιπτωσιολογικής μελέτης με την κατασκοπεία και την δημοκρατική ειρήνη	σελ. 48

Κεφάλαιο 4ο : Συμπεράσματα και Απόψεις σχετικά με τις Θεωρίες και τις Περιπτωσιολογικές Μελέτες - Περαιτέρω Πεδία Διερεύνησης

4.1: Γενικά Συμπεράσματα της Μελέτης _____ **σελ. 51**

4.2: Πεδία περαιτέρω μελέτης του παρόντος θέματος _____ **σελ. 55**

Βιβλιογραφία _____ **σελ. 57**

Κεφάλαιο 1ο : Βασικοί Θεωρητικοί Άξονες της Παρούσας Μελέτης - Συγκεκριαυμμένη Δράση, Κατασκοπεία, Πληροφόρηση.

1.1 Ορισμός της συγκεκριαυμμένης δράσης

Η έννοια της συγκεκριαυμμένης δράσης αποτελεί ίσως μια έννοια η οποία μπορεί δύσκολα να προσδιοριστεί με την χρήση ενός ορισμού. Ο πιο απλοϊκός και ευκολονόητος ορισμός είναι πως πρόκειται για “ μια μυστική δράση που εκτελείται για να επηρεάσει την ροή των πολιτικών γεγονότων, ως μια κυβερνητική δράση ¹. Πρόκειται για την πιο εύκολα κατανοήσιμη εκδοχή, καθώς δεν εμπλέκει πολλούς όρους και εξηγεί απλά και ξεκάθαρα το τι είναι η συγκεκριαυμμένη δράση. Ουσιαστικά, είναι ένας ταυτολογικός ορισμός ο οποίος δεν μπορεί να προσεγγίσει σε βάθος την έννοια της συγκεκριαυμμένης δράσης, και έτσι επιστημονικά κρίνεται ανεπαρκής.

Ένας άλλος ορισμός είναι αυτός που είχε δώσει ο George Kennan σε ένα έγγραφο του, στο οποίο αναφέρει πως η συγκεκριαυμμένη δράση αφορά “ τις δράσεις εκείνες που είναι τόσο καλά σχεδιασμένες και εκτελεσμένες, που καμία ευθύνη της αμερικανικής κυβέρνησης για αυτές δεν φανερώνεται σε μη εξουσιοδοτημένα άτομα, ώστε ακόμα και αν αποδειχθεί η ύπαρξη ευθύνης των ΗΠΑ, η κυβέρνηση να μπορεί πιθανώς να αρνηθεί κάθε δήλωση ². Ο ορισμός αυτός εμπεριέχει μέσα την έκφανση της εξωτερικής πολιτικής, και την διαμόρφωσή της μέσα από την χρήση συγκεκριαυμμένης δράσης, όταν και αν χρειαστεί, δίνοντας και το βασικό στοιχείο κατανόησης της συγκεκριαυμμένης δράσης, ότι δηλαδή είναι (για τις ΗΠΑ τουλάχιστον) ένα από τα βασικά εργαλεία επιρροής της εξωτερικής πολιτικής και του πολιτικού γίνεσθαι τρίτων, λιγότερο ισχυρών, αλλά και περισσότερο ισχυρών κρατών, είτε αυτά είναι σύμμαχοι είτε ανταγωνιστές σε διάφορους τομείς (π.χ. εμπόριο, οικονομία, εσωτερική πολιτική σκηνή κ.α.)

Ένας ακόμα ορισμός, που επεξηγεί περαιτέρω το τι είναι τελικά η συγκεκριαυμμένη δράση, είναι αυτός που δίνουν οι Berkowich & Goodman, ότι δηλαδή “ Οι συγκεκριαυμμένες επιχειρήσεις είναι επιχειρήσεις επηρεασμού, αντίθετα με την αντικατασκοπεία και την κατασκοπεία” ³. Στον ορισμό αυτό, πλέον, γίνεται κατανοητό το γενικό πλαίσιο της συγκεκριαυμμένης δράσης : είναι μια επιχείρηση

¹ Στον ιστότοπο <http://m.dictionary.com/definition/covert%20action> , επίσκεψη 20/01/2014

² Έγγραφο NSC10/2, George Kennan, 1948, όπως σχολιάζεται στο John Ranelagh, *The Agency: The rise and Decline of CIA*, New York, Touchstone, 1987, p.134

³ Berkowich & Goodman, *Best Truth*, Yale University Press, 2000, pp.129-130. See also, Daugherty J. William, *Executive Secrets : Covert Action and the Presidency*, The University Press Of Kentucky, 2006, p. 16

επηρεασμού, που ως στόχο έχει να αναδιαμορφώσει πολιτικές ή οικονομικές ή άλλου είδους πτυχές μιας χώρας, ώστε να εξυπηρετούν ή τουλάχιστον να μην εμποδίζουν τα συμφέροντα της χώρας που ασκεί την μυστική δράση.

Ο ορισμός όμως που δίνει την τελική βάση κατανόησης του τι είναι η συγκεκριμένη δράση, είναι αυτός που υποστηρίζει ότι “ ίσως το πιο σημαντικό σημείο για την κατανόηση της συγκεκριμένης δράσης είναι ότι δεν αποτελεί μια συνηθισμένη αποστολή της CIA, όπως η συλλογή πληροφοριών ή οι επιχειρήσεις αντικατασκοπείας. Μάλλον η συγκεκριμένη δράση είναι κατά πολύ ένα στοιχείο της αμερικανικής προεδρικής πολιτικής δεξιοτεχνίας, που ενώνει τα πιο γνωστά στοιχεία της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής, όπως η διπλωματία, η στρατιωτική δύναμη, η οικονομική βοήθεια ή/και οι κυρώσεις.” ⁴

Βλέπουμε λοιπόν πως η συγκεκριμένη δράση, ειδικά όπως παρουσιάζεται στην τελευταία διαπίστωση του William Daugherty, αποτελεί ένα συνδυαστικό στοιχείο, το οποίο ενώνει όλες τις εκφάνσεις της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής, με κύριο στόχο τον επηρεασμό της εσωτερικής ή/και της εξωτερικής πολιτικής άλλων, μικρών και ανίσχυρων κρατών, μέσα από την διενέργεια συγκεκριμένων δράσεων. Αφήνοντας πίσω τους ορισμούς και περνώντας στις διαστάσεις της συγκεκριμένης δράσης, αξίζει να παρατεθεί μια διαπίστωση ενός πρώην αμερικανού πράκτορα της CIA, που λέει πως “ η συγκεκριμένη δράση είναι ο όρος που περιγράφει τις προσπάθειες μας να επηρεάσουμε τη ροή των γεγονότων σε μια ξένη χώρα, κυρίως χωρίς να γίνει γνωστή η εμπλοκή μας ” ⁵.

Χαρακτηριστικές όμως είναι και οι εκφράσεις πολλών ανθρώπων σχετικά με τη συγκεκριμένη δράση και την σημασία της. Μια πολύ σημαντική φράση είναι αυτή του George Kennan, διευθυντή του Στέιτ Ντιπάρτμεντ, σε υπόμνημα του προς τον Frank Wisner, διευθυντή του Γραφείου της CIA , στις 6 Ιανουαρίου 1949 : "Καθώς η διεθνής κατάσταση εξελίσσεται, κάθε μέρα καθιστά πιο προφανή τη σημασία του ρόλου που θα πρέπει να διαδραματίζουν οι μυστικές επιχειρήσεις, αν τα εθνικά μας συμφέροντα πρόκειται να προστατεύονται επαρκώς. " ⁶.

---

⁴ Daugherty J., William, *Counterintelligence and Covert Action : The role of Covert Action*, Chapter 21, όπως παρουσιάζεται στο Johnson K. Lock, *Handbook Of Intelligence Studies*, Taylor & Francis, e-library, 2006, www.ebookstore.tandf.co.uk, p.279

⁵ Turner Stansfield, *Secrecy and Democracy : The CIA in transition*, Boston, Houghton Mifflin, 1985, p.75

⁶ πηγή “Η Ανάγκη για την Σύσταση της Υπηρεσίας (CIA) (1996), έγγραφο 308, όπως παρουσιάζεται στο Lathrop E. Charles, *The Literary Spy*, Yale University Press, 2004, p. 66

Μία ακόμα έκφραση η οποία περιγράφει με τον πλέον κατάλληλο τρόπο την ανάγκη για την ύπαρξη μυστικών δράσεων είναι η εξής, που ανήκει στο Εθνικό Συμβούλιο Ασφαλείας (NSC) των ΗΠΑ, και αναφέρει τα εξής : “Το Εθνικό Συμβούλιο Ασφαλείας εγκρίνει. . . την άμεση επέκταση της μυστικής οργάνωσης που ιδρύθηκε με την οδηγία του Εθνικού Συμβουλίου Ασφαλείας 10/2, και την εντατικοποίηση των μυστικών επιχειρήσεων που έχουν σχεδιαστεί να ασκούν μέγιστη πίεση στη Σοβιετική δομή της εξουσίας, συμπεριλαμβανομένων των σχέσεων μεταξύ της ΕΣΣΔ, των κρατών δορυφόρων της και της κομμουνιστικής Κίνας, και να συμβάλει στη συστολή και μείωση της σοβιετικής εξουσίας και επιρροής σε όρια τα οποία πλέον δεν αποτελούν απειλή για την ασφάλεια των ΗΠΑ. . . . Το Εθνικό Συμβούλιο Ασφαλείας επιβεβαιώνει την ευθύνη και την εξουσία του διευθυντή της Κεντρικής Υπηρεσίας Πληροφοριών (CIA) για τη διεξαγωγή μυστικών επιχειρήσεων.” ⁷.

1.2 Διαστάσεις της Συγκεκριμένης Δράσης

Οι απόψεις σχετικά με τις διαστάσεις της συγκεκριμένης δράσης, δηλαδή σχετικά με το τι περιλαμβάνεται μέσα στο πλαίσιο της συγκεκριμένης δράσης, διαφέρουν από μελετητή σε μελετητή. Παρόλα αυτά, δυο είναι οι πιο κοινά αποδεκτές προσεγγίσεις σχετικά με τις διαστάσεις της συγκεκριμένης δράσης : η προσέγγιση των Shulsky & Schmitt και η προσέγγιση του Lowenthal. Η πρώτη⁸ υποστηρίζει πως υπάρχουν πέντε διαστάσεις σχετικά με την συγκεκριμένη δράση, τις οποίες και αναλύει ως εξής.

Ως πρώτη διάσταση βλέπει την μυστική υποστήριξη μιας φίλια προσκείμενης κυβέρνησης, είτε μέσα από την χρήση κατασκοπείας είτε χωρίς. Λογικό είναι ότι μια κυβέρνηση μπορεί και θέλει να στηρίξει μια φίλια κυβέρνηση του εξωτερικού, κυρίως αν υπάρχουν ειδικά συμφέροντα. Η χρήση της συγκεκριμένης δράσης επιτρέπει την ύπαρξη βοήθειας, χωρίς όμως να γίνει γνωστό πως μια ξένη κυβέρνηση επενέβη στα εσωτερικά της χώρας.

Δεύτερη πτυχή αποτελεί η προσπάθεια επηρεασμού των αντιλήψεων μιας ξένης κυβέρνησης, είτε μέσα από την χρήση πρακτόρων επηρεασμού είτε μέσα από την χρήση πληροφόρησης και

---

⁷ πηγή : Οδηγία του Συμβουλίου Εθνικής Ασφάλειας 10/5, 23 Οκτωβρίου του 1951, όπως παρουσιάζεται στο Lathrop E. Charles, *The Literary Spy*, Yale University Press, 2004, p. 66

⁸ Abram N. Shulsky, Gary James Schmitt, *Silent Warfare*, Potomac Books, 2002, pg 77.

παραπληροφόρησης. Όποιοι και από τους δύο τρόπους μια κυβέρνηση επιλέξει για να επηρεάσει τις αντιλήψεις μιας ξένης κυβέρνησης (είτε μέσω πρακτόρων είτε μέσω πληροφόρησης – παραπληροφόρησης) μπορεί και πάλι να διασφαλίσει ότι η εμπλοκή της δεν θα αποκαλυφθεί, με εξαίρεση κάποια σημαντική εξέλιξη (π.χ. αποκάλυψη του πράκτορα).

Σαν τρίτη πτυχή, οι Shylsky & Schmitt αναφέρουν τον επηρεασμό των αντιλήψεων μιας ολόκληρης κοινωνίας, είτε μέσω πρακτόρων επηρεασμού, είτε μέσω μη αναγνωρισμένης προπαγάνδας, είτε μέσω πλαστογραφήσεων (εγγράφων π.χ.). Και εδώ η κυβέρνηση που θέλει να επηρεάσει μια κοινωνία, διασφαλίζει μέσα από την χρήση συγκεκριμένης δράσης πως πλέον όχι μια κυβέρνηση, αλλά μια κοινωνία ολόκληρη, δεν θα συνδέσει την κυβέρνηση που ασκεί την μυστική δράση με το γεγονός της προσπάθειας επιρροής των αντιλήψεων της.

Σαν τέταρτη πτυχή, οι δύο μελετητές αναφέρουν την υποστήριξη φίλιων πολιτικών δυνάμεων. Απλά κοιτώντας μέσα στην περίοδο από το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου μέχρι και σήμερα, θα δούμε πως πολλά κράτη, και ιδιαίτερα κράτη τα οποία αποβλέπουν στο να καταστούν περιφερειακοί ηγεμόνες στο υποσύστημα τους, χρησιμοποιούν το εργαλείο της συγκεκριμένης δράσης για να υποστηρίξουν φίλιες κυβερνήσεις. Οι λόγοι υποστήριξης ποικίλλουν, αλλά τα μέσα είναι συγκεκριμένα όταν αναφερόμαστε σε συγκεκριμένη δράση : χρήση πρακτόρων, προπαγάνδα και παραπληροφόρηση.

Σαν πέμπτη και τελευταία πτυχή, οι δυο μελετητές αναφέρουν τον επηρεασμό των πολιτικών αντιλήψεων σε μια τρίτη χώρα με βίαια μέσα. Τα μέσα αυτά περιλαμβάνουν την υποστήριξη δράσεων ή κινημάτων, την παραστρατιωτική δράση, ακόμα και συγκεκριμένες δράσεις καταστροφής ή βίας, συμπεριλαμβανομένων και δολοφονιών. Στην πτυχή αυτή το κύριο μέλημα της κυβέρνησης που ασκεί τα μέσα αυτά είναι η μη αποκάλυψή της, κάτι που παραμένει δύσκολο καθώς ανεβαίνει το επίπεδο εμπλοκής μέσα σε μια ξένη χώρα, και ειδικότερα όταν η κυβέρνηση αυτή, μέσω των μυστικών δράσεων της, φτάνει στο επίπεδο των δολοφονιών.

Αντίθετα, ο Lowenthal επιχειρεί να καταγράψει με διαφορετικό τρόπο τις διαστάσεις της συγκεκριμένης δράσης, προσπαθώντας να τις διαβαθμίσει βάσει δυο κριτηρίων : την διαβάθμιση από την πιο ήπια στην πιο σκληρή, και την διαβάθμιση από την πιο εύκολα πραγματοποιήσιμη στη πιο

δύσκολα πραγματοποιήσιμη. Η κατάταξη ακολουθεί, κατά τον Lowenthal, την παρακάτω σειρά ⁹.

Πρώτη διακρίνει την προπαγάνδα, ως την πιο εύκολα πραγματοποιήσιμη, αλλά και πιο ήπια διάσταση. Είναι προφανές πως δεν απαιτεί κινητοποίηση ούτε στρατιωτικών μέσων αλλά ούτε και στρατιωτών. Απαιτεί μόνο την διασπορά ψευδών ειδήσεων, η οποία μπορεί να πραγματοποιηθεί αναίμακτα και κυρίως χωρίς εμπλοκή ανθρώπων, με μυστικούς τρόπους. Έχει πολύ υψηλή ικανότητα επιρροής στον λαό μιας χώρας και πολύ μικρό κόστος.

Ως δεύτερη διάσταση διακρίνει την πολιτική δραστηριότητα. Οι διμερείς επαφές μεταξύ κυβερνήσεων εδώ δεν περιλαμβάνονται, αλλά σαφώς περιλαμβάνεται η μυστική υποκίνηση πολιτικών ή μη μέσων, από την πολιτική ηγεσία μιας χώρας εναντίον μιας άλλης, με σκοπό είτε τον έλεγχο μιας κατάστασης είτε την άσκηση επιρροής σε μία κατάσταση. Εδώ μπορεί να εμπεριέχεται και η υποστήριξη μιας φίλιας κυβέρνησης, εκτός από προσπάθειες “περιορισμού” ισχύος μιας αντίθετα προσκείμενης κυβέρνησης.

Στην τρίτη θέση τοποθετεί την οικονομική δραστηριότητα, που ανά τα χρόνια έχει αποδειχτεί ότι έχει πολύ ισχυρά αποτελέσματα στην εσωτερική και εξωτερική ζωή μιας χώρας. Ένα σύγχρονο παράδειγμα είναι η χρηματοδότηση των ιταλικών κομμάτων από τις ΗΠΑ, και συγκεκριμένα από την CIA, το 1948, σε μια προσπάθεια να αποσοβηθεί ο κίνδυνος επικράτησης του κομμουνιστικού καθεστώτος στην τότε Ιταλία, που θα μπορούσε να έχει αλυσιδωτή αντίδραση στα υπόλοιπα κράτη της Ευρώπης. Η CIA χρηματοδότησε λοιπόν τα κόμματα αυτά, ώστε να μπορέσει να διασφαλίσει την εξάρτηση τους από τις αμερικανικές επιχορηγήσεις, διασφαλίζοντας ότι δεν θα προσεταιρισθούν το κομμουνιστικό μοντέλο.

Στην τέταρτη θέση τοποθετεί τα κινήματα (συνήθως υποκινούμενα) αλλά και τις δράσεις. Εδώ για πρώτη φορά εντοπίζουμε ενός είδους “στρατιωτική” μορφή ανάμεσα στις διαστάσεις που προτάσσει ο Lowenthal, κυρίως λόγω της πιθανότητας ύπαρξης ένοπλων κινήματων, όπως έχουν εμφανιστεί κατά περιόδους. Τα κινήματα αυτά ή οι δράσεις, συνήθως είναι υποκινούμενα από ξένες κυβερνήσεις (π.χ. η ανατροπή του Αγιέντε στην Χιλή), και μπορεί να εμπλέκουν την χρήση βίας, όπλων, ακόμα και την κατοχή εδαφών με σκοπό την ενίσχυση της ισχύος τους και την πραγμάτωση

---

⁹ Mark M. Lowenthal, *Intelligence : From Secrets to Policy*, CQ Press, 2011, pg. 186-187

των στόχων τους.

Στην πέμπτη θέση, ως την πιο σκληρή και πιο δύσκολα πραγματοποιήσιμη διάσταση, κατατάσσει τις παραστρατιωτικές επιχειρήσεις. Εδώ μπορεί να μην εντάσσεται αποκλειστικά ο στρατός μιας χώρας, εντάσσονται όμως σίγουρα ομάδες οι οποίες έχουν ως κύριο στόχο να επιφέρουν πλήγμα είτε πραγματικό (π.χ. καταστροφή περιουσίας ή κατάληψη εδαφών), είτε πλήγμα αξιοπιστίας στην κυβέρνηση μιας χώρας. Εκτός από την δημιουργία πληγμάτων, μπορεί να πραγματοποιηθούν παραστρατιωτικές δραστηριότητες και για την υποστήριξη μιας φίλιας κυβέρνησης, μέσω της αποτροπής πιθανών αντιπάλων που μπορεί να την πλήξουν είτε πολιτικά, είτε οικονομικά, είτε μέσω πολέμου.

1.3 Σημασία της Συγκεκριμευμένης Δράσης ως θέμα μελέτης.

Η έννοια της συγκεκριμευμένης δράσης ως αντικείμενο μελέτης είναι ένα θέμα μεγάλης σημασίας. Αρχικά, μπορούμε να πούμε πως πρόκειται για μια πρόσφατη “ανακάλυψη” ως έννοια, ενώ η άσκηση της φτάνει ως τα χρόνια του Sun Tzu και της Αρχαίας Ελλάδας. Αποτελεί για πολλούς μελετητές όμως μια παραμελημένη διάσταση των διεθνών σχέσεων, παρότι αποτελεί ένα θέμα τεράστιας σημασίας στην μελέτη των αλληλεπιδράσεων μεταξύ κρατών. Η προσπάθεια διερεύνησης και ανακάλυψης μυστικών δράσεων υποκινούμενων από κυβερνήσεις εναντίον κυβερνήσεων, μπορεί να ανοίξει ένα ευρύ αναλυτικό πεδίο στην ερμηνεία και την επεξήγηση των παραγόντων που διαμορφώνουν τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ κρατών, αλλά και των τρόπων που δομούνται οι συμμαχίες και οι συνασπισμοί κρατών.

Η ίδια η έννοια της συγκεκριμευμένης δράσης φανερώνει την ήδη γνωστή παράμετρο των διεθνών σχέσεων, ότι δηλαδή τα ισχυρά κράτη αποτελούν τους παίκτες στην παγκόσμια σκακιέρα, και ότι τα αδύναμα κράτη υποχωρούν ως εκεί που τους επιβάλλει η αδυναμία τους. Η εφαρμογή μυστικών δράσεων στο έδαφος μιας ξένης χώρας από μια κυβέρνηση, μπορεί να αποτελεί ένδειξη ανικανότητας της ξένης χώρας, καθώς αποδεικνύεται ότι δε διαθέτει τους πόρους ή/ και την ισχύ για την απόκρουση της δράσης αυτής, με εξαίρεση βέβαια τις περιπτώσεις που αυτές οι δράσεις γίνονται υποστηρικτικά ως προς την κυβέρνηση, ενώ ακόμα υπάρχει και η πιθανότητα το κράτος να μην αντιληφθεί καν την μυστική δράση.

1.4 Ένταξη της Συγκεκριμευμένης Δράσης σε Πεδίο Μελέτης

Η συγκεκριμευμένη δράση, σαν αντικείμενο επιστημονικής μελέτης, για να διερευνηθεί και να αναλυθεί ως φαινόμενο, πρέπει να ενταχθεί σε ένα γνωστικό πεδίο μελέτης. Με μια πρώτη σκέψη, μπορούμε να πούμε πως εντάσσεται στο ευρύτερο πλαίσιο της μελέτης των Διεθνών Σχέσεων και ιδιαίτερα στον υποτομέα των Στρατηγικών Σπουδών. Σε μια πιο βαθιά ανάλυση όμως, μπορούμε να διακρίνουμε πως η συγκεκριμευμένη δράση εντάσσεται αρχικά στο ευρύτερο πεδίο της πληροφόρησης. Αποτελεί δηλαδή το πεδίο εφαρμογής των δράσεων που αποφασίστηκαν να παρθούν, μετά από την συλλογή, την επεξεργασία, την ερμηνεία και την προώθηση των πληροφοριών, που αρχικά αποκτήθηκαν, στα αρμόδια στελέχη μιας κυβέρνησης.

Το πεδίο της πληροφόρησης όμως εντάσσεται στο κλάδο των Διεθνών Σχέσεων. Τα κράτη, σύμφωνα με το θεωρητικό υπόβαθρο που πηγάζει από τον ρεαλισμό, είναι μαύρα κουτιά. Τα άλλα κράτη δεν μπορούν να δουν τι γίνεται μέσα σε αυτά, αλλά ούτε και αυτό να δει τι γίνεται μέσα στα άλλα. Οι αλληλεπιδράσεις τους με τα άλλα κράτη, τα οδηγούν σε ένα διαρκή φόβο, ο οποίος αφορά την ικανότητα επιβίωσης τους στο άναρχο διεθνές σύστημα. Η ανάγκη λοιπόν που έχουν τα κράτη για πληροφορίες είναι τεράστια, ώστε να έχουν γνώση των συνθηκών που επικρατούν και να είναι προετοιμασμένα για τις προκλήσεις, τις ευκαιρίες, τους κινδύνους και τις απειλές που εμφανίζονται στο μέλλον τους.

Με την ίδια ροή σκέψης, είναι προφανές πως και ο τομέας της μελέτης των Διεθνών Σχέσεων εντάσσεται στον γενικό τομέα των Πολιτικών Επιστημών. Η μελέτη των πολιτικών επιστημών, από όποια σκοπία και να γίνει, αναπόφευκτα θα οδηγήσει τον εκάστοτε μελετητή στο να ασχοληθεί με τις διαδράσεις που αναπτύσσονται μεταξύ των κρατών, των κρατών και των διεθνών οργανισμών, αλλά και μεταξύ των κρατών και μη κρατικών δρώντων, για να μπορέσει να κατανοήσει το εύρος των επιλογών που τα κράτη λαμβάνουν.

Συνοψίζοντας λοιπόν, μπορούμε να πούμε πως η μελέτη της συγκεκριμευμένης δράσης ως φαινόμενο, εντάσσεται στον τομέα της πληροφόρησης, που εντάσσεται στον ευρύτερο χώρο της μελέτης των Διεθνών Σχέσεων, που τελικά εντάσσεται στην μελέτη των Πολιτικών Επιστημών. Το ανωτέρω σκεπτικό λοιπόν καθιστά απολύτως σαφές γιατί η μελέτη των μυστικών δράσεων που

προκύπτουν στο διεθνές σύστημα μεταξύ κρατών, είναι τόσο μεγάλης σημασίας για την κατανόηση των σχέσεων και των διαδράσεων μεταξύ αυτών.

1.5 Κατασκοπεία και Πληροφόρηση : Ορισμοί, Διαφορές και η Σημασία τους

Καθώς, όπως προείπαμε, η έννοια της συγκεκριμένης δράσης εντάσσεται στο ευρύτερο πλαίσιο των Στρατηγικών Σπουδών και των Διεθνών Σχέσεων, είναι σημαντικό να διερευνήσουμε τις πτυχές που λειτουργούν υποβοηθητικά ως προς την πραγμάτωση των στόχων που θέτει ένα κράτος, με την βοήθεια της συγκεκριμένης δράσης. Σημαντικό ρόλο παίζουν η κατασκοπεία και η πληροφόρηση, δύο πολύ σημαντικά στοιχεία ως προς την επιτυχή έκβαση κάθε μυστικής δράσης που διεξάγεται.

Ξεκινώντας με τον ορισμό της πληροφόρησης, θα μπορούσαμε να πούμε ότι η πληροφόρηση αποτελεί το συστατικό στοιχείο κάθε δράσης, καθώς εμπεριέχει δεδομένα τα οποία, αν αναλυθούν σωστά, μπορούν να δώσουν πληροφορίες σχετικά με το θέμα το οποίο η έρευνα ασχολείται. Όπως είχε χαρακτηριστικά αναφέρει ο Sir Alexander Cardogan ¹⁰, “ Η πληροφόρηση αποτελεί την παραμελημένη διάσταση των διεθνών σχέσεων, αλλά και της διπλωματικής ιστορίας.”.

Ένα άλλος ορισμός είναι ο εξής, ότι δηλαδή η πληροφόρηση “ μπορεί να θεωρηθεί ως οι ενέργειες που τα κράτη κάνουν στα κρυφά, για να στηρίζουν τις προσπάθειές τους στο να περιορίσουν, να επηρεάσουν ή απλώς να κατανοήσουν τα άλλα έθνη που θα μπορούσαν να το βλάψουν” ¹¹. Είναι δηλαδή με απλά λόγια όλες οι δράσεις που τα κράτη αναπτύσσουν με μυστικό τρόπο ώστε να μπορέσουν να έχουν γνώση για τις κινήσεις των εχθρικών, συνήθως, κρατών προς αυτό, ώστε να μπορούν να αντιμετωπίσουν την απειλή όταν αυτή γίνει εμφανής.

Εάν θέλαμε να δώσουμε έναν όχι τόσο συμβατικό ορισμό για την πληροφόρηση όμως, θα μπορούσαμε να αναφέρουμε αυτόν του Michael Warner, σχετικά με την αδυναμία δημιουργίας ενός καθολικού ορισμού της πληροφόρησης “ Η δημιουργία ενός καθολικού ορισμού της πληροφόρησης, μπορεί να μας βοηθήσει να αναπτύξουμε μια θεωρία της πληροφόρησης, ώστε να αυξηθεί η

¹⁰ Permanent Secretary At the British Foreign Office

¹¹ Warner, Michael, *Handbook of Intelligence Studies*, Routledge Editions, 2006, page 17, edited by Loch K. Johnson

κατανόησή μας σχετικά με αυτό το θέμα.”¹².

Ένας ακόμα αντιπροσωπευτικός ορισμός για την πληροφόρηση θα ήταν ο κάτωθι, ο οποίος εξηγεί με απλά λόγια περί τίνος πρόκειται η πληροφόρηση ως προς τον βασικό στόχο που έχει να εξυπηρετήσει, την ανεύρεση δηλαδή πληροφοριών. “Με απλά λόγια, όμως, η πληροφόρηση ενσωματώνει πολλά χαρακτηριστικά - είναι οι ίδιοι οι οργανισμοί που διεξάγουν επιχειρήσεις, καθώς και οι πληροφορίες που αναζητούν, ώστε η έννοια της πληροφόρησης να αναφέρεται τόσο στη διαδικασία, όσο και στο προϊόν. Για την περαιτέρω κατανόηση του τρόπου λειτουργίας της πληροφόρησης, η συνήθης διαδικασία είναι να διαχωριστούν τα συστατικά της μέρη στον λεγόμενο “κύκλο των πληροφόρησης”.”¹³.

Μιας και αναφέρθηκε, αξίζει να αναλύσουμε τον κύκλο της πληροφόρησης και τον ρόλο του στην ροή της πληροφορίας από τον εντολοδόχο (π.χ. υπηρεσία πληροφοριών) στον εντολέα (π.χ. κυβερνητικό στέλεχος, στρατιωτικό στέλεχος κ.α.). Ο κύκλος της πληροφόρησης είναι ουσιαστικά η διαδικασία η οποία λαμβάνει χώρα από την στιγμή που η ανάγκη για μια πληροφορία από κάποιον γίνεται υπαρκτή, μέχρι και την στιγμή που λαμβάνει την πληροφορία που είχε ζητήσει.

Ο κύκλος της πληροφόρησης ξεκινάει με τον σχεδιασμό και την οργάνωση. Ο εκάστοτε εντολοδόχος, αφού λάβει το αίτημα για την απόκτηση μιας πληροφορίας, αρχίζει σχεδιάζοντας το πως θα κινηθεί για να αποκτήσει αυτό που του ζητήθηκε, ενώ ακόμα οργανώνει τις δράσεις του ώστε να φτάσει στην πηγή της πληροφορίας.

Έπειτα ακολουθεί η συλλογή πληροφοριών. Εδώ ο εντολοδόχος αρχίζει την συλλογή των πληροφοριών, ώστε να μπορέσει να αρχίσει να μαζεύει υλικό για να φτάσει στην τελική πληροφορία που θέλει να παρέχει. Υπάρχουν δύο τρόποι για να συλλεχθούν πληροφορίες, μέσω ανοιχτών πηγών (π.χ. εφημερίδες, ραδιόφωνα, τηλεοράσεις) και μυστικών πηγών (π.χ. υψηλόβαθμοι αξιωματούχοι, κυβερνητικά στελέχη, χρήση κρυφών καμερών, μικροφώνων, κοριών κ.α.). Βέβαια, να διευκρινίσουμε ότι σε ορισμένες περιπτώσεις, οι ανοιχτές πηγές μπορεί να ενέχουν στοιχεία παραπληροφόρησης, καθώς αρκετές φορές, κατά την διάρκεια πολέμου ή και επεισοδίων στο εσωτερικό μιας χώρας, τα

---

¹² Warner, Michael: “Wanted: A Definition of Intelligence”, Studies in Intelligence, Vol. 46, No. 3 (2002), p. 15

¹³ https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/csi-publications/csi-studies/studies/vol50no2/html_files/Studying_Teaching_6.htm , από τον επίσημο ιστότοπο της CIA

Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης ελέγχονταν από κυβερνητικές πηγές και μετέδιδαν ψευδείς πληροφορίες, ώστε όποιος άκουγε και σύλλεγε πληροφορίες (συνήθως η αντίπαλη πλευρά) να μπορούσε να αποπροσανατολιστεί από τον στόχο του εύκολα.

Ύστερα, ακολουθεί η επεξεργασία των πληροφοριών. Οι πληροφορίες συλλέγονται και τοποθετούνται σε ένα έγγραφο, όπου περιέχονται όλες οι πληροφορίες που έχουν συλλεχθεί, το οποίο συνοδεύουν μερικές φορές ηχογραφημένο υλικό, βιντεοσκοπημένο υλικό ή/και φωτογραφίες. Έπειτα ακολουθεί το στάδιο της ανάλυσης, όπου ειδικά εκπαιδευμένοι άνθρωποι, οι λεγόμενοι αναλυτές, επεξεργάζονται τις πληροφορίες που έχουν συλλεχθεί, ώστε να μπορέσουν να ξεχωρίσουν τις ψευδείς και τις ανακριβείς από τις αληθινές και ακριβείς. Το στάδιο αυτό είναι ίσως το πιο σημαντικό, καθώς ενδεχόμενο λάθος στον διαχωρισμό των πληροφοριών μπορεί να οδηγήσει σε λανθασμένες αποφάσεις από τον εντολέα.

Τέλος, έρχεται το στάδιο της παράδοσης. Οι αναλυμένες πλέον πληροφορίες, παραδίδονται στον αρχικό εντολέα που ζήτησε πληροφορία, τον άνθρωπο δηλαδή που άνοιξε αρχικά τον κύκλο της πληροφόρησης. Ο εντολέας, αφού διαβάσει την απάντηση στο αρχικό ερώτημα που προέκυψε, μπορεί να επιστρέψει και να ζητήσει εκ νέου πληροφόρηση, για θέματα που μπορεί να μην είναι αποσαφηνισμένα στην αρχική έκθεση.¹⁴

Αξίζει να δούμε και κάποιες χαρακτηριστικές εκφράσεις που έχουν διατυπωθεί σχετικά με την πληροφόρηση, και έχουν μείνει γνωστές ίσως και μέχρι τις μέρες μας. Μία εξ αυτών ανήκει στον Allen Dulles, τότε απλό πολίτη, που έκανε αυτήν τη δήλωση σχετικά με την προτεινόμενη Πράξη Εθνικής Ασφάλειας του 1947, που υποβλήθηκε στην Επιτροπή Ενόπλων Δυνάμεων της Γερουσίας στις 25 Απριλίου του 1947. Η δήλωσή του ήταν η εξής : “Έχει ειπωθεί με ειλικρίνεια ότι οι συλλεγμένες πληροφορίες είναι η πρώτη γραμμή της άμυνάς μας.”¹⁵

Μία ακόμα ευφυής έκφραση είναι αυτή που ακούστηκε στην Hoover Commission Task Force on Intelligence Activities, το 1955, και αναφέρει ότι "Η πληροφόρηση ασχολείται με όλα τα πράγματα που θα πρέπει να είναι γνωστά εκ των προτέρων για την έναρξη μιας πορείας δράσης."¹⁶

¹⁴ πηγή <https://www.cia.gov/kids-page/6-12th-grade/who-we-are-what-we-do/the-intelligence-cycle.html>

¹⁵ πηγή Lathrop E. Charles, *The Literary Spy*, Yale University Press, 2004, p. 200

¹⁶ πηγή Lathrop E. Charles, *The Literary Spy*, Yale University Press, 2004, p. 200

Περνώντας έπειτα στην ανεύρεση ορισμών για την κατασκοπεία, το κύριο πρόβλημα που ανακύπτει είναι ότι δεν υπάρχει ένας καθολικά αποδεκτός ορισμός σχετικά με την κατασκοπεία, αλλά υπάρχουν διαφορετικές απόψεις ανάλογα με την προσέγγιση ή το ρεύμα σκέψης του κάθε αναλυτή. Ένας βασικός ορισμός είναι ο εξής : “Ως κατασκοπεία ορίζεται η άσκηση κατασκοπείας ή η χρήση κατασκόπων, με σκοπό να λάβουν πληροφορίες σχετικά με τα σχέδια και τις δραστηριότητες τρίτων, και ιδιαίτερα μιας ξένης κυβέρνησης”¹⁷. Καθώς όμως ο ορισμός αποτελεί μια ταυτολογία, δηλαδή προσπαθεί να ορίσει το αντικείμενο μελέτης χρησιμοποιώντας το ίδιο ως μέσο ορισμού, θα προχωρήσουμε σε πιο αναλυτικούς και εμπειριστατωμένους ορισμούς.

Ένας άλλος ορισμός είναι αυτός που δίνει η επίσημη ιστοσελίδα της Βρετανικής Υπηρεσίας Πληροφοριών, δηλαδή της MI5, αναφέρει ότι “Η κατασκοπεία είναι μια διαδικασία που εμπλέκει ανθρώπινες πηγές (παράγοντες) ή τεχνικά μέσα, ώστε να λάβει πληροφορίες που δεν είναι κανονικά στη διάθεση του κοινού. Μπορεί επίσης να συνεπάγεται επιδιώξεις επιρροής των φορέων λήψεως αποφάσεων και διαμόρφωσης της κοινής γνώμης, για να εξυπηρετήσει τα συμφέροντα μιας ξένης δύναμης.”¹⁸.

Υπάρχουν ωστόσο και κάποιες πολύ γνωστές εκφράσεις που έχουν λεχθεί σχετικά με την κατασκοπεία. Μία εξ αυτών είναι και η ακόλουθη, που είχε πει ο George Tenet σε συνέντευξη του στις 23 Ιουνίου 1998 στο περιοδικό *Studies in Intelligence* . “Είμαστε κατάσκοποι. Αυτή είναι η δουλειά μας. Να κλέβουμε μυστικά.”¹⁹.

Μια άλλη πολύ έξυπνη έκφραση είναι αυτή που δημοσιεύτηκε στην *Washington Post* στις 12 Ιουλίου 1996, κατηγορώντας την αμερικανική πληροφόρηση ότι απέτυχε να προειδοποιήσει για επικείμενες τρομοκρατικές επιθέσεις σε αμερικανικό στρατιωτικό προσωπικό στη Σαουδική Αραβία “Υπήρχε . . . μια προφανής έλλειψη κατασκόπων, ή αλλιώς ανθρώπινης πληροφόρησης, το πιο χρήσιμο είδος που μπορούμε να έχουμε και το πιο δύσκολο να συγκεντρωθεί.”²⁰.

Υπάρχουν όμως και μερικές κύριες διαφοροποιήσεις ανάμεσα στην κατασκοπεία και την

---

¹⁷ πηγή <http://www.merriam-webster.com/dictionary/espionage> επίσκεψη 28/05/2014

¹⁸ πηγή <https://www.mi5.gov.uk/home/the-threats/espionage/what-is-espionage.html> επίσκεψη 28/05/2014

¹⁹ DCI George Tenet, Interview Of 23 June 1998, in *Studies in Intelligence* 42/1 (1998).

²⁰ *Washington Post* editorial, 12 July 1996, όπως παρουσιάζεται στο Lathrop E. Charles, *The Literary Spy*, Yale University Press, 2004, p. 140

πληροφόρηση. Η βασική διαφοροποίηση είναι ότι “η κατασκοπεία και οι μυστικές δράσεις δεν είναι από την βάση τους μια δράση πληροφόρησης, αλλά αποτελούν μια επιλογή εξωτερικής πολιτικής”²¹. Με απλά λόγια, η κατασκοπεία και οι μυστικές δράσεις αποτελούν ένα πρόσταγμα της εξωτερικής πολιτικής ενός κράτους, αλλά και μία συνειδητή επιλογή δράσης του εκάστοτε κράτους σε θέματα που το επηρεάζουν και επαφίενται στις σχέσεις του με άλλα κράτη.

Η δεύτερη διαφοροποίηση είναι ότι “οι μυστικές υπηρεσίες δεν θεσπίζουν ή κινούν την εξωτερική πολιτική, αλλά έχουν μόνο εκτελεστικό ρόλο”²². Με απλά λόγια, οι μυστικές υπηρεσίες έχουν έναν και μόνο ρόλο, δηλαδή να εκτελούν τις εντολές που έρχονται από τα ανώτερα στελέχη του κράτους, οι οποίες προκύπτουν μέσα από πληροφορίες που έχουν αποκτηθεί και έχουν αναλυθεί σχετικά με την κατάσταση την οποία αφορούν.

Όπως εύκολα γίνεται αντιληπτό, η σημασία της κατασκοπείας και της πληροφόρησης παίζουν ηγετικό ρόλο στην λειτουργία ενός κράτους. Από την μία, μέσω της κατασκοπείας, ένα κράτος μπορεί να αποκτά γνώση για απόκρυφα ζητήματα που συμβαίνουν στο εσωτερικό ενός τρίτου κράτους, κάτι που είναι πολύ σημαντικό, ιδιαίτερα αν το κράτος που ασκεί κατασκοπεία έχει ιδιαίτερα συμφέροντα στην γεωγραφική περιοχή του τρίτου κράτους ή αν φοβάται μια εξωτερική επίθεση στο εσωτερικό του. Η κατασκοπεία είναι το μέσο εκείνο που επιτρέπει στο κράτος να ξεπερνά κάποια διλήμματα που μπορεί να έχει, κυρίως λόγω της γνώσης του για τα γενόμενα στο εσωτερικό του τρίτου κράτους, και του προβαδίσματος που αποκτά στην πιθανή ανάγκη υπεράσπισης των ζωτικών του συμφερόντων.

Από την άλλη βέβαια, και η πληροφόρηση παίζει πολύ σημαντικό ρόλο στην επιβίωση ενός κράτους στο ανταγωνιστικό διεθνές σύστημα. Η ανάγκη ενός κράτους για πληροφόρηση είναι τεράστια, καθώς μόνο έτσι μπορεί να έχει μια εικόνα σχετικά με τις προθέσεις και τις ικανότητες άλλων κρατών, αλλά και να μπορεί να γνωρίζει τι συμβαίνει στο εσωτερικό τους. Η πληροφόρηση αποτελεί ένα πολύ ισχυρό εργαλείο στα χέρια ενός κράτους, αρκεί οι πληροφορίες να αναλύονται σωστά και να φτάνουν στον αποδέκτη τους την σωστή στιγμή. Η ανάγκη για πληροφόρηση υπάρχει από τα αρχαία χρόνια, ακόμα και όταν οι Σπαρτιάτες έστελναν κατασκόπους για συλλογή πληροφοριών στην Αθήνα, αλλά και το αντίθετο. Κατά την διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, η ανάγκη

---

²¹ Strong, J. Thompson(1986), *Covert activities and intelligence operations: Congressional and executive roles redefined*, International Journal of Intelligence and CounterIntelligence,1:2,63 — 72

²² Strong, J. Thompson(1986), *Covert activities and intelligence operations: Congressional and executive roles redefined*, International Journal of Intelligence and CounterIntelligence,1:2,63 — 72

για πληροφόρηση είχε ενταθεί σε τέτοιο σημείο, που είχαν επιστρατευτεί μέχρι και δορυφόροι για την παρακολούθηση του αντιπάλου.

1.6 Μεθοδολογική Προσέγγιση

Η παρούσα εργασία, από μεθοδολογικής πλευράς, θα στηριχθεί στην βάση του ελέγχου μιας υφιστάμενης θεωρίας μέσα από την εφαρμογή περιπτωσιολογικών μελετών, και την προσπάθεια εξήγησης των περιπτωσιολογικών αυτών μελετών μέσα από την εφαρμογή της θεωρίας σε αυτές. Συγκεκριμένα, θα προσπαθήσουμε να κάνουμε έλεγχο της φιλελεύθερης θεωρίας όσον αφορά την υπόθεση της δημοκρατικής ειρήνης (πρόκειται για μια θεωρία η οποία υποστηρίζει ότι τα δημοκρατικά κράτη σχεδόν ποτέ δεν θα πολεμήσουν μεταξύ τους, καθώς τα ενώνει το υπέρτατο αγαθό της δημοκρατίας) μέσα από την χρήση περιπτωσιολογικών μελετών που θα είναι συνυφασμένες με την εφαρμογή μυστικών δράσεων. Θα προσπαθήσουμε δηλαδή να αποδείξουμε ότι, αν η εφαρμογή μυστικών δράσεων ενός κράτους εναντίον ενός άλλου θεωρείται μια άλλη μορφή πολέμου, τότε η υπόθεση της δημοκρατικής ειρήνης είναι λανθασμένη, καθώς θα αποδειχθεί ότι δημοκρατικά κράτη πολεμούν, έστω και με έμμεσο τρόπο. Θα γίνει επίσης προσπάθεια να υπάρξει σύνδεση της έννοιας της πληροφόρησης με την Θεωρία Διεθνών Σχέσεων, ώστε τα συμπεράσματα που θα εξαχθούν να μπορούν να αντικατοπτρίζουν πραγματικές συνθήκες που αναπτύσσονται στις σχέσεις μεταξύ των κρατών, ώστε η υπόθεση εργασίας της παρούσας μελέτης να μπορεί να εφαρμοστεί σε οποιαδήποτε κατάσταση στις Διεθνείς Σχέσεις.

Περνώντας πλέον στο δεύτερο κεφάλαιο, θα αναφερθούμε στις δυο κυρίαρχες θεωρητικές προσεγγίσεις των διεθνών σχέσεων και θα τις αναλύσουμε, ώστε να γίνει κατανοητό το ευρύτερο θεωρητικό πλαίσιο, πριν περάσουμε στις περιπτωσιολογικές μελέτες.

Κεφάλαιο 2ο : Θεωρητικό Υπόβαθρο - Ρεαλισμός, Φιλελευθερισμός, Δημοκρατία και Πόλεμος

2.1 Τα κυρίαρχα θεωρητικά ρεύματα και ανάλυσή τους

Περνώντας στο δεύτερο πλέον κεφάλαιο, και έχοντας ήδη αναλύσει τις βασικές έννοιες που αφορούν την κατανόηση του γνωστικού αντικειμένου μας, θα προσπαθήσουμε να εξηγήσουμε το θεωρητικό υπόβαθρο της παρούσας μελέτης, ώστε να γίνει στο τέλος σωστή και κατανοητή ανάλυση των περιπτώσιολογικών μελετών. Οι θεωρίες που θα επεξηγηθούν εδώ είναι οι δύο επικρατέστερες θεωρίες στον κλάδο των διεθνών σχέσεων. Πρόκειται από την μία για τον ρεαλισμό και από την άλλη τον φιλελευθερισμό. Οι δυο αυτές θεωρίες αντιμάχονται η μια την άλλη ως προς τα βασικά θεωρητικά στοιχεία ανάλυσης. Αξίζει να αναλύσουμε την καθεμία ξεχωριστά και να δούμε τα βασικά στοιχεία της κάθε προσέγγισης.

Ξεκινώντας με τον ρεαλισμό, αξίζει να πούμε πως αποτελεί ίσως την πιο χρησιμοποιημένη προσέγγιση ως αναλυτικό εργαλείο, καθώς στα περισσότερα βιβλία Διεθνών Σχέσεων ο ρεαλισμός αποτελεί το μέσο ανάλυσης της κάθε περιπτώσιολογικής μελέτης. Αρχικά λοιπόν, ο ρεαλισμός αναγνωρίζει το διεθνές σύστημα ως άναρχο. Άναρχο όχι με την έννοια της αναρχίας ως μέσω βίας και εξεγέρσεων, αλλά με την έννοια της απουσίας μιας αρχής - υπερδύναμης, η οποία θα μπορεί να παρεμβαίνει και να ελέγχει όλο το σύστημα όποτε εκείνη θελήσει. Αυτό το επιχείρημα στέκει θεωρητικά, καθώς έως και σήμερα δεν έχει εμφανιστεί κανένα κράτος τόσο δυνατό, ώστε να μπορεί να επιβληθεί σε οποιοδήποτε σημείο του πλανήτη οποιαδήποτε στιγμή. Η πιο κοντινή στιγμή θα μπορούσαμε να πούμε πως ήταν το διπολικό σύστημα του Ψυχρού Πολέμου, με δύο υπερδυνάμεις να κυριαρχούν η καθεμία στο υποσύστημα της, καθώς και το μονοπολικό σημερινό σύστημα, με την μονοκαθεδρία των Η.Π.Α. ως υπερδύναμη.

Ο ρεαλισμός αναγνωρίζει τον ρόλο του κράτους ως τον κυριότερο, καθώς θεωρεί πως πρόκειται για τον κύριο δρώντα στο διεθνές σύστημα και την διεθνή πολιτική. Πράγματι, βλέπουμε πως τα κράτη σήμερα παίζουν τον κυριότερο ρόλο, πάντα σε συνάρτηση με την ισχύ του αλλά και την ισχύ του αντιπάλου. Τα κράτη είναι οι οντότητες εκείνες που κυριαρχούν στο διεθνές σύστημα και έχουν λόγο μέσα σε αυτό.

Το επόμενο επιχείρημα του ρεαλισμού έχει να κάνει με τον στόχο που έχει ένα κράτος. Το

κράτος για τους ρεαλιστές έχει δυο κύριους στόχους. Από την μία να διασφαλίσει την εθνική του ασφάλεια (ακεραιότητα συνόρων και γης, ασφάλεια πολιτών και άλλα) και από την άλλη να προσπαθεί να μεγιστοποιεί την ανεξαρτησία του. Η μεγιστοποίηση της ανεξαρτησίας προκύπτει μέσα από την απόκτηση πλούτου και δύναμης, τα οποία αν αποκτηθούν και διατηρηθούν, προσφέρουν ισχύ στο κράτος. Με την ισχύ αυτή το κράτος διασφαλίζει και την ανεξαρτησία και την ασφάλειά του.

Στην συνέχεια, η ρεαλιστική προσέγγιση μας εξηγεί πως προκύπτει η κατοχύρωση της ειρήνης στο διεθνές σύστημα, σύμφωνα με την προσέγγισή τους. Η κατοχύρωση της ειρήνης θα επιτευχθεί με την ισορροπία δυνάμεων, εννοώντας ότι τα κράτη που έχουν δυνητικούς ή υπαρκτούς αντιπάλους, πρέπει να προσπαθούν να μεγιστοποιούν την ισχύ τους ή να μειώνουν την ισχύ του αντιπάλου, ώστε να μην υπάρχουν ανισορροπίες δυνάμεων που θα φανερώσουν αδυναμίες και θα οδηγήσουν σε συρράξεις. Άρα, τα κράτη αυτά με δύο λόγια πρέπει να προσπαθούν να εναντιώνονται σε δυνητικούς ηγεμόνες που ενδέχεται να προσπαθήσουν να αποκτήσουν έλεγχο στο υποσύστημα τους, κρατώντας έτσι την ισορροπία δυνάμεων στο υποσύστημα τους.

Όσον αφορά τον ρόλο των διεθνών οργανισμών στο διεθνές σύστημα, η ρεαλιστική προσέγγιση αναφέρει ότι η ανικανότητα των διεθνών οργανισμών να εγγυηθούν ασφάλεια συνίσταται από το γεγονός ότι είναι ανίκανοι αφενός γιατί δεν έχουν ισχύ και δυνατότητα νομικής κατοχύρωσης και επιβολής ποινής σε πολλές περιπτώσεις, αλλά περισσότερο αφετέρου επειδή απαρτίζονται από κράτη, τα οποία έχουν θέληση και ισχύ. Άρα, το επιχείρημα είναι ότι, αν τα κράτη είναι συστατικό στοιχείο των διεθνών οργανισμών, τότε οι διεθνείς οργανισμοί είναι εξαρτημένοι από τα κράτη, και άρα υπόκεινται στην θέλησή τους.

Στην συνέχεια, στο επίπεδο του ρόλου της στρατιωτικής δύναμης, ο ρεαλισμός θεωρεί ότι κατέχει πολύ κρίσιμο ρόλο στο διεθνές σύστημα και στις διεθνείς σχέσεις εν γένει, καθώς η στρατιωτική δύναμη παρέχει ένα πλαίσιο ασφάλειας στα κράτη, μέσα από την κατοχή ισχύος. Δεν είναι τυχαίο ότι οι υπερδυνάμεις που εμφανίστηκαν μέχρι και την περίοδο του Ψυχρού πολέμου (π.χ. Μακεδονία του Μ. Αλεξάνδρου, Γαλλία του Ναπολέοντα, Γερμανία του Μπίσμαρκ) κατείχαν μεγάλους στρατούς με μεγάλη δυνατότητα ισχύος. Βέβαια, όσο η τεχνολογία αναπτύσσεται, τόσο αλλάζει ο τρόπος απόκτησης ισχύος (όπλα μαζικής καταστροφής, στρατιωτικό υλικό όπως τανκς, αεροπλάνα, πλοία, υποβρύχια), αλλά ακόμα τα κράτη διατηρούν μεγάλους στρατούς, καθώς η μάχη,

κατά τον επιθετικό ρεαλισμό, κερδίζεται στο έδαφος και όχι στον αέρα η την θάλασσα (εξαιρούνται τα πυρηνικά όπλα, παρότι μάλλον κανείς δεν θα τα χρησιμοποιήσει ποτέ λόγω της μαζικότητας της καταστροφής).

Τέλος, όσον αφορά την γεωπολιτική και την γεωοικονομία, ο ρεαλισμός θεωρεί ότι είναι οι διαφορετικές όψεις του ίδιου νομίσματος, καθώς κοινός παρονομαστής ανάμεσά τους παραμένει ο ανταγωνισμός μεταξύ των κρατών. Μεγάλοι θεωρητικοί υπήρξαν στην πλευρά των ρεαλιστών, που έχουν γράψει εξαιρετικά βιβλία και έχουν ακόμα και σε κυβερνητικές θέσεις (π.χ. H. Kissinger), όπως οι E. Carr, K. Waltz, J. Grieco, R. Giplin, J. Mearsheimer, αλλά και αρχαιότεροι συγγραφείς, όπως οι Θουκυδίδης, N. Machiavelli, Th. Hobbes, C. von Clausewitz.²³

Αφού παρουσιάσαμε την ρεαλιστική προσέγγιση των διεθνών σχέσεων ως προς τα βασικά της συστατικά στοιχεία, πρέπει να παρουσιάσουμε και την επιχειρηματολογία της φιλελεύθερης προσέγγισης. Η φιλελεύθερη προσέγγιση διαφοροποιείται σε πάρα πολλά σημεία από την ρεαλιστική, καθώς χρησιμοποιεί ως βάση της θεωρητικής της προσέγγισης μια τελείως διαφορετική προοπτική από αυτήν των ρεαλιστών.²⁴

Αρχικά, όσον αφορά το άναρχο διεθνές σύστημα, θεωρεί ότι παίζει πολύ μικρό ρόλο στον καθορισμό της κρατικής συμπεριφοράς. Παρότι αποδέχεται την θεωρία του άναρχου διεθνούς συστήματος, θεωρεί ότι η κρατική συμπεριφορά αποτελεί σε πολύ μεγάλο βαθμό μια αλληλουχία επιλογών του εκάστοτε κράτους, και όχι μια διαδικασία αλληλεπίδρασης μεταξύ κρατών στο διεθνές σύστημα. Επίσης, διαφωνεί και ως προς τον ρόλο του κράτους στο διεθνές σύστημα. Ενώ οι ρεαλιστές θεωρούν το κράτος τον κύριο δρώντα, η φιλελεύθερη προσέγγιση θεωρεί ότι κύριος δρώντας είναι το άτομο, οι πολυεθνικές εταιρείες και οι διεθνείς οργανισμοί. Διακρίνεται στην άποψή τους αυτή μια καθαρά θεσμική προσέγγιση, η οποία βάζει στο κέντρο την αγορά, τις πολυεθνικές εταιρείες και τους διεθνείς οργανισμούς ως κύριους δρώντες στο διεθνές σύστημα.

Βέβαια, κύριο σημείο διαφωνίας των δυο προσεγγίσεων είναι και ο στόχος του κράτους μέσα στο διεθνές σύστημα. Οι φιλελεύθεροι αξιώνουν ότι ο κύριος ρόλος του κράτους είναι η οικονομική ανάπτυξη, και όχι η κατοχύρωση της εθνικής ασφάλειας και ανεξαρτησίας. Θεωρούν ότι σε έναν

²³ Πλατιάς Αθανάσιος, *Το Νέο Διεθνές Σύστημα*, Εκδόσεις Παπαζήση, 1995, σελ. 29, πίνακας 1

²⁴ Πλατιάς Αθανάσιος, *Το Νέο Διεθνές Σύστημα*, Εκδόσεις Παπαζήση, 1995, σελ. 29, πίνακας 1

κόσμο όπου το διεθνές εμπόριο έχει τον κύριο ρόλο (βλ. παρακάτω), τα κράτη θα εισέλθουν σε ένα καθεστώς αλληλεξάρτησης το οποίο θα τα οδηγήσει στην αιώνια ειρήνη, λόγω της υψηλής αλληλεξάρτησης για προϊόντα που θα έχει αναπτυχθεί λόγω του διεθνούς εμπορίου και της διεθνούς αλληλεξάρτησης.

Όσον αφορά στην συνέχεια την κατοχύρωση της ειρήνης στο διεθνές σύστημα, οι φιλελεύθεροι αξιώνουν ότι θα επέλθει σταδιακά μια αμοιβαία αλληλεξάρτηση των κρατών, η οποία θα στηρίζεται στα αμοιβαία οικονομικά οφέλη που τα κράτη θα απολαμβάνουν, με τελικό προορισμό την εξάπλωση της δημοκρατίας. Εδώ βέβαια η σαθρότητα του επιχειρήματος αυτού προκύπτει από το σύγχρονο παράδειγμα που εμφανίστηκε με την οικονομική κρίση στον ευρωπαϊκό νότο, καθώς, αν μπορούμε να θεωρήσουμε την Ευρωπαϊκή Ένωση ως έναν διεθνή οργανισμό που στηρίχθηκε στην οικονομική συνεργασία και αλληλεξάρτηση, μπορούμε να δούμε με ευκολία ότι τα δομικά λάθη και οι παραλείψεις οδήγησαν σε μια βαθιά οικονομική δυσπραγία, η οποία οδηγεί σε εντάσεις και κοινωνικές – κρατικές ανισότητες. Παρόλα αυτά, το ιδεατό μοντέλο των φιλελευθέρων είναι ένας ιδεατός τύπος οικονομικής συνεργασίας, όπου το κρατικό συμφέρον, η κρατική ανεξαρτησία και ισχυροποίηση περνάνε σε δεύτερη μοίρα, μπροστά στην οικονομική συνεργασία μεταξύ των κρατών.

Επόμενο επιχείρημα του φιλελεύθερου παραδείγματος είναι ότι η σημασία των διεθνών οργανισμών είναι καθοριστική ως προς την αύξηση του αισθήματος ασφάλειας των κρατών. Παρόλα αυτά, συμπεραίνουμε με μια γρήγορη ιστορική αναδρομή ότι, αφενός στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης η Κ.Ε.Π.Π.Α. (Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας) ποτέ δεν προσέγγισε τον επιθυμητό στόχο, δηλαδή την διασφάλιση της ασφάλειας των κρατών που συμμετείχαν στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αφετέρου εντός του ΝΑΤΟ και του ΟΗΕ έχουμε πολλές φορές δει ισχυρά κράτη (π.χ. ΗΠΑ) να απαξιώνουν τον θεσμό και να πράττουν μονομερώς, δείχνοντας ασέβεια προς τον θεσμό εκείνο που κατά τους φιλελεύθερους στόχο έχει να προάγει την ειρήνη και την ασφάλεια στο εσωτερικό των κρατών.

Στον τομέα τώρα της στρατιωτικής δύναμης, οι φιλελεύθεροι προωθούν το επιχείρημα ότι, η στρατιωτική δύναμη έχει μικρή σημασία μπροστά στην οικονομική δύναμη. Από την μια πλευρά, η ερμηνεία αυτή είναι σωστή, καθώς χωρίς οικονομική δύναμη δεν μπορείς να αποκτήσεις όπλα, τα οποία αποτελούν παράγοντα ισχύος. Από την άλλη όμως, αν ερμηνευτεί ως μια καθαρή, μη

εξαρτησιογόνα μεταξύ των μερών σύγκριση, τότε πολλές περιπτώσιολογικές μελέτες μπορούν να καταρρίψουν αυτό το επιχείρημα. Όλες οι μεγάλες στρατιωτικές επιχειρήσεις των τελευταίων 25 ετών (Γιουγκοσλαβία, Κόσοβο, Ιράκ, Λιβύη) περιείχαν μια μεγάλη γκάμα στρατιωτικής δύναμης, από πεζό στρατό μέχρι οπικά συστήματα τελευταίας τεχνολογίας. Εν τέλει, το επιχείρημα αυτό, ανάλογα από την οπτική σκοπιά του αναγνώστη αλλά και του μελετητή, μπορεί να έχει μια διπλή ανάγνωση.

Τέλος, όσον αφορά την γεωπολιτική και την γεωοικονομία, οι φιλελεύθεροι καταγράφουν ότι η μεν γεωπολιτική έχει ήδη παρακμάσει και δεν συνιστά αναλυτικό εργαλείο, η δε γεωοικονομία μπορεί ακόμα να αναλύσει ζητήματα στο διεθνές σύστημα, αλλά βέβαια με τη μορφή αλληλεξάρτησης και παγκοσμιοποίησης, όπου όλοι κερδίζουν, όχι με τη μορφή με την οποία την αντιλαμβάνονται οι ρεαλιστές. Μεγάλοι θεωρητικοί στην πλευρά των φιλελεύθερων υπήρξαν οι A. Smith, E. Kant, W. Wilson, J. Nye, R. Keohane F. Fukuyama, E. Morse, E. Hass, R. Cooper και φυσικά ο D. Mitrany.

Αφού τελειώσαμε την σύντομη αυτή παρουσίαση των δυο κύριων θεωρητικών ρευμάτων, θα περάσουμε στην ανάλυση του δεύτερου τμήματος που θα μας απασχολήσει στην μελέτη αυτή. Το επιχείρημα της δημοκρατικής ειρήνης και στο debate ανάμεσα στις δύο πλευρές σχετικά με την εγκυρότητα ή όχι του επιχειρήματος.

2.2 Το επιχείρημα της Δημοκρατικής Ειρήνης και το debate των κυρίαρχων ρευμάτων

Σε αρχικό πλαίσιο, θα θεωρούνταν σκόπιμο να κάνουμε μια μικρή ανάλυση σχετικά με το τι είναι η θεωρία της δημοκρατικής ειρήνης, ποιοί είναι οι εμπνευστές της και ποιά τα κύρια σημεία της. Η θεωρία της δημοκρατικής ειρήνης πρωτοδιατυπώθηκε τον 16ο αιώνα από τον Immanuel Kant και τον Thomas Paine ²⁵. Πρόκειται για μια θεωρία που εντάσσεται στο φιλελεύθερο παράδειγμα και υποστηρίζει ότι τα δημοκρατικά κράτη, σχεδόν ποτέ δεν πρόκειται να εμπλακούν σε εμπόλεμη σύρραξη μεταξύ τους. Προσπαθεί να αναγάγει λοιπόν το επιχείρημα των φιλελεύθερων περί της αιώνιας ειρήνης των κρατών και της ειρηνικής διαβίωσης μέσω της οικονομικής αλληλεξάρτησης στην βάση των διακρατικών σχέσεων με όρους πολέμου.

Πριν περάσουμε όμως στην ανάλυση των επιχειρημάτων υπέρ και κατά της δημοκρατικής

---

²⁵ http://en.wikipedia.org/wiki/Democratic_peace_theory

ειρήνης, αξίζει να δώσουμε σημασία και να αναλύσουμε δυο στοιχεία τα οποία εμπεριέχονται στον ορισμό. Πρώτον, ο ορισμός αναφέρει ότι μόνο τα δημοκρατικά κράτη δεν εμπλέκονται σε πόλεμο μεταξύ τους. Άρα, μένει αναπάντητο το ερώτημα σχετικά με το πως πράττουν όταν βρεθούν σε αντίθετα στρατόπεδα με μη δημοκρατικά κράτη. Δρουν υπό όρους ισχύος? Κυρήτουν πόλεμο? Ψάχνουν τα σχετικά ή απόλυτα οφέλη μέσα από τις πιθανές συνδιαλλαγές τους με τα κράτη αυτά? Ή απλά δεν πολεμούν μεταξύ τους, στην προσπάθεια επίτευξης μιας “αιώνιας ειρήνης”?

Το δεύτερο σημαντικό σημείο που πρέπει να αναφερθεί εδώ είναι το σημείο του ορισμού όπου λέει πως “ σχεδόν ποτέ δεν πολεμούν μεταξύ τους”²⁶. Δηλαδή, υπάρχει περίπτωση να πολεμήσουν? Υπό ποιές συνθήκες? Γιατί υπάρχει αυτό το παραθυράκι στον ορισμό? Μήπως τελικά το εθνικό συμφέρον και η εθνική ανεξαρτησία είναι πάνω από την οικονομική αλληλεξάρτηση και το εμπόριο? Μήπως η αιώνια ειρήνη είναι ένας ιδεατός τύπος που δεν θα επιτευχθεί ποτέ? Ας συγκρατήσουμε αυτές τις ερωτήσεις, καθώς θα δούμε παρακάτω πως έχουν ήδη απαντηθεί και από τις δύο πλευρές, καθώς το επιχείρημα της δημοκρατικής ειρήνης ήδη απασχολεί για αρκετά χρόνια την επιστημονική κοινότητα.

Το επιχείρημα της δημοκρατικής ειρήνης έχει τόσο ένθερμους υποστηρικτές, όσο και ένθερμους αντιπάλους. Στην μια πλευρά βρίσκονται αυτοί οι οποίοι θεωρούν ότι η δημοκρατική ειρήνη και γενικά το επιχείρημα των φιλελευθέρων για την μη εμπλοκή δημοκρατικών κρατών σε εμπόλεμη κατάσταση δεν στέκει²⁷. Αυτή η στάση επιβεβαιώνεται με μια απλή ματιά στην ιστορία και τους πολέμους που έχουν διαδραματιστεί μεταξύ δημοκρατικών κρατών. Το πρόβλημα όμως εδώ είναι βασικό και συνίσταται στην 2 εξής διαπιστώσεις, τις οποίες και θα αναλύσουμε στην επόμενη ενότητα του κεφαλαίου αυτού : Ποιά είναι τα κύρια συστατικά στοιχεία ενός δημοκρατικού κράτους (ποιος είναι δηλαδή ο ορισμός του δημοκρατικού κράτους), αλλά και τι εννοούμε μιλώντας για πόλεμο (συμβατικός πόλεμος ή και νέα είδη πολέμου π.χ. κυβερνοπόλεμος, κυβερνοκατασκοπεία, οικονομικός

---

²⁶ Βλ: Downes B. Alexander et al, *Another Skirmish in the Battle over Democracies and War*, International Security, Vol. 34, No. 2 (Fall 2009), pg. 199; Hobson Christopher, *Roundtable: Between the Theory and Practice of Democratic Peace*, International Relations, 2011, pg. 147; Russett Bruce et al, *The Democratic Peace*, International Security, Vol. 19, No. 4. (Spring, 1995), pg. 165; Gunther Helmann et al, *Fishing in the mild West: democratic peace and militarised interstate disputes in the transatlantic community*, Review of International Studies (2008), 34, pg 481 - 482; James Patrick et al, *Democracy and Conflict Management: Territorial Claims in the Western Hemisphere Revisited*, International Studies Quarterly (2006) 50, pg 805; Gat Azar, *The Democratic Peace Theory Reframed, The Impact of Modernity*, World Politics 58 (October 2005), pg 73.

²⁷ Βλ : Gowa Joanne, *Ballots and bullets: the elusive democratic peace*, Princeton University Press. 1999, as found on the review by Hammarström Mats, International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-), Vol. 77, No. 2. (Apr., 2001), pg 416; Wright Jonathan, *Locarno: a democratic peace?*, Review of International Studies (2010), 36, pg. 391 - 393; Maoz Zeev, *The Controversy over the Democratic Peace: Rearguard Action or Cracks in the Wall?*, International Security, Vol. 22, No. 1. (Summer, 1997), pg. 162 - 163.

πόλεμος κ.λ.π.)?

Βέβαια, οι αντίπαλοι της θεωρίας αυτής έχουν αρκετά ισχυρά επιχειρήματα εναντίον της. Ένα εκπληκτικό κείμενο που συγκεντρώνει πολλά επιχειρήματα εναντίον της θεωρίας αυτής είναι το “Kant or Cant : The Myth of Democratic Peace”. Αρχικά, διαπιστώνουμε μέσα από το κείμενο πως “ Η θεωρία της δημοκρατικής ειρήνης δεν υποστηρίζει ότι τα δημοκρατικά κράτη έχουν μικρότερη κλίση στον πόλεμο από τα μη δημοκρατικά – γιατί απλά δεν έχουν”²⁸. Άρα, μπορούμε να αναζητήσουμε τους λόγους που τα δημοκρατικά κράτη δεν πολεμούν σχεδόν ποτέ μεταξύ τους σε άλλες βάσεις, καθώς είναι λογικό πως από μόνο του ένα κράτος δεν έχει κλίση στον πόλεμο, η ηγεσία του όμως μπορεί να έχει. Αν λοιπόν δεν υπάρχει η λεγόμενη προδιάθεση για πόλεμο, τότε τι υπάρχει? Οι φιλελεύθεροι υποστηρίζουν, όπως είδαμε και στην ανάλυση των θεωριών, ότι τα αμοιβαία οικονομικά οφέλη, καθώς και η εμπάθυνση της συνεργασίας των κρατών, είναι το συστατικό στοιχείο που θα τα ωθήσει στο να μην τείνουν προς τον πόλεμο, επιχείρημα με το οποίο οι ρεαλιστές διαφωνούν.

Το επιχείρημα των ρεαλιστών είναι το ακόλουθο : Η κρατική συμπεριφορά, την οποία οι φιλελεύθεροι εντάσσουν στην θεωρία τους για να ενισχύσουν το επιχείρημα της δημοκρατικής ειρήνης, μένει όντως अपαράλλακτη, αλλά όχι λόγω των πολλαπλών οικονομικών οφελών που προκύπτουν στα κράτη από την συνεργασία τους, αλλά λόγω του ότι το σύστημα μένει απαράλλακτο. Η διεθνής αναρχία, ο συνεχής ανταγωνισμός ισχύος, η ανάγκη των μεγάλων δυνάμεων για αύξηση ισχύος και εγκαθίδρυση ηγεμονιών, καθώς και ο πόλεμος, που αποτελεί τον τρόπο διεκδίκησης και κατάκτησης ισχύος σύμφωνα με τους ρεαλιστές, είναι κατά τους ρεαλιστές ικανά να διαλύσουν κάθε συμμαχία, αλλά και να ιδρύσουν συμμαχίες που μπορεί ποτέ να μην συνέβαιναν, αν δεν υπήρχε η κοινή ανάγκη των κρατών για κάποιο σκοπό ή στόχο.

Το επιχείρημα αυτό, ιστορικά έχει τεκμήρια απόδειξης. Πολλές συμμαχίες φτιάχτηκαν για να εξυπηρετήσουν ορισμένους σκοπούς, και διήρκεσαν μέχρι αυτοί οι σκοποί να επιτευχθούν ή μέχρι την τελική ήττα των συμμάχων (π.χ. Γερμανία – Αυστρία, Γερμανία – Ιταλία, Αγγλία – Γαλλία όλες συμμαχίες κατά την περίοδο του Α' και Β' Παγκοσμίου Πολέμου). Όπως λέει και το επιχείρημα μέσα στο κείμενο του Kant or Cant “ Σε ένα ρεαλιστικό κόσμο, η συνεργασία (κρατών) είναι πιθανόν να υπάρξει, αλλά δύσκολα θα κρατήσει μπροστά στις ανταγωνιστικές πιέσεις που δημιουργούνται μέσα

---

²⁸ Christopher Layne, *Kant or Cant: The Myth of the Democratic Peace*, International Security, Vol. 19, No. 2. (Autumn, 1994), p.7

στην δομή του διεθνούς συστήματος πολιτικής”²⁹. Ξεκάθαρα εδώ περιγράφεται το γεγονός ότι, τα κράτη εστιάζουν στην στρατηγική και όχι τόσο στις συνεργασίες, λόγω της αναγκαιότητας να επιβιώσουν μέσα στο διεθνές ανταγωνιστικό σύστημα. Όταν κρίνεται η επιβίωση της ύπαρξης του λαού αλλά και του ίδιου του κράτους, η στρατηγική και η αντιμετώπιση της απειλής είναι τα υψηλότερα ζητήματα που απασχολούν το κράτος.

Επίσης, στο κείμενο του John M. Owen “ How Liberalism Produces D.P.T.”, οι ίδιοι οι φιλελεύθεροι αποδέχονται πως υπάρχουν τρία βασικά προβλήματα στην θεωρία δημοκρατικής ειρήνης, ειδικά από την σκοπιά που εξετάζεται από τους ίδιους τους φιλελεύθερους. Αρχικά, τι ορίζεται ως δημοκρατία, τι μετρά ως πόλεμος (είδαμε πριν ότι τα ίδια προβλήματα βρίσκουν και οι ρεαλιστές) καθώς και το γεγονός ότι η θεωρία δημοκρατικής ειρήνης δεν έχει ένα πειστικό θεωρητικό υπόβαθρο³⁰. Ο λόγος που το θεωρητικό υπόβαθρο δεν είναι πειστικό, συνίσταται στο γεγονός ότι “ κανείς δεν ξέρει τον ακριβή λόγο που οι δημοκρατίες δεν πολεμούν μεταξύ τους, αλλά παρόλα αυτά συνεχίζουν να πολεμούν με μη δημοκρατίες” (όπως προηγουμένως).

Σε αυτό το σημείο, περνάμε στην απέναντι “όχθη” του επιχειρήματος, και κυρίως στην φιλελεύθερη πλευρά, η οποία απαρτίζεται από νέο-φιλελεύθερους αλλά και “κλασσικούς” φιλελεύθερους, οι οποίοι προσπαθούν να αναδιαμορφώσουν την θεωρία δημοκρατικής ειρήνης, καθώς αναγνωρίζουν τα αδύνατα της στοιχεία και προσπαθούν να τα “καλύψουν” με νέα, πιο ισχυρά και εύκολα αποδείξιμα στοιχεία. Μια τέτοια προσπάθεια κάνει στο άρθρο του ο John M. Owen, που όπως είδαμε λίγο πιο πάνω, αναφέρει τις αδυναμίες της θεωρίας. Προσπαθεί λοιπόν να δώσει μια νέα ερμηνευτική οδό προς την σταθεροποίηση του επιχειρήματος της δημοκρατικής ειρήνης. Προτάσσει ότι “ οι φιλελεύθερες ιδέες θα κάνουν τις φιλελεύθερες δημοκρατίες να τείνουν εκτός της ιδέας του πολέμου μεταξύ τους” (όπως προηγουμένως). Προφανώς, εδώ βλέπουμε μια μεταστροφή της άποψης ότι η δημοκρατία θα επέλθει μέσα από το πλαίσιο συνεργασίας και κοινών οικονομικών οφελών, αλλά θα προέλθει μέσα από τις κοινές ιδέες που εμπνέουν τις φιλελεύθερες δημοκρατίες.

Επίσης, ο ίδιος μας παρέχει τα συστατικά στοιχεία που πρέπει να υπάρχουν στο κάθε φιλελεύθερο κράτος, για να νοείται ως φιλελεύθερο : I) Να ασπάζεται τις φιλελεύθερες ιδέες II) Ο φιλελευθερισμός να είναι η κυρίαρχη ιδεολογία στο εσωτερικό του κράτους και III) Να υπάρχει

²⁹ Christopher Layne, *Kant or Cant: The Myth of the Democratic Peace*, International Security, Vol. 19, No. 2. (Autumn, 1994), p. 11

³⁰ John M. Owen, *How Liberalism Produces Democratic Peace*, International Security, Vol. 19, No. 2. (Autumn, 1994), p. 88

συμμετοχή των πολιτών στις αποφάσεις που αφορούν εμπλοκή σε πόλεμο (όπως προηγουμένως). Τα συστατικά αυτά στοιχεία θα οδηγήσουν το κράτος να μπει σε μία τροχιά “εξορθολογισμού” και ανάπτυξης, αλλά όχι ανάπτυξης μέσω της ισχύος όπως οι ρεαλιστές προτάσσουν, αλλά μέσα από την αποδοχή κοινών ιδεών με άλλα κράτη, ώστε πλέον να μην υπάρχει (ή να υπάρχει ελάχιστος) ανταγωνισμός, που υποθετικά θα μπορούσε να οδηγήσει στην “αιώνια ειρήνη” του I. Kant.

Αυτό το επιχειρήμα όμως έχει μια ακόμα πλευρά, την οποία τονίζει ο John M. Owen. Αναφέρει συγκεκριμένα ότι “Όταν οι φιλελεύθεροι (εννοεί δημοκράτες) κυβερνούν, οι σχέσεις με άλλες δημοκρατίες είναι αρμονικές. Αλλά όταν μη φιλελεύθεροι κυβερνούν, οι σχέσεις μπορεί να γίνουν δυσκολότερες.” ενώ συνεχίζει πιο κάτω λέγοντας ότι “ Οι μη φιλελεύθεροι ηγέτες είναι ανίκανοι να παρακινήσουν το πλήθος να παλέψει, και φοβούνται πως ένας μη “δημοφιλής” πόλεμος θα μπορούσε να οδηγήσει σε αποτυχία επανεκλογής τους” ³¹. Αναφέρεται ξεκάθαρα λοιπόν στα συστατικά εκείνα στοιχεία, τα οποία, όταν εμφανιστούν σε ένα κράτος μέσα από την κυβέρνησή του, μπορούν να οδηγήσουν το κράτος να έχει σταθερές και αρμονικές σχέσεις με τα υπόλοιπα κράτη που ασπάζονται αυτές τις ιδέες.

Αναλύοντας όμως περαιτέρω το επιχειρήμα των ρεαλιστών, ότι δηλαδή “ Η θεωρία της δημοκρατικής ειρήνης δεν υποστηρίζει ότι τα δημοκρατικά κράτη έχουν μικρότερη κλίση στον πόλεμο από τα μη δημοκρατικά – γιατί απλά δεν έχουν.” ³² μπορούμε να εξάγουμε την εξής ερώτηση : Τα δημοκρατικά κράτη είναι γενικά ειρηνικά ή είναι ειρηνικά μόνο έναντι δημοκρατικών κρατών? Το ερώτημα αυτό προσπαθεί να απαντήσει ο Bruce Russett στο βιβλίο του Thucydides, Ancient Greece and the Democratic Peace. Θεωρεί ότι η κυρίαρχη διαφορά στις πόλεις – κράτη της εποχής του Θουκυδίδη και στα σημερινά κράτη, όσον αφορά την ύπαρξη ή μη του επιχειρήματος της δημοκρατικής ειρήνης, δεν συνίσταται σε τίποτα άλλο παρά στην ύπαρξη των διεθνών οργανισμών, που μπορούν να αποτελέσουν τροχοπέδη σε επίδοξα σχέδια πολέμου ηγετών.

Αναφέρει μεταξύ άλλων ότι “Το πιο σημαντικό στοιχείο είναι ποιά από τις δύο πλευρές (δημοκρατικό ή αυταρχικό καθεστώς) έχει περισσότερες πιθανότητες να μετατρέψει ένα ειρηνικό διπλωματικό επεισόδιο σε μικρής κλίμακας σύρραξη, και την μικρής κλίμακας σύρραξη σε εκτεταμένο πόλεμο”. Συνεχίζει παρακάτω λέγοντας ότι “Οι δημοκρατίες, όταν βρίσκονται σε τέτοια θέση (εννοεί

³¹ John M. Owen, *How Liberalism Produces Democratic Peace*, International Security, Vol. 19, No. 2. (Autumn, 1994), p. 88

³² Christopher Layne, *Kant or Cant: The Myth of the Democratic Peace*, International Security, Vol. 19, No. 2. (Autumn, 1994), p.7

σε πιθανότητα διπλωματικού επεισοδίου ή μικρής σύρραξης) απέναντι σε δικτατορίες, είναι πιο απίθανο να ξεκινήσουν την χρήση βίας πρώτες, και ακόμα πιο απίθανο να κλιμακώσουν μια μικρού μεγέθους σύρραξη σε έναν πλήρη πόλεμο”³³.

Ισχύει όμως αυτό το επιχείρημα? Μήπως οι δημοκρατίες, μπροστά στην εθνική ασφάλεια και ανεξαρτησία, αν νιώσουν απειλούμενες, μπορούν να κλιμακώσουν μια μικρή σύρραξη σε πόλεμο, για να υπερασπιστούν το έδαφος και τον λαό τους? Όπως φαίνεται να αναφέρει εδώ ο Russett, σχεδόν ποτέ δεν θα το κάνουν εναντίον άλλων δημοκρατιών, γιατί “ Ο ηγέτης μιας δημοκρατίας ... γνωρίζει ότι και οι άλλες δημοκρατίες, όπως η δική του, μπορούν να κινητοποιήσουν πληθυσμό και πόρους για μια μακροχρόνια αντίσταση”³⁴. Τι θα γίνει όμως αν από την άλλη πλευρά είναι μια μη δημοκρατική δύναμη? Θα κλιμακώσουν τα επεισόδια σε πόλεμο ή θα αποφύγουν τον πόλεμο? Οι ρεαλιστές εδώ θα απαντούσαν με όρους εθνικού συμφέροντος, ανάλογα στην κάθε περίπτωση. Οι φιλελεύθεροι όμως δεν δίνουν μια ξεκάθαρη απάντηση, καθώς η θεωρία της δημοκρατικής ειρήνης εφαρμόζεται μόνο σε δημοκρατικά κράτη.

Σε μια γενικότερη προσπάθεια εξήγησης του τι προκύπτει μέσα από αυτό το debate μεταξύ ρεαλιστών και φιλελεύθερων σχετικά με την θεωρία δημοκρατικής ειρήνης, οι ρεαλιστές εμμένουν στην θέση τους, ότι δηλαδή, βάσει του ιστορικού παραδείγματος, δημοκρατίες πολέμησαν μεταξύ τους και δεν ήταν σπάνιο φαινόμενο, ενώ ακόμα έχουν και το επιχείρημα ότι το διεθνές σύστημα είναι και ήταν άναρχο, πράγμα που σημαίνει ότι, ένα δημοκρατικό κράτος, την έσχατη στιγμή που θα διακυβεύεται το εθνικό του συμφέρον και η εθνική του ανεξαρτησία, θα δράσει ορθολογικά και μπορεί να εμπλακεί σε πόλεμο για υπεράσπιση των συμφερόντων του, ακόμα και ενάντια σε μια δημοκρατία.

Από την άλλη πλευρά, οι φιλελεύθεροι τονίζουν ότι, όσον αφορά την θεωρία δημοκρατικής ειρήνης, τα δημοκρατικά κράτη έχουν εσωτερικούς μηχανισμούς που τα αποτρέπουν από πόλεμο με άλλες δημοκρατίες, και αν ακόμα και αυτοί οι μηχανισμοί αποτύχουν, τότε οι κοινές ιδέες που διαπνέουν τις δημοκρατίες (οικονομική αλληλεξάρτηση, δημοκρατικές πεποιθήσεις, κοινά συμφέροντα, φόβος για εμπλοκή σε πόλεμο με άλλες δημοκρατίες) θα τις κρατήσουν μακριά από πόλεμο μεταξύ τους. Ακόμα, τονίζουν το γεγονός ότι η δημοκρατική ειρήνη υπάρχει μέχρι και σήμερα, και ότι οι πόλεμοι μεταξύ δημοκρατιών συνήθως αφορούσαν έστω ένα κράτος που, με βάση τους

³³ Bruce Russett, *Thucydides, Ancient Greece, and the Democratic Peace*, Journal of Military Ethics, 2006, 5:4, p. 257

³⁴ Bruce Russett, *Thucydides, Ancient Greece, and the Democratic Peace*, Journal of Military Ethics, 2006, 5:4, p. 262

φιλελεύθερους, δεν ήταν δημοκρατία.

Παρόλα αυτά, οι φιλελεύθεροι αποτυγχάνουν να μας εξηγήσουν γιατί οι δημοκρατίες εμμένουν στο να πολεμούν με μη δημοκρατικά κράτη. Το κυρίαρχο πρόβλημα, κατά τους ρεαλιστές, είναι ότι επικρατούν οι όροι που διέπουν το άναρχο διεθνές σύστημα (επιβίωση κράτους, απόκτηση ισχύος, αποσόβηση κινδύνων) και αυτοί οι όροι τις οδηγούν να πολεμούν με μη δημοκρατίες. Εδώ όμως οι ρεαλιστές αποτυγχάνουν να δώσουν μια πειστική απάντηση σχετικά με το τι αποτρέπει τις δημοκρατίες να πολεμούν με άλλες δημοκρατίες, αν ισχύουν τελικά οι όροι που διέπουν το άναρχο διεθνές σύστημα.

Βέβαια, το απόλυτο ερώτημα σε αυτό το debate ήταν, είναι και θα παραμένει ένα. Τι λογίζεται ως δημοκρατία και τι είναι ως πόλεμος? Δυστυχώς, η μη συγκεκριμενοποίηση των ορισμών αυτών είναι ένας από τους λόγους που είναι τόσο δύσκολη η απόδειξη ή μη της παρούσας θεωρίας, καθώς δεν θεωρούμε όλοι τα ίδια κράτη για δημοκρατίες, ενώ δεν έχουμε μια ξεκάθαρη εικόνα για το τι θεωρούμε ως πόλεμο. Μια απλή εξήγηση του προβλήματος είναι η εξής : Ο κυβερνοπόλεμος μεταξύ δύο δημοκρατιών, με στόχο την απόκτηση απόρρητων κυβερνητικών εγγράφων, είναι πόλεμος? Η δράση κατασκόπων που επηρεάζουν το πολιτικό σκηνικό μιας χώρας προς την θέληση μιας τρίτης χώρας, είναι πόλεμος? Ο Χίτλερ, δημοκρατικά εκλεγμένος ηγέτης από τον γερμανικό λαό (μέχρι και την στιγμή που έκαψε το γερμανικό κοινοβούλιο) μπορεί να θεωρηθεί ως δημοκρατικό καθεστώς? Η Σοβιετική Ένωση (από το 1949 έως το 1989) ήταν δημοκρατικό κράτος ή όχι?

Σε μια προσπάθεια να ξεδιαλύνουμε λίγο αυτά τα κρίσιμα ερωτήματα, το τι είναι δηλαδή δημοκρατία και τι πόλεμος, θα προσπαθήσουμε να βρούμε τι ισχύει στην πρακτική, μεταξύ των κρατών, αλλά και ήδη διαμορφωμένους ορισμούς σχετικά με την δημοκρατία και τον πόλεμο, με στόχο την ανεύρεση ενός κοινού τόπου, ώστε η περαιτέρω ανάλυση να στηρίζεται σε στέρεες επιστημονικές βάσεις.

2.3 Πόλεμος και Δημοκρατία, ορισμοί και η δυσκολία αποδοχής ενός καθολικού ορισμού.

Στην παρούσα εργασία, όσον αφορά την ανάπτυξη και απόδειξη των περιπτώσιολογικών μελετών, ιδιαίτερο ρόλο παίζει η πλήρης κατανόηση του γνωστικού αντικειμένου, το οποίο και θα χρησιμοποιηθεί ως εργαλείο ανάλυσης και απόδειξης των επιχειρημάτων μας. Σκόπιμο λοιπόν είναι να

αναλύσουμε δύο λέξεις – κλειδιά στην ανάλυση αυτή, δηλαδή την δημοκρατία και τον πόλεμο. Ξεκινώντας με την δημοκρατία, αρχικά αξίζει να σημειωθεί ότι μέχρι και σήμερα δεν υπάρχει ένας ορισμός που να έχει γίνει καθολικά αποδεκτός. Αυτό συμβαίνει γιατί, ο τρόπος που ο καθένας αντιλαμβάνεται την έννοια της δημοκρατίας, διαφέρει και επηρεάζεται από ενδογενείς και εξωγενείς παράγοντες, όπως το οικογενειακό περιβάλλον, τις συνθήκες διαβίωσης, το επίπεδο μόρφωσης, την κοινωνική/πολιτική ζωή της χώρας του, τις εξωγενείς συγκυρίες (π.χ. Β' Παγκόσμιος Πόλεμος, Ψυχρός Πόλεμος κλπ).

Ο πιο απλός ορισμός προκύπτει από την ανάλυση των συνθετικών της λέξης, που προέρχονται από τα αρχαία ελληνικά. Δήμος, το σύνολο του πληθυσμού της πόλης που έχει πολιτικά και εκλογικά δικαιώματα, και συμμετέχει στην λαϊκή συνέλευση. Κρατία εκ του κρατώ, ρήμα που στα αρχαία ελληνικά έχει την έννοια της διακυβέρνησης ή και της διαχείρισης. Άρα δημοκρατία θα μπορούσε να πει κανείς ότι είναι η κατάσταση εκείνη στην οποία ο λαός μιας χώρας ή πόλης, με άμεσο και αντιπροσωπευτικό τρόπο, την κυβερνά ο ίδιος. Βέβαια στην αρχαία Αθήνα κάτι τέτοιο μπορεί να συνέβαινε, αλλά σήμερα αυτό το μοντέλο είναι λίγο δύσκολο να λειτουργήσει, κυρίως λόγω των μεγεθών του πληθυσμού χωρών και πόλεων, που καθιστά αδύνατη την συγκέντρωση όλων για να ληφθεί μια απόφαση.

Από αυτό το σημείο και μετά, υπάρχουν άπειροι ορισμοί που ο καθένας μπορεί να χρησιμοποιήσει στην ερευνά του. Για τους σκοπούς της δικής μας έρευνας, θα δεχτούμε την δημοκρατία ως την μορφή διακυβέρνησης όπου μια εκλεγμένη κυβέρνηση από την πλειοψηφία του λαού μιας χώρας, δρα αντιπροσωπευτικά με σκοπό το συμφέρον της χώρας, σεβόμενη πάντα τις συνταγματικά κατοχυρωμένες ελευθερίες των ατόμων και το Σύνταγμα της χώρας που υπηρετεί. Απαραίτητη προϋπόθεση η ψήφος για την κυβέρνηση αυτή να μην είναι εξαναγκασμένη αλλά να προέρχεται από καθαρές εκλογικές διαδικασίες χωρίς παρέμβαση τρίτων στο εκλογικό αποτέλεσμα ή προσπάθεια επηρεασμού της εκλογικής μάζας.

Σημαντικός από την άλλη είναι και ο ορισμός του πολέμου, καθώς και ο πόλεμος είναι μια παρεξηγημένη έννοια. Η απλούστερη ερμηνεία του πολέμου είναι η εξής : ένοπλη σύρραξη δυο ή περισσότερων στρατών με σκοπό την επίτευξη των αντικειμενικών σκοπών τους (ο καθένας των δικών του). Στο σημερινό κόσμο όμως, ο πόλεμος έχει μεταφερθεί σε νέα επίπεδα και οι προσπάθειες

ορισμού του έχουν αλλάξει πορεία.

Βασικός θεωρείται ο ορισμός του Καρλ Φον Κλαούσεβιτς σχετικά με τον πόλεμο, ο οποίος στο βιβλίο του *Περί Πολέμου* αναφέρει ότι “ ο πόλεμος είναι η συνέχιση της πολιτικής με άλλα μέσα ”³⁵. Ο ορισμός αυτός έχει μια ξεκάθαρη πολιτική χροιά, και δεν επικεντρώνεται τόσο στα τεχνικά χαρακτηριστικά του πολέμου, δηλαδή σε μια προσπάθεια επεξήγησης των συστατικών στοιχείων του πολέμου, αλλά περισσότερο σε μια προσπάθεια συσχέτισης του πολέμου με την πολιτική. Η προσέγγιση αυτή προσπαθεί να αποδείξει ότι τελικά, ο πόλεμος είναι άμεσα συνυφασμένος με την πολιτική ζωή μιας χώρας, και ότι πολλές φορές ο πόλεμος δεν προκύπτει από αναγκαιότητα (π.χ. διακύβευση εθνικών συμφερόντων, απειλή ανεξαρτησίας χώρας κλπ.), αλλά από αποφάσεις που λαμβάνονται σε πολιτικό επίπεδο και ίσως μερικές φορές εξυπηρετούν και πολιτικά συμφέροντα.

Ένας άλλος ορισμός, που πλέον περνάει στα τεχνικά χαρακτηριστικά του πολέμου, είναι ο ακόλουθος, που βρίσκεται στο βιβλίο “*International Relations -The Key Concepts*”. Ο ορισμός αναφέρει ότι “ (Ως πόλεμος νοείται) ...η χρήση των ενόπλων δυνάμεων σε μια σύγκρουση, ειδικά μεταξύ χωρών. Η συμβατική άποψη είναι ότι, για να χαρακτηριστεί μια ένοπλη σύρραξη ως πόλεμος, θα πρέπει να υπάρξουν τουλάχιστον 1.000 θάνατοι σε μάχες. Ο ορισμός αυτός επιτρέπει την ενσωμάτωση και άλλων πολέμων στο σκεπτικό αυτό, όπως έναν εμφύλιο πόλεμο στο εσωτερικό ενός κράτους ” ³⁶. Βλέπουμε λοιπόν πως πρόκειται για έναν πιο τεχνικό ορισμό, που επικεντρώνεται στα τεχνικά χαρακτηριστικά του τι είναι πόλεμος και όχι τόσο στις αιτίες του.

Στο σημείο αυτό, πολύ σημαντικό είναι να παρατεθεί ένα απόσπασμα από ένα κεφάλαιο του Κένεθ Γουόλτζ στο βιβλίο “ *International Relations Theory* ”, όπου αναφέρει ότι “ Οι πόλεμοι προκύπτουν από τον εγωισμό, από άστοχες επιθετικές παρορμήσεις, από ηλιθιότητα. Άλλες αιτίες είναι δευτερεύουσες και πρέπει να ερμηνεύονται υπό το φως αυτών των παραγόντων. Αν αυτές είναι οι κύριες αιτίες του πολέμου, τότε η εξάλειψη του πολέμου πρέπει να έρθει μέσω της ανάτασης του πνεύματος και του διαφωτισμού των ανδρών ή την εξασφάλιση της ψυχικό- κοινωνικής αναπροσαρμογής τους ” ³⁷.

---

³⁵ Clausewitz, Carl von (1984) [1832]. Howard, Michael; Paret, Peter, eds. *On War [Vom Krieg]* (Indexed ed.). New Jersey: Princeton University Press. p. 87.

³⁶ Martin Griffiths et. al., *International Relations - The Key Concepts*, Second Edition, Routledge Editions, 2008, pg. 326

³⁷ Paul R. Viotti et al. *International Relations Theory*, Fifth Edition, Peasron Editions, 2012, pg 98

Με πολύ απλό τρόπο, ο Γουόλτζ εδώ μας αναλύει το ίδιο ακριβώς φαινόμενο το οποίο αναφέρθηκε πιο πάνω, πως δηλαδή πολλές φορές ο πόλεμος δεν προκύπτει λόγω αναγκαιότητας, αλλά λόγω λάθος ή βεβιασμένων αποφάσεων ανθρώπων. Και όπως πολύ σωστά αναφέρει, πρώτα πρέπει να διορθώσουμε τους ανθρώπους, με απώτερο σκοπό την εξάλειψη (κάποτε) του πολέμου, και όχι να προσπαθούμε να βρούμε τι λάθος έχει ο πόλεμος στα τεχνικά στοιχεία του, ή να προσπαθούμε να αλλάξουμε την μορφή του πολέμου αντί τους ανθρώπους.

Γενικά, το ύφος και ο τρόπος διεξαγωγής του πολέμου έχει μεταλλαχθεί ραγδαία τα τελευταία χρόνια. Η ανάπτυξη της τεχνολογίας, καθώς και οι σύγχρονες απαιτήσεις για ταχύτερη και ακριβέστερη απόκριση σε καταστάσεις πολέμου (επιθετικού ή και αμυντικού), έχουν οδηγήσει τις βιομηχανίες παραγωγής οπλισμού να κατασκευάζουν όπλα που πλέον μπορούν να σκοτώνουν χωρίς καν την παρουσία χειριστή ή στρατιώτη. Παρόλα αυτά, υπάρχουν και μέσα πολέμου που δεν απαιτούν την χρήση όπλων (δηλαδή πιστόλια, πυραύλους, βόμβες κ.λ.π) αλλά στηρίζονται σε “νέες μορφές όπλων”, όπως για παράδειγμα ο κυβερνοπόλεμος³⁸.

Ο κυβερνοπόλεμος στηρίζεται στην επίθεση μέσω ηλεκτρονικών υπολογιστών, και έχει αποδειχθεί ότι μπορεί να επιφέρει πλήγμα τόσο κρίσιμο και ισχυρό σε ένα κράτος, όσο και η ρίψη μιας βόμβας (πάρτε για παράδειγμα τις επιθέσεις χάκερ στα κεντρικά αρχεία της CIA και του FBI). Η απώλεια πληροφοριών και στοιχείων μπορεί να είναι τόσο μεγάλη, που τελικά το χτύπημα με μια βόμβα στα γραφεία τους να ήταν λιγότερο ζημιογόνα λύση.

Με το τέλος και του δεύτερου κεφαλαίου, αφού αναλύθηκαν τα κύρια θεωρητικά ρεύματα και ορίστηκαν ο πόλεμος και η δημοκρατία, στο σημείο που αυτό ήταν δυνατό, θα περάσουμε πλέον στο τρίτο κεφάλαιο και στις περιπτώσιολογικές μελέτες, καθώς και στην ανάλυση των συνιστωσών που θα μας βοηθήσουν να εξάγουμε το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα της έρευνάς μας.

---

³⁸ Βλ : Ήφαιστος Πααργιώτης, Ο Πόλεμος και τα Αιτιά του, Εκδόσεις Ποιότητα, 2009, κεφάλαια 34 - 35.

Κεφάλαιο 3 : Περιπτωσιολογικές Μελέτες και Θεωρία : Η Ανατροπή του Αγιέντε στην Χιλή από την CIA (1973) και η επιχείρηση AirCIA (2002 -)

3.1 Βασικοί Άξονες της Ανάλυσης των Περιπτωσιολογικών Μελετών

Στο κεφάλαιο αυτό, θα προσπαθήσουμε να αποδείξουμε ότι το επιχείρημα αυτής της διπλωματικής εργασίας, η προσπάθεια δηλαδή να αναδείξουμε το γεγονός ότι η θεωρία δημοκρατικής ειρήνης, όσον αφορά τους “μυστικούς” πολέμους ή δράσεις μεταξύ δυνατών και αδύναμων (συνήθως) κρατών, δεν μπορεί να σταθεί. Προς απόδειξη του επιχειρήματός μας, θα εξετάσουμε δυο περιπτωσιολογικές μελέτες και θα τις αναλύσουμε υπό το φως των θεωριών που μέχρι τώρα εξετάσαμε , ώστε να αποδείξουμε ότι πόλεμοι μέσω μυστικών δράσεων και επηρεασμού των εσωτερικών πολιτικών, οικονομικών και κοινωνικών γεγονότων συνέβησαν, παρά το όσα προτάσσει η θεωρία δημοκρατικής ειρήνης.

Για τον λόγο αυτό, θα εξετάσουμε την εμπλοκή της CIA στην ανατροπή του Σαλβαντόρ Αγιέντε στην Χιλή το 1973, όπου φημολογείται ότι η CIA οργάνωσε και χρηματοδότησε το εγχείρημα ανατροπής του (φυσικά η CIA αρνείται κάθε εμπλοκή, παρότι αναγνωρίζει ότι γνώριζε για την εξέγερση) , καθώς επίσης και την μυστική επιχείρηση υπό το όνομα AirCIA, την επιχείρηση μεταφοράς δηλαδή που η CIA έστησε και χρηματοδότησε, με σκοπό να μεταφέρει “πολύτιμους” κρατούμενους από χώρες με “πιθανή” τρομοκρατική δράση σε μυστικές, υπόγειες φυλακές, ώστε να τους εξαναγκάσει να ομολογήσουν τα όσα γνώριζαν σχετικά με τα θέματα που διερευνούσε η CIA.

Και οι δύο περιπτωσιολογικές μελέτες θα εξεταστούν με όμοιο τρόπο ως προς την ανάλυση τους. Θα παρουσιαστεί αρχικά το ιστορικό υπόβαθρο τους, έπειτα θα προχωρήσουμε σε μία εκ βαθέων εξέταση των γεγονότων όπως εξελίχθηκαν, τα οποία και θα συγκρίνουμε με την θεωρία για να τεκμηριώσουμε το επιχείρημά μας, και τέλος θα προσπαθήσουμε να βγάλουμε ένα συμπέρασμα για την κάθε περιπτωσιολογική μελέτη ξεχωριστά.

3.2. Το πραξικόπημα εναντίον του Σαλβαντόρ Αγιέντε στην Χιλή το 1973 και η εμπλοκή της CIA.

α) Ιστορικό υπόβαθρο

Το 1969 ήταν μία χρονιά με ιδιαίτερη σημασία για την Χιλή. Ήταν μια χρονιά αναταραχών, προερχόμενων κυρίως από την οικονομική κρίση που είχε ξεσπάσει από το 1967 στην Χιλή. Το 1969, ο Σαλβαντόρ Αγιέντε, με το Κόμμα Λαϊκής Ένωσης (μια συνένωση του Κομμουνιστικού Κόμματος με άλλες μικρότερες αριστερές δυνάμεις) ξεπροβάλλουν στο πολιτικό σκηνικό της Χιλής με στόχο να διεκδικήσουν την Προεδρία της χώρας. Ο Αγιέντε τελικά το 1970 εκλέγεται Πρόεδρος της χώρας με πολύ μικρή διαφορά από τον προκάτοχό του, Εντουάρντο Φρέι Μοντάλβα, ο οποίος θα παίξει και καθοριστικό ρόλο λίγα χρόνια αργότερα στην καθαίρεση και τον θάνατο του Αγιέντε.

Ο Αγιέντε, με το που ανέλαβε την πρωθυπουργία της Χιλής, ξεκίνησε με την εφαρμογή ενός προγράμματος που κύριο στόχο είχε την δημιουργία μιας Χιλής σοσιαλιστικής και πολιτικά φιλελεύθερης. Για να το επιτύχει αυτό, δεν άλλαξε το Σύνταγμα, αλλά προώθησε μια σειρά μεταρρυθμίσεων, με κύρια στοιχεία τους να είναι ο έλεγχος της εγχώριας βιομηχανίας και παραγωγής από το κράτος, και τον έλεγχο των τραπεζών επίσης από το κράτος. Επίσης, προώθησε ένα ευρύ πρόγραμμα κρατικοποιήσεων, κυρίως εταιρειών ξένων συμφερόντων που δραστηριοποιούνταν σε τομείς υψηλού οικονομικού βάρους και ενδιαφέροντος για την οικονομία της Χιλής.

Το 1970 ήταν η χρονιά όπου, η κρίση που είχε ξεκινήσει το 1967 ήταν σε πλήρη έξαρση. Η οικονομία ήταν σε πτωτική τάση, και τα πρώτα φαινόμενα μιας διαφαινόμενης ισχυρής κρίσης είχαν αρχίσει να κάνουν την εμφάνισή τους. Απόσυρση καταθέσεων (κυρίως εχθρών και αντιπάλων του Σαλβαντόρ Αγιέντε), διαφυγή εταιρικού και προσωπικού κεφαλαίου στο εξωτερικό, μείωση των ιδιωτικών επενδύσεων στην οικονομία της Χιλής, καθώς και μείωση της παραγωγής με παράλληλη αύξηση της ανεργίας. Παρά το μέγεθος της κρίσης, η κυβέρνηση Αγιέντε κατάφερε και πήρε μέτρα αντιμετώπισης, όπως πάγωμα των τιμών με παράλληλη αύξηση των μισθών, καθώς και την προώθηση ενός πλέγματος ευρέων φορολογικών μεταρρυθμίσεων, που επέφεραν αύξηση της παραγωγής και οικονομική ανάπτυξη στην Χιλή.

Βέβαια, η προσπάθεια κρατικοποίησης των ξένων εταιρειών, και ειδικά εταιρειών αμερικανικών συμφερόντων, σε συνδυασμό με το μαρξιστικό προφίλ του Αγιέντε, είχε αρχίσει να ενοχλεί τον Πρόεδρο των ΗΠΑ Ρίτσαρντ Νίξον, που έβλεπε τον Αγιέντε ως πιθανό κίνδυνο για τα

συμφέροντα των ΗΠΑ στην Λατινική Αμερική, αλλά και ως μοχλό αποσταθεροποίησης της περιοχής, λόγω των αριστερών ιδεών του. Έτσι, το 1970 προς 1971, ο Νίξον δίνει εντολή να εγκριθεί επιχορήγηση ύψους 3 εκατομμυρίων (το τελικό ποσό έφτασε τα 10 εκατομμύρια σύμφωνα με αναφορές), με σκοπό να αποσταθεροποιηθεί η κυβέρνηση Αγιέντε. Επίσης, η CIA χρηματοδότησε πολιτικούς αντιπάλους του Αγιέντε, Μ.Μ.Ε. και οργανισμούς στην Χιλή, με στόχο να προκαλέσει πλήγμα στο δημόσιο προφίλ του Αγιέντε.

Το 1972 η κρίση επανέρχεται στον ορίζοντα της οικονομικής ζωής της Χιλής. Η οικονομική ανάπτυξη που είχε σημειωθεί με τα μέτρα της κυβέρνησης Αγιέντε έχει πλέον εκμηδενιστεί, και τα οικονομικά προβλήματα επανέρχονται στην χώρα. Στις 22 Αυγούστου του 1973, ο προκάτοχος του Αγιέντε, Εντουάρντο Φρέι Μοντάλβα, ο οποίος στο μεταξύ είχε εκλεγεί Γερουσιαστής και ήταν Πρόεδρος της Γερουσίας, παίζει ισχυρό ρόλο στο να πεισθεί η Βουλή των Αντιπροσώπων, ώστε να κατηγορήσουν τον Αγιέντε για παραβίαση του Συντάγματος, κάτι που γίνεται τελικά. Στην συνέχεια, ο Φρέι, με την βοήθεια του στρατού και εν γνώση της CIA και του Νίξον, ανατρέπει τον Αγιέντε, ο οποίος και πεθαίνει (σύμφωνα με μία εκδοχή, τον σκοτώνει ο Φρέι, σύμφωνα με άλλη αυτοκτονεί), και στο τιμόνι της χώρας έρχεται ο Αγκούστο Πινοσέτ, εγκαθιδρύοντας δικτατορία.

β) Τα γεγονότα πίσω από την Ανατροπή Αγιέντε και η μυστική δράση της CIA στην Χιλή.

Στο σημείο αυτό του κεφαλαίου, και προς εξυπηρέτηση της προσπάθειας επαλήθευσης του επιχειρήματός μας σχετικά με την μη εγκυρότητα της θεωρίας δημοκρατικής ειρήνης, όσον αφορά την σύγκρισή της με την διεξαγωγή συγκεκριμένων δράσεων ανάμεσα σε δύο δημοκρατικά κράτη, όπου οι δράσεις αυτές επηρεάζουν τα πολιτικά γεγονότα εντός του δεύτερου κράτους, θα εξετάσουμε μια πλευρά της παρούσας μελέτης. Την αποδεδειγμένη εμπλοκή της CIA στα πολιτικά τεκταινόμενα της Χιλής την εποχή 1970 – 1973, αλλά και την αποκάλυψη, μέσω αδιαβάθμιστων πλέον εγγράφων, των μυστικών δράσεων που έλαβαν δράση στην Χιλή την ίδια περίοδο.

Ο σκοπός της έρευνας αυτής είναι ο ακόλουθος. Αν στη συγκεκριμένη περιπτωσιολογική μελέτη καταφέρουμε να αποδείξουμε ότι, ένα δημοκρατικό κράτος “επιτέθηκε” σε ένα άλλο δημοκρατικό κράτος, μέσω διεξαγωγής μυστικών δράσεων με σκοπό την αλλαγή της ροής των πολιτικών γεγονότων εντός του δεύτερου, τότε θα μπορούσαμε να αποδείξουμε ακολούθως ότι η

επέμβαση αυτή συνιστά πόλεμο (καθώς παραβιάζει τον κανόνα περί εθνικής ανεξαρτησίας και μη εμπλοκής στα εσωτερικά τρίτων κρατών), με τελικό εξαγόμενο αποτέλεσμα την μη εγκυρότητα της θεωρίας δημοκρατικής ειρήνης, σε σύγκριση με την εξεταζόμενη θεωρία.

Αρχικά, πρέπει να ξεκαθαριστεί το εξής. Οι Η.Π.Α. ήταν και είναι ακόμα ένα δημοκρατικό κράτος, με τον πρόεδρο της εποχής (Νίξον) να είναι εκλεγμένος με δημοκρατικές διαδικασίες, να τηρεί το Σύνταγμα των Η.Π.Α. και να σέβεται τους θεσμούς, τα ανθρώπινα δικαιώματα κ.λ.π. Από την άλλη, η Χιλή είναι επίσης δημοκρατία, καθώς και ο προκάτοχος του Αγιέντε, Εντουάρντο Φρέι, αλλά και ο Σαλβαντόρ Αγιέντε, ήταν δημοκρατικά εκλεγμένοι από τον λαό, σεβόμενοι τις ίδιες αρχές όπως αναφέρθηκαν παραπάνω. Άρα, έχουμε δύο χώρες που αποδεχόμαστε και εμείς, αλλά και το διεθνές στερέωμα χωρών της τότε εποχής, ως δημοκρατικές. Αυτό αποτελεί βασική προϋπόθεση στην προσπάθεια αποδόμησης της θεωρίας δημοκρατικής ειρήνης, ότι δηλαδή και τα δύο εξεταζόμενα κράτη είναι δημοκρατίες, άρα και εμείς πρέπει να δεχτούμε και να αποδείξουμε την προϋπόθεση αυτή στην μελέτη μας.

Η εμπλοκή της κυβέρνησης των Η.Π.Α. στα εσωτερικά της Χιλής την περίοδο 1970 - 1973 είναι αποδεδειγμένη μέσα από κυβερνητικά έγγραφα, αλλά και βιβλιογραφία που αναλύει την δράση της την εποχή εκείνη. Η CIA κατάφερε με προπαγάνδα την πρώτη φορά, δηλαδή το 1964, να μην εκλεγεί ο Αγιέντε. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται “ Το 1963, η Επιτροπή 5412, μία ομάδα ειδικών της CIA στην συγκεκριμένη δράση, άρχισε να χρηματοδοτεί τις προσπάθειες προπαγάνδας που στόχευαν στον επηρεασμό επιλεγμένων ραδιοφωνικών σταθμών και εφημερίδων της Χιλής. Καθώς οι εθνικές εκλογές του 1964 πλησίαζαν, οι προσπάθειες εντατικοποιήθηκαν, σε μια προσπάθεια να αποτραπεί ο Δρ Σαλβαδόρ Αγιέντε Γκόσενς, ένας μαρξιστικών αντιλήψεων υποψήφιος για την προεδρία, από την κατάκτηση της εξουσίας. Ευτυχώς για την Επιτροπή, η κοινή γνώμη πείσθηκε, και στις 4 Σεπτεμβρίου 1964, ο Αγιέντε έχασε τις εκλογές από τον Εντουάρντο Φρέι, έναν φιλο-αμερικανό υποψήφιο των Χριστιανοδημοκρατών. Τελικά, η Επιτροπή 303 (πρώην Επιτροπή 5412) ενέκρινε πάνω από 3 εκατομμύρια δολάρια για να κρατήσει τον Αγιέντε από το να αποκτήσει την προεδρία. ” ³⁹.

Ο Νίξον και η επιτροπή 303 πέτυχαν τον στόχο τους το 1964, ανοίγοντας τον πρώτο κύκλο επεμβάσεων στην Χιλή. Αυτή η πολιτική του Νίξον, δηλαδή της εμπλοκής σε ξένες χώρες μέσω

---

³⁹ Thomas W. Smith Jr., *Encyclopedia of the Central Intelligence Agency*, Facts On File Editions, 2003, p. 54

συγκεκριμένων δράσεων ήταν συχνή. Το παρακάτω απόσπασμα αναλύει το εξής, ότι δηλαδή η CIA, με εντολές του Νίξον, πολέμησε τα κομμουνιστικά καθεστώτα, όπου αυτά αναδύθηκαν ή πήγαν να αναδυθούν στην Λατινική Αμερική, με ποικίλους τρόπους. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται “ Η ιστορία των βρόμικων κόλπων που ασκείται από τις Ηνωμένες Πολιτείες και την Κεντρική Υπηρεσία Πληροφοριών (CIA) είναι μακρής. Ανάμεσα στα πιο σημαντικά παραδείγματα σε αυτόν τον εκτενή κατάλογο είναι οι πολλές προσπάθειες για να υπονομεύσουν ή να εξουδετερώσουν τον δικτάτορα της Κούβας Φιντέλ Κάστρο. Αυτά κυμαίνονταν από μεγάλης κλίμακας συνωμοσίες όπως τα σχέδια δολοφονίας και την εισβολή στον Κόλπο των Χοίρων, αλλά και σε περίεργες ιδέες που έτειναν στις παρυφές της πρακτικότητας. Ένα παράδειγμα του τελευταίου ήταν μια συνωμοσία για να εισαχθεί στον Κάστρο μια ουσία, που θα μπορούσε να ρίξει την γνωστή γενειάδα του, με πιθανό σκοπό την εξάλειψη της αλαζονείας του και έτσι της αξιοπιστίας του με τον λαό της Κούβας ” ⁴⁰.

Το 1970 ο Σαλβαντόρ Αγιέντε, αποφασίζει να επαναδιεκδικήσει την προεδρία της Χιλής, αυτή την φορά με το νεοσύστατο Κόμμα Λαϊκής Ένωσης, έναν συγκερασμό του Κομμουνιστικού Κόμματος και άλλων μικρότερων αριστερών κινημάτων. Η CIA έλαβε εντολή από τον Πρόεδρο Ρίτσαρντ Νίξον, ώστε το 1970 να ξανά-επέμβει πριν την εκλογή του Αγιέντε στην προεδρία της Χιλής, με κύριο σκοπό την αποτροπή της εκλογής του. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στο ακόλουθο απόσπασμα, ο Νίξον έδωσε σαφείς οδηγίες. “ Ο Νίξον άρχισε να εκδίδει διαταγές και ο Χελμς κράτησε σημειώσεις. "Μια στις δέκα πιθανότητες ίσως, αλλά να σωθεί η Χιλή", ο Χελμς έγραφε, ". . . αξίζουν οι δαπάνες. . . δεν εμπλέκονται ανησυχητικοί κίνδυνοι. . . καμία συμμετοχή της Πρεσβείας. . . 10.000.000 δολάρια διαθέσιμα, και περισσότερα εάν χρειαστεί. . . θα είναι εργασία πλήρους απασχόλησης, με τους καλύτερους άνδρες που έχουμε. . . (να υπάρχει) σχέδιο παιχνιδιού. . . να “κραυγάζει” η οικονομία. . . 48 ώρες (περιθώριο) για το σχέδιο δράσης ” ⁴¹.

Ο Νίξον είχε δώσει ξεκάθαρες εντολές στον Χελμς (Ρίτσαρντ Μακ-Γκάραχ Χελμς, Director of Central Intelligence). Δεν τον ενδιέφεραν τα κόστη, δεν τον ενδιέφερε πόσοι άνθρωποι θα απασχολούνταν, από που θα έρχονταν, πόσες ώρες θα δούλευαν. Ένα μόνο ενδιέφερε τον Νίξον, και ήταν να μην εκλεγεί ξανά ο Αγιέντε στην θέση του Προέδρου της Χιλής. Αυτό αποδεικνύεται και από άλλη πηγή, η οποία αναφέρει ότι “ Ο Πρόεδρος Ρίτσαρντ Νίξον έκανε τη δυσαρέσκειά του σχετικά με την εκλογή του Αγιέντε γνωστή πολύ νωρίς στην κυβέρνησή του, και ανέθεσε στη CIA να εμπλακεί σε

⁴⁰ Lee K. Lerner et al, *Encyclopedia of Espionage, Intelligence, and Security*, Thompson – Gale Editions, 2004, p. 331

⁴¹ Thomas W. Smith Jr., *Encyclopedia of the Central Intelligence Agency*, Facts On File Editions, 2003, p. 54

μυστικές δράσεις για την πρόληψη της εκλογής του Αγιέντε. Ως εκ τούτου, η CIA χρειάστηκε 3 εκατομμύρια δολάρια επιπλέον για την προπαγάνδα, ώστε να μεταστρέψει τους ψηφοφόρους της Χιλής μακριά από τον Αγιέντε ” ⁴²

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται, “ Τον Μάρτιο (του 1970), η Επιτροπή 40, ο διάδοχος της επιτροπή 303, ενέκρινε μια δεύτερη προπαγανδιστική εκστρατεία με στόχο την πρόληψη του Αγιέντε από το να αποκτήσει το αξίωμα (της προεδρίας). Η επιτροπή κατεύθυνε αξιωματικούς για τη διεξαγωγή «επιχειρήσεων διάλυσης», με σκοπό ο Αγιέντε να ματαιώσει την εκστρατεία του. ” ⁴³. Η συνέχιση των πλάνων λοιπόν της CIA και του Νίξον σχετικά με την μη εκλογή του Αγιέντε συνεχιζόταν, όσο ο Αγιέντε συνέχιζε να θέτει υποψηφιότητα για την προεδρία. Αυτή την φορά όμως, η CIA δεν κατάφερε να ανατρέψει την εκλογή του Αγιέντε, ο οποίος με ποσοστό 36.3% έγινε ο πρώτος Μαρξιστής Πρόεδρος της Χιλιανής Δημοκρατίας.

Ο Νίξον, μετά την εκλογή του Αγιέντε από τον λαό, αλλά όχι ακόμα από το Κογκρέσο της Χιλής, ενέκρινε και κινητοποίησε ένα μυστικό σχέδιο, με το όνομα Σχέδιο Fubelt. Το σχέδιο αυτό ήταν απλό και στηριζόταν σε δύο πυλώνες ή τομείς. Ο πρώτος πυλώνας συνίστατο στην προσπάθεια της CIA να πείσει το Κογκρέσο της Χιλής να μην εγκρίνει την εκλογή του Αγιέντε, εκλέγοντας όμως τον Αλεσσάντρι, ο οποίος και θα παραιτούνταν αμέσως. Έπειτα, η δεύτερη εκλογική μάχη θα ήταν μεταξύ Αγιέντε και Φρέι. Ο δεύτερος πυλώνας, τον οποίο η CIA ήθελε να αποφύγει, ήταν ένα στρατιωτικό πραξικόπημα, το οποίο θα ανέτρεπε τον Αγιέντε και θα έβαζε στην εξουσία έναν δικό τους άνθρωπο. Ακολουθεί το επίμαχο απόσπασμα “ Το σχέδιο, με την κωδική ονομασία Σχέδιο Fubelt, χωρίστηκε σε δύο επιλογές, ή «πυλώνες». Ο πρώτος πυλώνας ήταν ένα απροσδιόριστο σχέδιο συγκεκαλυμμένης δράσης, όπου η CIA θα έβρισκε κάποιο τρόπο να πείσει το Κογκρέσο της Χιλής να μην ψηφίσει τον Αγιέντε στην Προεδρία. Σύμφωνα με τον Πυλώνα Ένα, η CIA πρότεινε ένα σχέδιο με το οποίο το Κογκρέσο θα εκλέξει τον Αλεσσάντρι, ο οποίος θα παραιτηθεί αμέσως. Σε εκείνο το σημείο, μια δεύτερη εκλογή θα πραγματοποιούνταν μεταξύ Αγιέντε και Φρέι. Αυτό το προτεινόμενο σχέδιο ήταν γνωστό ως "τέχνασμα Rube Goldberg". Ο δεύτερος πυλώνας ήταν ένα στρατιωτικό πραξικόπημα, το οποίο η CIA ήλπιζε να αποφύγει ” ⁴⁴.

---

⁴² .Jon Woronoff, *Historical Dictionary of United States Intelligence*, The Scarecrow Press Editions, 2006, p. 4

⁴³ Thomas W. Smith Jr., *Encyclopedia of the Central Intelligence Agency*, Facts On File Editions, 2003, p. 54

⁴⁴ Thomas W. Smith Jr., *Encyclopedia of the Central Intelligence Agency*, Facts On File Editions, 2003, p. 54

Άλλη μια χαρακτηριστική αναφορά στο σχέδιο Fubelt είναι και η ακόλουθη, που αναλύει ακριβώς τις προθέσεις του Νίξον πίσω από το σχέδιο αυτό. “ Το Fubelt ήταν ένα μυστικό πρόγραμμα της Κεντρικής Υπηρεσίας Πληροφοριών (CIA), για να εμποδίσει την εκλογή του Σαλβαδόρ Αγιέντε ως προέδρου της Χιλής το 1970. Στην πορεία προς τις εκλογές, η CIA εφάρμοσε προπαγάνδα, παραπληροφόρηση, και τακτικές εκφοβισμού στην προσπάθειά της να πείσει τους Χιλιανούς να μην ψηφίσουν για τους Σοσιαλδημοκράτες και τον Αγιέντε. Επίσης, ξόδεψε πάνω από 2 εκατομμύρια δολάρια για να στηρίξει τους Χριστιανοδημοκράτες. Επιπλέον, το πρόγραμμα Fubelt εξέτασε ένα πραξικόπημα στην περίπτωση της εκλογής του Αγιέντε. Ένα πραξικόπημα σχεδιασμένο να περιλαμβάνει ομοϊδεάτες αξιωματικούς του στρατού της Χιλής , παρέχοντάς τους όπλα, μαζί με τη διεξαγωγή προπαγάνδας για να δημιουργήσει τις πολιτικές προϋποθέσεις για ένα πραξικόπημα, καθώς και τη λήψη μέτρων για να αποσταθεροποιήσει την οικονομία της Χιλής. Ακόμα κι έτσι, το σχέδιο Fubelt απέτυχε να αποτρέψει την εκλογή του Αγιέντε ως Προέδρου της Χιλής. Η λειτουργία του σχεδίου αντικαταστάθηκε με την απόφαση Εθνικής Ασφάλειας (Μνημόνιο) 93, που εκδόθηκε από το Συμβούλιο Εθνικής Ασφάλειας (NSC), τον Νοέμβριο του 1970 ” ⁴⁵.

Βέβαια, στο σχέδιο υπήρξε ένα πρόβλημα, το οποίο ανέκυψε εξαιτίας του Εντουάρντο Φρέι, ο οποίος δεν δεχόταν την πρώτη λύση, δηλαδή την μη εκλογή του Αγιέντε από το Κογκρέσο λόγω επέμβασης τρίτων, λόγω του υψηλού σεβασμού που είχε ως προς τους θεσμούς. Στη CIA λοιπόν δεν απέμενε άλλη λύση από την εκδήλωση ενός πραξικοπήματος εναντίον του Αγιέντε. Χαρακτηριστικό είναι το ακόλουθο απόσπασμα “ Ο υψηλός σεβασμός του Φρέι για το σύνταγμα της Χιλής τον ανάγκασε να απορρίψει την επιλογή του Πυλώνα Ένα. Μόνη άλλη επιλογή της CIA ήταν ο Πυλώνας Δύο, το στρατιωτικό πραξικόπημα ” ⁴⁶. Από εκείνο το σημείο και μετά, η CIA έκανε πολυάριθμες επαφές με αστυνομικούς και στρατιωτικούς παράγοντες, με σκοπό να τους πείσει να ξεκινήσουν μια εξέγερση εναντίον του Αγιέντε. Και εδώ όμως παρουσιάστηκε ένα πρόβλημα, στο πρόσωπο του Αντιστράτηγου Ρομπέρτο Βιάξ, ο οποίος ήταν και ο κύριος υποψήφιος για να εκπονήσει το πραξικόπημα.

Ο Ρομπέρτο Βιάξ, μαζί με συνεργάτες του, δοκίμασαν να απαγάγουν τον Στρατηγό Ρενέ Σνάνιντερ, ο οποίος ήταν και το κύριο εμπόδιο για το πραξικόπημα, καθώς ο υψηλός σεβασμός του στο Σύνταγμα και την πατρίδα δεν του επέτρεπαν να διαπράξει τέτοιου είδους προδοσία. Ο Βιάξ, αφού

⁴⁵ Jon Woronoff, *Historical Dictionary of United States Intelligence*, The Scarecrow Press Editions, 2006, p. 77

⁴⁶ Thomas W. Smith Jr., *Encyclopedia of the Central Intelligence Agency*, Facts On File Editions, 2003, p. 55

έστησε ενέδρα στο αυτοκίνητο του Σνάιντερ, ο οποίος και αυτοκτόνησε, συνελήφθη και το όλο εγχείρημα του πραξικοπήματος σταμάτησε πριν καν ξεκινήσει. Στις 24 Οκτωβρίου το Κογκρέσο εξέλεξε τον Σαλβαντόρ Αγιέντε ως Πρόεδρο της Χιλιανής Δημοκρατίας. Το απόσπασμα είναι χαρακτηριστικό “ Ο χιλιανός αντιστράτηγος Ρομπέρτο Βιάξ, ο οποίος είχε προκαλέσει μια μικρή εξέγερση το 1969, θεωρήθηκε ως ο επικρατέστερος υποψήφιος για να ηγηθεί ενός πραξικοπήματος. Αλλά παρά την αντίθετη γνώμη της CIA, ο Βιάξ και μια ομάδα φιλο-αμερικανών χιλιανών στρατιωτικών αξιωματούχων, προσπάθησαν να απαγάγουν τον Στρατηγό Ρενέ Σνάιντερ, διοικητή του στρατού της Χιλής. Ο Σνάιντερ ήταν ένθερμος υποστηρικτής του συντάγματος της Χιλής και ένα εμπόδιο σε κάθε απόπειρα πραξικοπήματος. Το αυτοκίνητο του Σνάιντερ έπεσε σε ενέδρα το πρωί της 22ας Οκτωβρίου, αυτός έσυρε το όπλο του και πυροβολήθηκε. Ο θάνατος του Σνάιντερ είχε μια ανεπιθύμητη αντίδραση για τους υποστηρικτές του πραξικοπήματος στην Χιλή, καθώς στρατιώτες και πολίτες σοκαρίστηκαν. Ο Βιάξ συνελήφθη, και το πραξικόπημα ουσιαστικά τερματίστηκε προτού να μπορέσει να ξεκινήσει. Στις 24 Οκτωβρίου, το Κογκρέσο της Χιλής εξέλεξε τελικά τον Αγιέντε ”⁴⁷.

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται σε αποκρυπτογραφημένα έγγραφα της CIA από την εποχή εκείνη, η προσπάθεια που κατέβαλαν οι δυνάμεις της CIA για να μην εκλεγεί ο Αγιέντε ήταν, θα μπορούσε να πει κάποιος, υπεράνθρωπες. Συγκεκριμένα, εξαγόρασαν μια εφημερίδα της Χιλής, εν ονόματι *El Mercurio*, με σκοπό να κάνουν προπαγάνδα εναντίον του Αγιέντε. Επίσης, πολλά ραδιόφωνα μετέδιδαν ψευδείς ειδήσεις της CIA σχετικά με τα μελλοντικά σχέδια αλλά και το ποιόν του Αγιέντε. Δυστυχώς, λόγω της λογοκρισίας σε πολλά κομμάτια των κειμένων αυτών, δεν θα μάθουμε ποτέ το ακριβές εύρος εμπλοκής των Αμερικάνων στα εσωτερικά μέσα μαζικής ενημέρωσης της Χιλής.

Ένα αποκρυπτογραφημένο απόσπασμα που έχει δοθεί στην δημοσιότητα, αναφέρει “ Η CIA εγκαθίδρυσε μια "καμπάνια" προπαγάνδας γύρω από το *El Mercurio* (εφημερίδα της εποχής) και στο ζήτημα της λανθασμένης πρώτης επαφής του Αγιέντε με τον χιλιανό λαό, μέσω της επίθεσης στην ελευθερία του τύπου και, ακόμα χειρότερα, με την εκλογή του (από το Κογκρέσο) μη οριστικοποιημένη ακόμα ”⁴⁸ Η CIA έφτασε στα άκρα, επιχειρώντας να αμαυρώσει εντελώς το όνομα του Αγιέντε, μεταδίδοντας με διαύλους επικοινωνίας ψευδείς ειδήσεις, ώστε να στηρίξει τον

⁴⁷ Thomas W. Smith Jr., *Encyclopedia of the Central Intelligence Agency*, Facts On File Editions, 2003, p. 55

⁴⁸ πηγή nsarchive.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB8/docs/doc01.pdf, σελίδα 7, αρχείο του George Washington University σε συνεργασία με την NSA, επίσκεψη 13/04/2014

Εντουάρντο Φρέι, έναντι του Σαλβαντόρ Αγιέντε.

Την περίοδο από την εκλογή του Αγιέντε από το Κογκρέσο μέχρι και τα μέσα του 1972, η CIA εκπόνησε πολλές μυστικές επιχειρήσεις, πολλές από τις οποίες είχαν την προσωπική διαταγή του ίδιου του Νίξον, με σκοπό την αποσταθεροποίηση της κυβέρνησης του Αγιέντε. Επίσης, οι αμερικανικών συμφερόντων εταιρείες, σε φόβο κρατικοποίησή τους από τον Αγιέντε, χρηματοδότησαν πολλές φορές τον αγώνα της CIA εναντίον του. Ένα απόσπασμα από τα αρχεία της CIA αναφέρει ότι “ Η “καμπάνια” προπαγάνδας είχε φτιαχτεί έτσι ώστε να δημιουργήσει υποψίες σχετικά με το μέλλον της Χιλής, σε όρους που περιελάμβαναν τις σκέψεις και τις πράξεις των τριών βασικών στοιχείων της Χιλιανής πολιτικής ισορροπίας : τον ίδιο το Φρέι, την πολιτική ελίτ της Χιλής και τον Στρατό της Χιλής”⁴⁹.

Τελικά, η CIA, δηλώνοντας αμέτοχη ως προς την συνδρομή της, αλλά εν γνώση της, επέτρεψε στον Εντουάρντο Φρέι, σε συνεργασία με τον στρατό της Χιλής, να εκπονήσουν το αρχικό σχέδιο επανάστασης και τελικά τον Αύγουστο του 1973, η κυβέρνηση του Αγιέντε πέφτει και ο ίδιος βρίσκει τραγικό θάνατο (είτε από αυτοκτονία είτε από τον ίδιο τον Φρέι) μέσα στα ανάκτορα. Από εκείνο το σημείο και μετά, η χώρα μπαίνει σε ένα είδος χούντας, της οποίας πρωτοστάτης και ηγέτης ήταν ο Αγκούστο Πινοσέτ.

γ) Σύγκριση της περιπτωσιολογικής μελέτης με την κατασκοπεία και την δημοκρατική ειρήνη.

Αφού τελειώσαμε με την ανάλυση της δράσης της CIA στο πολιτικό σκηνικό της Χιλής την περίοδο 1970 – 1973, ήρθε η στιγμή να περάσουμε στην σύγκριση της περιπτωσιολογικής μελέτης με το θεωρητικό υπόβαθρο, ώστε να δούμε αν όντως επιβεβαιώνεται το επιχειρήμά μας. Θα εξετάσουμε την περιπτωσιολογική μελέτη σε σύγκριση με την θεωρία περί συγκεκαλυμμένων επιχειρήσεων, και στην συνέχεια σε σύγκριση με την θεωρία δημοκρατικής ειρήνης. Εφόσον επιβεβαιώσουμε ότι η θεωρία επιβεβαιώνεται μέσα από το case study, τότε θα μπορούμε να προβούμε και στα συμπεράσματά μας στο τέταρτο κεφάλαιο.

Όσον αφορά αρχικά τις διαστάσεις των συγκεκαλυμμένων δράσεων, θα εξετάσουμε την

---

⁴⁹ πηγή nsarchive.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB8/docs/doc01.pdf, σελίδα 5, αρχείο του George Washington University σε συνεργασία με την NSA, επίσκεψη 13/04/2014

περιπτωσιολογική μελέτη χρησιμοποιώντας τα κριτήρια που παρουσιάσαμε στο πρώτο κεφάλαιο, και συγκεκριμένα στην σελίδα 3. Πρόκειται για τις διαστάσεις της συγκεκριμένης δράσης, όπως παρατέθηκαν από τους Shylsky & Schmitt αρχικά, και μετά από τον Lowenthal. Αρχικά, θα εξετάσουμε με βάση τα κριτήρια των Shylsky & Schmitt.

Σαν πρώτο κριτήριο, έθεταν την μυστική υποστήριξη φίλων κυβερνήσεων. Στην παρούσα μελέτη, η CIA βοήθησε την κυβέρνηση του Εντουάρντο Φρέι ήδη από το 1963 να εκλεγεί, παρέχοντάς της βοήθεια και οικονομική στήριξη, με σκοπό να μην εκλεγεί ο μαρξιστής Αγιέντε. Η κυβέρνηση του Φρέι ήταν μια φιλικά προσκείμενη κυβέρνηση προς την Αμερική, καθώς επρόκειτο για μια κυβέρνηση Χριστιανό - δημοκρατών, που είχαν ιδέες όχι πολύ μακρινές από αυτές των αμερικανικών κυβερνήσεων, και ιδιαίτερα αυτής του Νίξον. Αλλά και μετά την αποτυχία εκλογής του Φρέι και την εκλογή του Αγιέντε το 1970, δεν σταμάτησαν να βοηθούν τον Φρέι είτε μέσω οικονομικής βοήθειας είτε μέσω βοήθειας για την ανατροπή του Αγιέντε. Άρα, εδώ υπήρξε υποστήριξη μίας φίλιας κυβέρνησης με μυστικό τρόπο, κάτι που εντάσσεται στα κριτήρια των συγκεκριμένων δράσεων.

Το δεύτερο κριτήριο είναι ο επηρεασμός μιας κυβέρνησης με την χρήση παραπληροφόρησης ή/και προπαγάνδας. Και αυτό το κριτήριο εδώ ικανοποιείται, καθώς η CIA μετέδιδε ψευδείς πληροφορίες για την κυβέρνηση του Αγιέντε το διάστημα πριν εκλεγεί, αλλά και μετά την εκλογή της, μέσω της εφημερίδας που χρησιμοποιούσε ως κάλυμμα, την El Mercurio. Επίσης, η όλη προπαγάνδα της CIA την περίοδο 1970 – 1973 μέσω πρακτόρων επηρεασμού και παραπληροφόρησης, υποβάθμισε την δημοτικότητα της κυβέρνησης Αγιέντε, μέχρι και την κρίση του 1972, όπου είχε φτάσει στην χαμηλότερη αποδοχή της.

Το τρίτο κριτήριο είναι αλληλένδετο με το δεύτερο, και είναι η προσπάθεια επηρεασμού μιας ολόκληρης κοινωνίας από μια ξένη κυβέρνηση ή οργανισμό της, μέσα από την χρήση πρακτόρων επηρεασμού, προπαγάνδας ή πλαστογράφησης. Και εδώ υπάρχει τέτοια προσπάθεια. Από το 1963, η CIA ξεκίνησε προπαγάνδα εναντίον του Αγιέντε σχετικά με τις εκλογές του 1964, προπαγάνδα η οποία πέτυχε και εκλέχθηκε ο Εντουάρντο Φρέι. Παρά την προσπάθεια της CIA να κάνει το ίδιο και το 1970, η αποτυχία εκλογής του Φρέι έκανε τον Αγιέντε Πρόεδρο, αλλά η προπαγάνδα έναντι της Χιλιανής κοινωνίας συνεχίστηκε μέχρι και το 1973, που έπεσε η κυβέρνηση Αγιέντε με πραξικόπημα, μέσω της εφημερίδας El Mercurio, ραδιοφώνων, οργανισμών αλλά και αμερικανικών συμφερόντων

επιχειρήσεων με έδρα ή παραρτήματά στην Χιλή.

Περνώντας στα κριτήρια του Lowenthal, να τονίσουμε πως η κατηγοριοποίησή του είναι στην κλίμακα από πιο ήπιο σε πιο σκληρό. Την ίδια σειρά θα χρησιμοποιήσουμε και εδώ (με το τρίτο συγκρινόμενο εδώ κριτήριο να είναι στην μέση της κλίμακάς του).

Σαν πρώτο κριτήριο εδώ ο Lowenthal βλέπει την χρήση προπαγάνδας. Η χρήση προπαγάνδας από την CIA την περίοδο εκείνη ήταν ένα από τα βασικά εργαλεία της, καθώς ήταν το ασφαλέστερο μέσο για τον επηρεασμό της κυβέρνησης, του Κογκρέσου αλλά και της κοινωνίας, χωρίς να γίνει αντιληπτή η εμπλοκή της CIA στα εσωτερικά ζητήματα της Χιλής. Αυτό επετεύχθη κυρίως με την χρήση υπαρχόντων M.M.E. που εξαγοράστηκαν από την CIA για την “μεταφορά” της προπαγάνδας.

Το δεύτερο κριτήριο στην ανάλυση του Lowenthal είναι η πολιτική δραστηριότητα, στην οποία περιλαμβάνονται η μυστική υποκίνηση πολιτικών μέσων από μία κυβέρνηση εναντίον μίας άλλης, με σκοπό τον έλεγχο ή την υποκίνηση μιας κατάστασης, αλλά και η υποστήριξη μιας φίλιας κυβέρνησης. Εδώ οι αμερικάνοι τα έκαναν όλα. Υποκίνησαν μυστικές διαδικασίες εναντίον της κυβέρνησης Αγιέντε πριν εκλεγεί από το Κογκρέσο, με σκοπό την μη αποδοχή της από αυτό, αλλά ακόμα έθεσαν τις βάσεις για την δημιουργία του πραξικοπήματος, ενδυναμώνοντας τους πολιτικούς αντιπάλους του Αγιέντε. Τέλος, υποστήριξαν τον Φρέι αρχικά το 1963 με την βοήθεια εκλογής του στις εκλογές του 1964, αλλά ακόμα και κατά την περίοδο διακυβέρνησης του Αγιέντε, παρείχαν οικονομική βοήθεια στον Φρέι.

Στην τρίτη θέση τοποθετεί την οικονομική δραστηριότητα, που μπορεί να είναι είτε βοηθητική είτε και περιοριστική, με την μορφή της αφαίμαξης πόρων μέσω μυστικών δράσεων. Και εδώ οι αμερικάνοι “ έδωσαν ρεσιτάλ ”. Όχι μόνο βοήθησαν οικονομικά όλους τους πολιτικούς αντιπάλους του Αγιέντε, όχι μόνο βοήθησαν οικονομικά M.M.E. και οργανισμούς που ήταν εναντίον στον Αγιέντε και τις πράξεις της κυβέρνησής του, αλλά μέσω των αμερικανικών συμφερόντων εταιρειών στην Χιλή, δυσχέραιναν συνεχώς το έργο του Αγιέντε όσον αφορά την προσπάθεια οικονομικής προόδου της Χιλιανής οικονομίας.

Με βάση τα τρία από τα πέντε κριτήρια των Shylsky & Schmitt, αλλά και τριών από τα πέντε κριτήρια του Lowenthal, αφού συγκρίθηκαν με την παρούσα περιπτωσιολογική μελέτη, μπορούμε να

καταλάβουμε πως υπήρξαν τελικά αποδεδειγμένες συγκεκριμένες δράσεις που εκτελέστηκαν την περίοδο 1963 – 1973 στην Χιλή από την Αμερική αλλά και την CIA, κάτι που σε αρχικό στάδιο επιβεβαιώνει την θεωρία μας σχετικά με τις συγκεκριμένες δράσεις και το χιλιανό παράδειγμα. Τώρα, μέσα από την χρήση της θεωρίας δημοκρατικής ειρήνης, θα προσπαθήσουμε να αποδείξουμε ότι οι επιχειρήσεις αυτές, αλλά και τα αποτελέσματά τους ήταν μια προσπάθεια παραβίασης της ανεξαρτησίας και της αυτοβούλησης ενός τρίτου κράτους από την κυβέρνηση των Η.Π.Α.

Η θεωρία δημοκρατικής ειρήνης αναφέρει ότι τα δημοκρατικά κράτη δεν πρόκειται (ή πολύ σπάνια μπορεί να το κάνουν) να πολεμήσουν μεταξύ τους ”. Εδώ βλέπουμε όμως ότι μια δημοκρατία, οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, άσκησαν μακροχρόνια “επίθεση” μέσω μυστικών δράσεων σε μια άλλη δημοκρατία, την Χιλή. Ήδη όμως οι φιλελεύθεροι υποστηρικτές έχουν αναφέρει ότι τα αμοιβαία οφέλη της ειρήνης δεν θα οδηγήσουν σε επεμβάσεις ή πολέμους δυο δημοκρατικά κράτη στο μεταξύ τους επίπεδο. Τι πήγε όμως λάθος εδώ?

Οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν είχαν ποτέ κανένα ιδιαίτερο πρόβλημα με την Χιλή. Δεν αποτελούσε μια ισχυρή δύναμη στην περιοχή, που είχε ηγεμονικές τάσεις ή διακύβευε τα συμφέροντα τους στο εγγύς σύστημα. Αλλά, για μια συγκεκριμένη περίοδο, από το 1963 μέχρι και το 1973, η εμπλοκή των ΗΠΑ ήταν πολύ μεγάλη στην χώρα αυτή. Ο λόγος ήταν η εμφάνιση του Αγιέντε στο πολιτικό της σκηνικό. Ο μαρξιστής υποψήφιος ενέπνευσε φόβο στην κυβέρνηση του Νίξον, ότι θα μπορούσε να συμπαρασύρει και άλλες χώρες σε αριστερά κινήματα ή κυβερνήσεις, και έτσι η κυβέρνηση Νίξον αποφάσισε να τον πολεμήσει.

Οι μυστικές αυτές δράσεις όμως, δεν περιορίστηκαν μόνο στην παρατήρηση και αναφορά των τεκταινόμενων στην Χιλή, αλλά ξεκάθαρα αποτέλεσαν προσπάθειες εμπλοκής και αλλαγής του πολιτικού γίνεσθαι στην Χιλή, με αποτέλεσμα ο Αγιέντε να χάσει τις εκλογές του 1964, αλλά επίσης να χάσει και την προεδρία και την ζωή του τελικά το 1974, παρότι η CIA δεν αναγνωρίζει την εμπλοκή της στο πραξικόπημα, αλλά παραδέχεται ότι είχε πληροφορίες για αυτό. Οι δράσεις αυτές, αν και δεν εμπειρεύσαν χρήση βίας, στρατιωτών ή οπλικών συστημάτων (εκτός από την δολοφονία του Σνάιντερ, η οποία δεν έγινε όμως από τις ΗΠΑ ή την CIA), δεν σταματούν να αποτελούν επέμβαση μιας κυβέρνησης στα εσωτερικά ενός άλλου κράτους, αλλά και προσπάθεια (με επιτυχία σε πολλά σημεία) μετάλλαξης των πολιτικών τεκταινόμενων και αποτελεσμάτων στο εσωτερικό της χώρας αυτής.

Το Διεθνές Δίκαιο παρουσιάζει την αρχή περί της μη επέμβασης στα εσωτερικά άλλων κρατών από τρίτα κράτη. Η αρχή αυτή εδώ καταπατήθηκε κατάφωρα, καθώς δεν υπήρχε ούτε ανθρωπιστική κρίση στην Χιλή που να δικαιολογούσε επέμβαση, ούτε αμερικανική μειονότητα εντός της Χιλής η οποία υπέφερε από στέρηση των δικαιωμάτων της, ώστε να δικαιολογηθεί η επέμβαση αυτή, η οποία όμως ήταν σε πολιτικό επίπεδο, άρα και εκτός θέματος με τις εξαιρέσεις του κανόνα επί της αρχής. Άρα, οι μυστικές αυτές δράσεις, κατά το Διεθνές Δίκαιο αλλά και την διεθνή κοινότητα (NATO, ΟΗΕ κλπ) , συνιστούν πράξεις παράνομες και καταδικαστέες, αποτελούν επίθεση στο εσωτερικό ενός άλλου κράτους χωρίς αιτία, αποτελούν δηλαδή με λίγα λόγια πόλεμο ενός κράτους εναντίον ενός άλλου.

Άρα, η θεωρία δημοκρατικής ειρήνης εδώ βρίσκεται προ των ευθυνών της και των αδυναμιών της ως αναλυτικό εργαλείο αλλά και θεωρία. Δύο δημοκρατικά κράτη, δύο κράτη χωρίς ιδιαίτερες εντάσεις και συγκρούσεις, οι ΗΠΑ και η Χιλή, ξαφνικά βρίσκονται, το ένα να επιτίθεται στο άλλο με μυστικές ή συγκεκαλυμμένες δράσεις, με σκοπό τον επηρεασμό των πολιτικών γεγονότων στο εσωτερικό του άλλου. Δηλαδή βρίσκονται σε εμπόλεμη κατάσταση. Δύο δημοκρατικά κράτη να πολεμούν το ένα (ΗΠΑ) το άλλο (Χιλή). Στο παράδειγμα αυτό λοιπόν, η θεωρία δημοκρατικής ειρήνης και το φιλελεύθερο παράδειγμα αποτυγχάνουν να μας εξηγήσουν γιατί το ένα κράτος επιτέθηκε στο άλλο, ενώ οι ρεαλιστές έχουν έτοιμη την απάντηση : εθνικό συμφέρον, τάσεις προς ηγεμονισμό και συγκριτικά οφέλη μέσα από την επέμβαση σε ένα μη προσκείμενο καθεστώς μιας χώρας, το οποίο δυνητικά μπορεί να δημιουργήσει εστία συγκρούσεων στην περιοχή ηγεμονίας του άλλου κράτους και αποδυνάμωση της ισχύος του άλλου κράτους (ΗΠΑ).

3.3 Η Επιχείρηση AIR CIA - Μεταφορά Πιθανών Τρομοκρατών και Προσώπων Υψηλού Ενδιαφέροντος σε Απομονωμένες “ Φυλακές ”.

Αναμφίβολα, μία από τις πιο μαύρες ημέρες στην ιστορία των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής είναι η 11η Σεπτεμβρίου του 2001, όπου τρομοκράτες καταλαμβάνουν αεροπλάνα πάνω από τον εναέριο χώρο της Νέας Υόρκης και της Ουάσιγκτον, με σκοπό να τα καταρρίψουν πάνω σε στόχους υψηλού ενδιαφέροντος : τους Δίδυμους Πύργους, το Παγκόσμιο Κέντρο Εμπορίου, το Πεντάγωνο, τον Λευκό Οίκο. Το αποτέλεσμα της επίθεσης αυτής μετράει χιλιάδες νεκρούς και πολλούς τραυματίες, καθώς με επιτυχία οι τρομοκράτες κατεδαφίζουν τους Δίδυμους Πύργους και ένα μέρος του Πενταγώνου.

Από εκείνη την μέρα, πολλά άλλαξαν στην εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ. Διακήρυξαν πόλεμο εναντίον της τρομοκρατίας, με σκοπό να τιμωρήσουν τους υπεύθυνους για το χτύπημα αυτό. Η επέμβαση των ΗΠΑ στο Ιράκ και η προσπάθεια τους να ανακαλύψουν τους ενόχους για το χτύπημα στις ΗΠΑ, είχε πολλές πλευρές. Μία από αυτές ήταν και η επιχείρηση AIR CIA, ή όπως την ονομάζουν τα Μέσα Μαζικής Επιχείρησης, Extraordinary Rendition. Πρόκειται για επιχείρηση παραγωγής και μεταφοράς προσώπων που πιθανών να είναι τρομοκράτες ή να έχουν πολύτιμες πληροφορίες εναντίον τρομοκρατών, σε απομονωμένες φυλακές, ώστε να βασανιστούν μέχρι να αποκαλύψουν τα μυστικά τους.

Στην περιπτωσιολογική αυτή μελέτη, θα αναλύσουμε μια επιπλέον πτυχή, δηλαδή τις ιστορίες δυο φυλακισμένων από την CIA φερόμενου ως τρομοκράτη, με σκοπό να αποκαλύψουμε τις μεθόδους, τις πρακτικές, αλλά και το κατά πόσο η δράση αυτή πρόκειται για μια συγκεκριμένη δράση της CIA. Αρχικά θα παρατεθεί το ιστορικό υπόβαθρο, έπειτα θα γίνει ανάλυση της μελέτης δυο επιχειρήσεων μεταφοράς, και τέλος θα συγκρίνουμε τα εξαγόμενα αποτελέσματα με την θεωρία μας, για να επιβεβαιώσουμε την ευστάθεια του επιχειρήματός μας.

α) Ιστορικό Υπόβαθρο

Αρχικά, αξίζει να παραθέσουμε έναν ορισμό σχετικά με το τι είναι η επιχείρηση αυτή της CIA με το όνομα extraordinary redintion (στο εξής αναφερόμενη ως “επιχείρηση εκτάκτων παραδόσεων”. Όπως αναφέρει η Any Zalman ⁵⁰ “ Η επιχείρηση εκτάκτων παραδόσεων είναι η πρακτική της μεταφοράς ύποπτων ως ξένων τρομοκρατών, ή άλλων προσώπων που θεωρούνται ύποπτα για εγκλήματα, σε τρίτες χώρες για την ανάκριση και τη φυλάκιση” ⁵¹. Πρόκειται δηλαδή για μια επιχείρηση η οποία ως σκοπό είχε να μεταφέρει φερόμενους ως τρομοκράτες ή ύποπτους για επιθέσεις σε μυστικά κέντρα κράτησης της CIA σε τρίτες χώρες, ώστε να βασανιστούν.

Όσον αφορά τις απαρχές της επιχείρησης, αυτή τοποθετείται στο 1990, με τις πρώτες δράσεις να είναι πολύ περιορισμένες. “ Αρχίζοντας από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 και συνεχίζοντας μέχρι σήμερα, η Κεντρική Υπηρεσία Πληροφοριών, μαζί με άλλες κυβερνητικές υπηρεσίες των ΗΠΑ, έχει χρησιμοποιήσει ένα πρόγραμμα συλλογής πληροφοριών που αφορούν τη μεταφορά ξένων

⁵⁰ Global Terrorism Expert, PhD.

⁵¹ <http://terrorism.about.com/od/e/g/Renditon.htm> επίσκεψη 20/03/2015

υπηκόων που είναι ύποπτοι για συμμετοχή σε τρομοκρατικές ενέργειες, σε κέντρα κράτησης και ανάκρισης σε χώρες όπου - κατά την άποψη της CIA - οι ευρωπαϊκές και διεθνείς νομικές εγγυήσεις δεν ισχύουν”⁵².

Η εντατικοποίηση όμως των επιχειρήσεων επήλθε, όπως είναι λογικό, αμέσως μετά την επίθεση στους δίδυμους πύργους, την 11η Σεπτεμβρίου 2002. Η κυβέρνηση Μπους ξεκινάει τον πόλεμο εναντίον της τρομοκρατίας με την κήρυξη πολέμου στο Ιράκ, και παράλληλα η CIA αναπτύσσει το “δίκτυο μεταφορών” της, με σκοπό την μεταφορά όλων των ύποπτων σε τρίτες χώρες όπως Αίγυπτο, Ιορδανία, Ιράκ, ακόμα και στο Γκουαντάναμο. Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο πρώην πράκτορας της CIA Robert Baer : “Αν θέλετε μια σοβαρή ανάκριση, μπορείτε να στείλετε ένα κρατούμενο στην Ιορδανία. Αν θέλετε να υποστούν βασανιστήρια, τους στέλνετε στη Συρία. Αν θέλετε να εξαφανιστεί κάποιος - να μην τον ξαναδούμε ποτέ - μπορείτε να τους στείλετε στην Αίγυπτο”⁵³.

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται “ Μετά τις επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου του 2001, όμως, το αρχικά περιορισμένο πρόγραμμα επεκτάθηκε δραματικά, με ορισμένους ειδικούς να εκτιμούν ότι 150 ξένοι υπήκοοι έχουν πέσει θύματα έκνομων μεταγωγών μόνο κατά τα τελευταία χρόνια. Οι ξένοι υπήκοοι ύποπτοι για τρομοκρατία έχουν μεταφερθεί στα κέντρα κράτησης και ανάκρισης, με εγκαταστάσεις στην Ιορδανία, το Ιράκ, την Αίγυπτο, το Ντιέγκο Γκαρσία, το Αφγανιστάν, το Γκουαντάναμο και αλλού”⁵⁴.

Με λίγα λόγια, η επιχείρηση αυτή επηρέασε τις ζωές πολλών ανθρώπων, οι οποίοι, τις περισσότερες φορές υπέστησαν όλα τα μαρτύρια που ενείχαν οι ανακρίσεις που τους έκαναν, απλά και μόνο γιατί προέρχονταν από μια χώρα που οι ΗΠΑ θεωρούσαν ως ύποπτη για δράση τρομοκρατών, είτε γιατί τα επώνυμα τους τους ταύτιζαν (λανθασμένα πολλές φορές) με γνωστούς τρομοκράτες, είτε γιατί τέλος είχαν κάποιες “περίεργες” ιδέες πάνω σε ορισμένα θέματα, τα οποία ηγούσαν καμπανάκι για την κυβέρνηση των ΗΠΑ. Στην συνέχεια θα δούμε δυο περιπτώσεις αυτής της δράσης, τις μεταφορές των Μαχέρ Αράρ και Αμπού Ομάρ.

---

⁵² <https://www.aclu.org/fact-sheet-extraordinary-rendition> επίσκεψη 20/03/2015

⁵³ Όπως παρατίθεται στο <https://www.aclu.org/fact-sheet-extraordinary-rendition> επίσκεψη 20/03/2015

⁵⁴ <https://www.aclu.org/fact-sheet-extraordinary-rendition> επίσκεψη 20/03/2015

β) Οι περιπτώσεις μεταφοράς των Μαχέρ Αράρ και Αμπού Ομάρ : Πως εκτελέστηκε η επιχείρηση απαγωγής τους και τι τους συνέβη.

i) Η Περίπτωση του Μαχέρ Αράρ

Ο Μαχέρ Ομάρ, ηλικίας 32 ετών, ήταν Καναδός μηχανικός με διπλή υπηκοότητα, της χώρας της οποίας κατοικούσε, αλλά και της χώρας της οποίας είχε γεννηθεί, δηλαδή της Συρίας. Στις 26 Σεπτεμβρίου του 2002 φτάνει στο αεροδρόμιο Τζον Κένεντυ στην Νέα Υόρκη με πτήση από την Τυνησία, όπου είχε πάει διακοπές με την οικογένειά του, με σκοπό να αλλάξει πτήση με τελικό προορισμό τον Καναδά. Κατά την διαδικασία ελέγχου του πριν την πτήση από τις αμερικανικές αρμόδιες αρχές, το όνομά του εμφανίστηκε στο σύστημα Παρακολούθησης των Ηνωμένων Πολιτειών⁵⁵.

Άμεσα ο Μαχέρ Αράρ μεταφέρθηκε σε ειδικό χώρο κράτησης μέσα στο αεροδρόμιο Κένεντυ, όπου αρχίζει ένας 13ήμερος ανακριτικός μαραθώνιος, κυρίως επειδή ο Αράρ γνώριζε έναν άνθρωπο που οι ΗΠΑ εικάζαν ότι πρόκειται για σύνδεσμο της Αλ Κάιντα και πιθανών τρομοκράτης. Ο Αράρ, αφού τους είπε ότι ελάχιστα γνώριζε τον συγκεκριμένο άνθρωπο παρότι είχε συνεργαστεί με τον αδερφό του στο παρελθόν, και μετά από 13 ημέρες ανακρίσεων, δένεται χειροπόδαρα και τοποθετείται σε ένα ιδιωτικό τζετ από τους άνδρες της CIA.

Μέχρι εδώ υπάρχουν δυο μεγάλα ερωτηματικά. Αρχικά, ο Αράρ ποτέ δε καταδικάστηκε επίσημα από τις αρχές των ΗΠΑ. Γιατί κρατούταν παράνομα για 13 μέρες για ανακρίσεις οι οποίες δεν κρατάνε παραπάνω από 2 μέρες το πολύ? Ακόμα, ακόμα και να είχε καταδικαστεί, έπρεπε να απελαθεί στον Καναδά και έπειτα, η канаδική δικαιοσύνη ήταν αρμόδια για την επιβολή ποινής στον Αράρ. Παρόλα αυτά, όπως θα δούμε, ο Αράρ ούτε στον Καναδά εκδόθηκε, αλλά ούτε στην Αμερική παρέμεινε ούτε ελεύθερος αφέθηκε, αφού δεν εκκρεμούσαν κατηγορίες εναντίον του.

Ο Αράρ, αφού τοποθετήθηκε στο ιδιωτικό τζετ, πέταξε μέσα από πολλούς προορισμούς (Ουάσινγκτον, Πόρτλαντ, Μείν, Ρώμη) στο Αμάν της Ιορδανίας. Κατά την διάρκεια του ταξιδιού, ο ίδιος ισχυρίζεται ότι παρακάλεσε τους πιλότους να μην τον πάνε στην Συρία, γιατί οι γονείς του είχαν πει ότι οι αρχές εκεί είναι πολύ σκληρές στις ανακρίσεις, και ήταν σίγουρος ότι θα τον βασάνιζαν.

⁵⁵ United States Watch List, πρόκειται για μια λίστα που έχει ονόματα ανθρώπων που θεωρούνται επικίνδυνοι για τις Ηνωμένες Πολιτείες είτε λόγω τρομοκρατίας, είτε λόγω πολιτικών / θρησκευτικών πεποιθήσεων.

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται “ Έχοντας ενημερωθεί (ο Αράρ) από τους γονείς του για τις βάρβαρες πρακτικές της αστυνομίας στη Συρία, τους παρακάλεσε (τα μέλη του πληρώματος) να μην τον στείλει εκεί, με το επιχείρημα ότι σίγουρα θα έπεφτε θύμα βασανισμού ” ⁵⁶.

Από το Αμάν, ο Αράρ με αυτοκίνητο μεταφέρεται στην Συρία. Αφού τον μεταφέρουν στο μυστικό καταφύγιο της τοπικής Μυστικής Αστυνομίας, αρχίζουν την ανάκριση. Μετά από μία ημέρα απειλών για να μιλήσει, αρχίζουν να τον χτυπάνε με σκοπό να τους αποκαλύψει ότι ήξερε. Ακόμα, του έδεναν τα χέρια με καλώδια ηλεκτρισμού πάχους δύο ιντσών. Ο ίδιος αναφέρει ότι τελικά, τους είπε ότι ήθελαν να ακούσουν, με σκοπό να σταματήσουν να τον χτυπάνε. Το απόσπασμα είναι χαρακτηριστικό “ Χτυπούσαν τα χέρια του κατ'επανάληψη με δύο ιντσών πάχους ηλεκτρικά καλώδια, και τον κράτησαν σε ένα υπόγειο χωρίς παράθυρα, που είχε παρομοιάσει με ένα τάφο. "Ούτε τα ζώα δεν θα μπορούσαν να αντέξουν», είπε. Αν και αρχικά προσπάθησε να διεκδικήσει την αθωότητά του, τελικά ομολόγησε ότι οι βασανιστές του ήθελαν να πει. "Απλά παραιτήθηκα», είπε. "Είχα γίνει σαν ένα ζώο." ” ⁵⁷.

Τελικά, τον Οκτώβριο του 2003, μετά από επέμβαση της καναδικής πρεσβείας, ο Αράρ ελευθερώνεται χωρίς καμία κατηγορία να εκκρεμεί εναντίον του. Το μόνο ενοχοποιητικό για αυτόν έγγραφο ήταν μια ομολογία σύνδεσης του με την Αλ Κάιντα, την οποία οι σύριοι μυστικοί αστυνομικοί τον έβαλαν να υπογράψει. Ο Αράρ έκανε μήνυση στις ΗΠΑ, για την κακοποίηση που υπέστη αλλά και τα μαρτύρια που υπέφερε εξαιτίας τους. Στην μήνυση του ανέφερε ξεκάθαρα τα ονόματα του Τζον Άσκροφτ⁵⁸, του Τομ Ριντς⁵⁹ και του Ρόμπερτ Μούλερ⁶⁰ ως υπαίτιων για την κακομεταχείρισή του.

Παρόλα αυτά, το 2009, ένα ομοσπονδιακό δικαστήριο των ΗΠΑ αποφαινεται ότι, άνθρωποι οι οποίοι υπέστησαν βασανισμούς αλλά και κακομεταχείριση λόγω της επιχείρησης έκτακτων παραδόσεων (extraordinary rendition), δεν έχουν το δικαίωμα να κινηθούν νομικά εναντίον της κυβέρνησης των ΗΠΑ. Όμως, στις 18 Οκτωβρίου του 2007, ο Αράρ δέχεται μια γραπτή απολογία από την Βουλή των Αντιπροσώπων, και συγκεκριμένα από την βουλευτή Νάνα Ροχραμπάχερ, η οποία του ξεκαθαρίζει ότι θα κάνει ότι είναι δυνατό για να σταματήσει αυτή η παράνομη πρακτική από πλευράς

⁵⁶ <http://www.newyorker.com/magazine/2005/02/14/outsourcing-torture> επίσκεψη 28/03/2015.

⁵⁷ <http://www.newyorker.com/magazine/2005/02/14/outsourcing-torture> επίσκεψη 28/03/2015.

⁵⁸ Αμερικανός Γενικός Εισαγγελέας.

⁵⁹ Γενικός Γραμματέας του Homeland Security.

⁶⁰ Διευθυντής του FBI.

των ΗΠΑ. Ακόμη, το 2007 έλαβε 10,5 εκατομμύρια από την κυβέρνηση του Καναδά ως αποζημίωση για τις κακουχίες που υπέστη, ενώ έλαβε και γραπτή απολογία από τον Πρωθυπουργό του Καναδά Στέφαν Χάρπερ.⁶¹

ii) Η περίπτωση του Αμπού Ομάρ

Ο Αμπού Ομάρ⁶² ήταν ένας Αιγύπτιος υπήκοος ο οποίος κατοικούσε στην Ιταλία, με αναγνωρισμένη προσφυγική ιδιότητα. Μια μέρα, καθώς περπατούσε στους δρόμους του Μιλάνου, πράκτορες της CIA και της ROS τον συνέλαβαν και τον έβαλαν μέσα σε ένα λευκό βαν, το οποίο και τον οδήγησε στην βάση του στρατιωτική βάση του Αβιάνο στην Ιταλία. Από εκεί, τον εξανάγκασαν να μπει σε ένα μικρό τζετ αεροπλάνο και τον μετέφεραν, παρά την θέληση του, στην στρατιωτική βάση του NATO στο Ραμσταιν της Γερμανίας.

Από εκεί, και αφού τον ανάγκασαν να μετεπιβιβαστεί σε ένα άλλο μικρό αεροπλάνο, τον μετέφεραν στην Αίγυπτο, και συγκεκριμένα στο Κάιρο, όπου και τέθηκε σε κράτηση σε ένα μυστικό καταφύγιο, για 14 μήνες, χωρίς να εκκρεμεί εναντίον του καμία κατηγορία, ούτε να έχει καταδικαστεί για κάποιο αδίκημα. Εκεί ο ίδιος ισχυρίζεται ότι τον βασάνισαν, τον κακομεταχειρίστηκαν καθώς και τον ανέκριναν, με σκοπό να του αποσπάσουν πληροφορίες που τυχόν είχε για δράση τρομοκρατών στο εσωτερικό της Ιταλίας.

Όπως ο ίδιος ισχυρίζεται, τα βασανιστήρια του διήρκεσαν για επτά ολόκληρους μήνες, με ημερήσια διάρκεια περίπου δώδεκα ωρών. Ισχυρίζεται ότι τον “σταύρωναν” πάνω σε μία μεταλλική πόρτα, δεμένο σε μια ξύλινη συσκευή, όπου και του έκαναν ηλεκτροσόκ, με αποτέλεσμα, σε συνδυασμό με το υπερβολικό ξυλοκόπημα το οποίο υπέστη, να χάσει την ακοή του. Για παραπάνω από ένα χρόνο, ζούσε σε ένα στενό κελί το οποίο “μοιραζόταν” με αρουραίους και άλλα έντομα, ενώ η απουσία κρεβατιού ή έστω ενός στρώματος δυσχέραινε την διαμονή του στο ήδη επιβαρυνόμενο περιβάλλον.

Τον τάζαν με ξερό και ληγμένο ψωμί, και του αρνήθηκαν κάθε επαφή με τον έξω κόσμο. Δεν

---

⁶¹ Η ιστορία του Maher Arar βρίσκεται στον διαδικτυακό ιστότοπο <http://www.newyorker.com/magazine/2005/02/14/outsourcing-torture>.

⁶² Το πραγματικό του όνομα είναι Χασάν Μουστάφα Οσάμα Νασρ, αλλά έγινε γνωστός με το όνομα Αμπού Ομάρ για λόγους ευκολίας.

μπορούσε να επικοινωνήσει με την γυναίκα του, δεν μπορούσε να διαβάσει εφημερίδα, να ακούσει ραδιόφωνο, ούτε να επικοινωνήσει με κάποιον άλλο παρά με τους βασανιστές του. Στις 12 Μαΐου του 2004, τελικά ο Αμπού Ομάρ ελευθερώνεται λόγω έλλειψης στοιχείων, και αφήνεται ελεύθερος στο Κάιρο, με περιοριστικούς όρους να μην μιλήσει σε κανέναν για τις συνθήκες κράτησης του, ούτε να εγκαταλείψει την χώρα.

Βέβαια, ο Αμπού Ομάρ επικοινωνήσε με την γυναίκα του, ώστε να της αναφέρει τα βασανιστήρια που υπέστη και να την ενημερώσει ότι είναι ζωντανός, με αποτέλεσμα οι βασανιστές του να τον εντοπίσουν και να τον ξανασυλλάβουν. Ο Ομάρ βρέθηκε μπροστά στο Κρατικό Γραφείο Ασφάλειας και Πληροφοριών στη πόλη του Νασρ, από όπου έπειτα μεταφέρθηκε στις φυλακές της πόλης Τόρα, με την επόμενη μεταφορά του να είναι για τις φυλακές της Νταμαρχούρ. Εκεί κρατήθηκε σε διοικητική κράτηση, ξανά χωρίς να εκκρεμούν εναντίον του ούτε κατηγορίες ούτε καταδικαστική απόφαση.

Τον Φεβρουάριο του 2005 μεταφέρεται ξανά στις φυλακές του Τόρα, όπου και κρατείται σε απομόνωση. Το περίεργο της υπόθεσης είναι το γεγονός ότι, παρότι τα αιγυπτιακά δικαστήρια εξέδωσαν 16 φορές απόφαση για την απελευθέρωση του Αμπού Ομάρ, ο Υπουργός Εσωτερικών της Αιγύπτου συνέχιζε να αγνοεί τις αποφάσεις και να τον διατηρεί σε κράτηση, με την έκδοση έκτακτου νόμου κάθε φορά. Τελικά, το 2007 απελευθερώνεται ξανά, ενώ μερικούς μήνες μετά αιγύπτιοι πράκτορες το προσεγγίζουν και τον απειλούν πως, αν μιλήσει για το περιστατικό που του συνέβη στα μέσα μαζικής ενημέρωσης ή στις διεθνείς ανθρωπιστικές οργανώσεις, θα τον βρουν και θα τον συλλάβουν ξανά.⁶³

Τελικά ο Αμπού Ομάρ ζει πλέον ελεύθερος στην Αλεξάνδρεια, αλλά ο ίδιος φοβάται ότι θα τον ξανασυλλάβουν αργά ή γρήγορα. Όπως ο ίδιος αναφέρει “Δεν μπορώ να περπατήσω μόνος στο δρόμο. Περιμένω να απαχθώ και πάλι, για να αντιμετωπίσω κατασκευασμένες κατηγορίες ή ακόμα και να με σκοτώσουν. Η εμπειρία της φυλάκισης μου έχει αλλάξει τη ζωή μου, όπως και τα βασανιστήρια, τα οποία άφησαν κάποια αυστηρότητα σε μένα ... Είμαι πάντα φοβισμένος και υποφέρω από προβλήματα υγείας, ένταση και ένα αίσθημα να θέλω να τρώω με απληστία. Δεν θέλω να βλέπω ή να δέχομαι

---

⁶³ Όλη η ιστορία του Αμπού Ομάρ είναι διαθέσιμη στο άρθρο Caterina Mazza, *The Abu Omar Case and “extraordinary rendition”*, p. 152-153, όπως παρουσιάζεται στο <http://www.isn.ethz.ch/Digital-Library/Publications/Detail/?lang=en&id=153187>, επίσκεψη 28/03/2015.

επισκέπτες. Όλη τη νύχτα υποφέρω από εφιάλτες, και όλη μέρα θυμάμαι τα βασανιστήρια που υπέστην και τρέμω”⁶⁴.

γ) Σύγκριση της περιπτωσιολογικής μελέτης με την θεωρία περί κατασκοπείας και δημοκρατικής ειρήνης

Αρχικά, στο σημείο αυτό πρέπει να διευκρινίσουμε ότι μιλάμε για δράση δυνάμεων ενός κράτους στο εσωτερικό άλλων κρατών, είτε με την ανοχή τους είτε (συνήθως) χωρίς την ανοχή τους. Αυτή είναι μία βασική ομοιότητά αυτής και της προηγούμενης περιπτωσιολογικής μελέτης, η οποία μας οδηγεί στο εξαγόμενο συμπέρασμα, ότι δηλαδή οι μεν δράσεις απαγωγής πολλές φορές γίνανε χωρίς την ανοχή του εκάστοτε κράτους, και ακόμα οι άνθρωποι οι οποίοι απήχθησαν, βρίσκονταν νόμιμα σε μια χώρα στην οποία είχαν δικαίωμα διαμονής και, παρ' όλη την παντελή έλλειψη στοιχείων εναντίον τους, τους συνέλαβαν παράνομα και τους έστειλαν σε χώρες του εξωτερικού ώστε να τους βασανίσουν, κάτι που συνιστά ξεκάθαρη επιθετική ενέργεια των ΗΠΑ εναντίον των πολιτών μιας ξένης και κυρίαρχης χώρας.

Σε πρώτο στάδιο, δηλαδή για το αν μιλάμε περί συγκεκαλυμμένης δράσης, η απάντηση είναι πασιφανής. Και στις δύο περιπτώσεις, μιλάμε για απαγωγή παρά την θέληση των ατόμων. Και στις δυο περιπτώσεις, υπήρχε παντελής έλλειψη κατηγορητηρίου, και οι άνθρωποι αυτοί μεταφέρθηκαν μυστικά από την CIA σε ξένες χώρες, σε μυστικές φυλακές, όπου και βασανίστηκαν με σκοπό να ομολογήσουν πληροφορίες τις οποίες δεν κατείχαν. Η οργάνωση της δράσης ήταν μυστική, καθώς κανείς από τους κρατούμενους δεν ήξερε που πήγαινε και δεν είχε δικαστεί αρχικά, ώστε να υπάρχει δικαίωμα σύλληψης του.

Η CIA, με τις μυστικές αυτές μεταφορές, έκανε εξωτερίκευση του βασανισμού σε άλλη χώρα, σαν να μετέφερε δηλαδή τα άτομα αυτά σε “θυγατρικές” της εταιρείες, ώστε να τα βασανίζουν αυτοί, κάνοντας την εμπλοκή της αόρατη. Ακόμη, ο τρόπος σύλληψης τους, η αδυναμία επικοινωνίας με το εξωτερικό περιβάλλον, αλλά και τα μέσα μεταφοράς τους, φανερώνουν την μυστικότητα που η CIA ήθελε να τηρηθεί εντός της επιχείρησης αυτής.

---

⁶⁴ Caterina Mazza, *The Abu Omar Case and “extraordinary rendition”*, p. 153, όπως παρουσιάζεται στο <http://www.isn.ethz.ch/Digital-Library/Publications/Detail/?lang=en&id=153187>, επίσκεψη 28/03/2015.

Σε δεύτερο στάδιο, δηλαδή για την ανάλυση βάσει της θεωρίας δημοκρατικής ειρήνης, εδώ μπορούμε να δούμε ότι, νόμιμοι κάτοικοι μίας χώρας, χωρίς κανένα λόγο και αιτία, χωρίς κατηγορητήριο εναντίον τους, μεταφέρονταν παράνομα σε τρίτες χώρες για να βασανιστούν, από τις αρχές μιας ξένης κυβέρνησης (CIA και ΗΠΑ), συνήθως χωρίς την γνώση της ίδιας της χώρας για την διεξαγωγή αυτών των μυστικών επιχειρήσεων. Και εδώ, η θεωρία δημοκρατικής ειρήνης αποτυγχάνει να αποδείξει ότι τα δημοκρατικά κράτη δεν διεξάγουν πόλεμο μεταξύ τους, ή εφαρμόζουν τακτικές πολέμου σε περίοδο ειρήνης μεταξύ τους.

Αυτό το επιχείρημα, ότι δηλαδή τα δημοκρατικά κράτη πολεμούν μεταξύ τους, γίνεται φανερό από τον λόγο που διενεργήθηκαν αυτές οι απαγωγές. Η CIA, αμέσως μετά από την επίθεση στους δίδυμους πύργους, ξεκίνησε την εντατικοποίηση των παράνομων αυτών μεταφορών κρατουμένων σε τρίτες χώρες. Μόνο που τώρα, το μόνο που υπήρχε ως κριτήριο για την σύλληψη τους, ήταν η χώρα καταγωγής τους και μερικές πληροφορίες, ότι μάλλον ήξεραν άτομα που είχαν χαρακτηριστεί ως πιθανοί τρομοκράτες. Η CIA, κόντρα σε όλα τα θεμελιωμένα ανθρώπινα δικαιώματα, αλλά και στα δικαιώματα ενός κράτους εντός του ζωτικού του χώρου, διεξήγαγε επιχειρήσεις που ουσιαστικά αναιρούσαν αυτά τα δικαιώματα από τα κράτη αλλά και από τα άτομα που μεταφέρονταν στις μυστικές τοποθεσίες.

Έτσι, η διεξαγωγή αυτών των επιχειρήσεων, αφού αναιρεί όλα τα θεμελιωμένα δικαιώματα κρατών και ανθρώπων, όχι μόνο μεταφέρει άτομα σε μυστικές τοποθεσίες χωρίς λόγο, αλλά τα βασανίζει κιόλας. Τελικά, πρόκειται για μία δράση της CIA, και ειδικότερα των ΗΠΑ, η οποία έλαβε χώρα σε ξένα κράτη, χωρίς την συγκατάθεση τους ως προς αυτήν⁶⁵. Άρα, βλέπουμε πως οι επεμβάσεις αυτές της CIA σε ξένα κράτη με σκοπό την παράνομη σύλληψη ατόμων, χωρίς κάποιο λόγο, παραβιάζει τα δικαιώματα κράτους - ατόμου και συγκλίνει προς τακτικές πολέμου.

Στο επόμενο κεφάλαιο, θα παρουσιάσουμε τα αποτελέσματα της μελέτης μας, και θα προσπαθήσουμε να αποδείξουμε σε τελικό πλέον στάδιο πως, η θεωρία δημοκρατικής ειρήνης, όσον αφορά την ανάλυση της μέσα από την κατάρτιση και εφαρμογή συγκεκριμένων δράσεων, δεν

---

⁶⁵ Εξαιτίας του νόμου του Κογκρέσου σχετικά με την αποκάλυψη εγγράφων της CIA μετά από 25 χρόνια, δεν είναι δυνατόν να διερευνηθούν έγγραφα των επιχειρήσεων αυτών, καθώς επίσης και να γνωρίζουμε τις ακριβείς τοποθεσίες μεταφορών. Γνωστό είναι πάντως ότι όλες οι βάσεις που χρησιμοποιούσαν η CIA και οι ΗΠΑ για την μεταφορά των κρατουμένων, ήταν είτε αμερικανικές είτε βάσεις του ΝΑΤΟ. Έτσι, τα κράτη στα οποία ήταν εγκατεστημένες οι βάσεις, τις περισσότερες φορές δεν γνώριζαν για το περιεχόμενο του αεροπλάνου, αλλά ούτε και τον προορισμό.

μπορεί να σταθεί, και ότι το βασικό επιχείρημα της καταρρέει.

Κεφάλαιο 4ο : Συμπεράσματα και Απόψεις σχετικά με τις Θεωρίες και τις Περιπτώσιολογικές Μελέτες - Περαιτέρω Πεδία Διερεύνησης

4.1 Γενικά Συμπεράσματα της Μελέτης

Μετά από την πλήρη παρουσίαση της θεωρίας της οποίας χρησιμοποιήσαμε (θεωρία δημοκρατικής ειρήνης, κατασκοπεία, πληροφόρηση, συγκεκριμένες δράσεις), αλλά και των περιπτώσιολογικών μελετών που παρουσιάστηκαν (Η Ανατροπή του Αγιέντε στην Κούβα το 1973 και η επιχείρηση AIR-CIA), κρίνεται σκόπιμο να προχωρήσουμε στην εξαγωγή των αποτελεσμάτων της έρευνάς μας. Πάνω από όλα όμως, βασική επιδίωξη είναι η απόδειξη του βασικού μας επιχειρήματος, ότι δηλαδή η θεωρία δημοκρατικής ειρήνης, εάν αναλυθεί με κεντρικό άξονα την εκτέλεση συγκεκριμένων δράσεων σε τρίτες χώρες, δεν μπορεί να κρατήσει σταθερό το επιχειρήμα της, ότι δηλαδή τα δημοκρατικά κράτη σπανίως θα εμπλακούν σε πόλεμο μεταξύ τους.

Αρχικά, εάν κάποιος πάρει ως βάση την απόλυτη έννοια περί του πολέμου, δηλαδή στρατιές να μάχονται με την χρήση όπλων, με σκοπό την κατάκτηση κομματιού ή και ολόκληρης μιας χώρας, τότε πιθανόν το επιχειρήμα της μελέτης αυτής να μην στέκει στα μάτια του. Η έννοια του πολέμου εδώ αποκτά νέο περιεχόμενο, και δεν παραμένει μόνο στον συμβατικό ορισμό, αλλά προσαρμόζεται στο πρόσταγμα της εποχής. Ο πόλεμος πλέον μεταφράζεται σε πολλές έννοιες, όπως ο κυβερνοπόλεμος, μέσω της χρήσης δηλαδή του Ίντερνετ, ή και ο οικονομικός πόλεμος, με την χρήση δασμών, εμπάργκο, ακόμα και οικονομικού αποκλεισμού.

Και στις δύο περιπτώσιολογικές μελέτες, είδαμε ότι πληρούνταν κριτήρια τα οποία, αναλυόμενα με την υπάρχουσα θεωρία, μαρτυρούσαν επέμβαση μιας χώρας στα εσωτερικά ζητήματα μιας άλλης χώρας, ή ακόμα και χρήση των εδαφών μιας χώρας, μερικές φορές με πλήρη άγνοια της χώρας αυτής, για μεταφορά ή και βασανισμό υπόπτων, που είχαν απαχθεί παράνομα από μία χώρα. Έτσι λοιπόν, για να αποδειχθεί εδώ το βασικό επιχειρήμα της μελέτης, θα χρησιμοποιηθεί η εξής μέθοδος : Αρχικά, θα γίνει μια συνοπτική περιγραφή των κύριων συνιστωσών που επιβεβαιώνουν το επιχειρήμα της μελέτης, έπειτα μια συνοπτική σύγκριση με την θεωρία και τέλος, η παρουσίαση των αποτελεσμάτων, όπως αυτά τεκμηριώνονται από την βιβλιογραφία και από την λογική συνέχεια της ανάλυσης, αλλά και η παρουσίαση των κύριων θέσεων των βασικών θεωριών των διεθνών σχέσεων, ώστε να δούμε ποιά θεωρία εξηγεί καλύτερα το σημερινό διεθνές σύστημα.

Στο πρώτο κομμάτι της ανάλυσης αυτής, αναφερθήκαμε ήδη συγκεκριμένα στα βασικά στοιχεία που προκύπτουν από τις περιπτωσιολογικές μελέτες και αποδεικνύουν το επιχείρημα της μελέτης αυτής. Στην περίπτωση της Χιλής, είδαμε ότι η κυβερνητική μηχανή των ΗΠΑ, με την χρήση μίας μυστικής της υπηρεσίας (CIA), όχι μόνο επηρέασε το εκλογικό αποτέλεσμα μιας αναμέτρησης με σκοπό την εκλογή του φιλικά προσκείμενου προς αυτούς υποψηφίου, αλλά δωροδόκησε πολιτικούς, εξάγωρασε εφημερίδες και ραδιόφωνα, πριμοδότησε κόμματα, με σκοπό να ρίξει από την εξουσία τον μη θεμιτό για αυτήν πρόεδρο της χώρας, με τελικό στάδιο την δολοφονία του όχι από την ίδια, αλλά από πολιτικό του αντίπαλο⁶⁶.

Η επέμβαση αυτή στα εσωτερικά ενός κράτους, υπό την συμβατική έννοια του πολέμου, δεν συνάδει με πράξη που συνιστά απόπειρα ή διακήρυξη πολέμου. Με βάση όμως τον Καταστατικό Χάρτη του ΟΗΕ, Άρθρο 2 παράγραφος 7, η επέμβαση στο εσωτερικό ενός άλλου κράτους απαγορεύεται ως αντίθετη στον πολιτικό πολιτισμό των διεθνών σχέσεων. Η επέμβαση στο εσωτερικό ενός άλλου κράτους, είτε μυστική είτε φανερή, αναιρεί την γενετήσια κυριαρχία ενός κράτους στο εσωτερικό του, και συνιστά απειλή ίση με πόλεμο.

Το ίδιο ακριβώς συνέβη και στην περίπτωση της επιχείρησης AIR-CIA. Η CIA, με την χρήση μυστικών πρακτόρων, αλλά και υπηρεσιών ασύμβατων με την ίδια, αιχμαλώτισε “ύποπτους” για τρομοκρατικές ενέργειες με παράνομο τρόπο, και τους μετέφερε σε τρίτα κράτη με σκοπό τον βασανισμό τους. Οι περισσότεροι συλληφθέντες βρίσκονταν νόμιμα στα κράτη διαμονής τους (εκτός μερικών περιπτώσεων που βρίσκονταν στις ΗΠΑ για άλλους λόγους και συνελήφθησαν εκεί, αλλά δεν εκδόθηκαν στις χώρες διαμονής τους ή καταγωγής τους), και η CIA τους απήγαγε, παραβιάζοντας τα βασικά δικαιώματα ελευθερίας του ατόμου, αλλά και δρώντας στο εσωτερικό τρίτων κρατών, μερικές φορές με πλήρη γνώση των κρατών, αλλά άλλες όχι. Η επιχείρηση αυτή συνιστά μια επέμβαση στο εσωτερικό τρίτου κράτους, με σκοπό την απαγωγή και τον βασανισμό πολιτών του, των οποίων τα δικαιώματα και οι ελευθερίες παραβιάστηκαν κατάφορα, μαζί με τα δικαιώματα εξουσίας ενός κράτους στο εσωτερικό του.

Αυτά τα στοιχεία, αν συνδυαστούν με τις δυο κύριες θεωρίες των διεθνών σχέσεων, τον ρεαλισμό

---

⁶⁶ Παρά το γεγονός ότι ο Σαλβαντόρ Αγιέντε δολοφονήθηκε από τον Εντουάρντο Φρέι, οι θεωρίες συνωμοσίας υποστηρίζουν ότι η όλη επιχείρηση δολοφονίας του, μαζί με το πραξικόπημα, οργανώθηκαν από την CIA και εκτελέστηκαν από τον στρατό της Χιλής. Η CIA, μέχρι σήμερα, δεν έχει αναλάβει επίσημη ευθύνη για καμία από τις δύο πράξεις, μόνον έχει παραδεχθεί ότι είχε γνώση της εξέγερσης / πραξικοπήματος, αλλά δεν έκανε τίποτα για να το εμποδίσει.

και τον φιλελευθερισμό, μπορούν να οδηγήσουν στην τελική αναζήτηση για απόδειξη του επιχειρήματος της μελέτης αυτής. Διαπιστώνονται λοιπόν κάποιες βασικές παρατηρήσεις ως προς τις θεωρίες αυτές. Όσον αφορά αρχικά τον ρεαλισμό :

1. **Ο ανταγωνισμός των κρατών στο διεθνές σύστημα ήταν και θα είναι μια βασική πτυχή των διεθνών σχέσεων.** Τα κράτη εντός του διεθνούς συστήματος θα συνεχίσουν να αγωνίζονται για ισχύ, ενδυνάμωση και επέκταση εις το αέναο. Σε περίπτωση σύγκρουσης συμφερόντων, ο δυνατός θα υπερισχύει εναντίον του αδύνατου (πάντα με όρους ισχύος).
2. **Η δομή του συστήματος είναι ο καθοριστικός παράγοντας ορισμού της κρατικής συμπεριφοράς.** Η απουσία μιας ανώτερης / ανώτατης αρχής στο διεθνές σύστημα είναι υπεύθυνη για την “ελεύθερη” συμπεριφορά των κρατών. Χωρίς τον “επόπτη”, τα κράτη δρουν με όρους ισχύος και καταπιέζουν τα πιο αδύναμα κράτη για να κερδίσουν ισχύ, πλούτο και έδαφος.
3. **Τα κράτη κινούνται με βασικό γνώμονα το εθνικό τους συμφέρον, και όχι την οικονομική αλληλεξάρτηση και τα αμοιβαία οφέλη.** Το τι κάθε κράτος κατηγοριοποιεί ως εθνικό συμφέρον και με ποιά σειρά, αποτελεί το γνώμονα χάραξης της εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής του. Η οικονομική αλληλεξάρτηση δεν μπορεί να φέρει τα κράτη κοντά, λόγω του αμοιβαίου φόβου που τρέφουν το ένα για το άλλο, αλλά και της ανάγκης τους για απόκτηση ισχύος.

Εάν τώρα συγκρίνουμε τα τρία αυτά βασικά επιχειρήματα του ρεαλισμού με τα δύο case studies που εξετάσαμε προηγουμένως, μπορούμε να δούμε πως η μεν δράση των ΗΠΑ στην περίπτωση Αγιέντε περιείχε και τα τρία επιχειρήματα, καθώς η βασική επιδίωξη ενός κράτους είναι η επιβίωση του, και έπειτα η μεγέθυνση του με όρους ισχύος ή/και οικονομίας. Από την άλλη, στην υπόθεση AIR-CIA είναι φανερό ότι οι ΗΠΑ και πάλι έδρασαν με σκοπό την προστασία του κράτους τους (με αθέμιτα μέσα και χωρίς καμία νομιμοποίηση), ακολουθώντας πιστά το ρεαλιστικό υπόδειγμα. Από την άλλη πλευρά όμως, υπάρχει και το φιλελεύθερο παράδειγμα, το οποίο προτάσσει κάποιες άλλες βασικές υποθέσεις. Κάποιες από αυτές είναι :

1. **Οι σχέσεις των κρατών βασίζονται στην οικονομική αλληλεξάρτηση και στα αμοιβαία οφέλη. Η ισχύς δεν έχει πρωταρχικό ρόλο στις διακρατικές σχέσεις.** Εδώ οι φιλελεύθεροι

θέτουν το επιχείρημα των αμοιβαίων οφελών, δηλαδή την ύπαρξη ενός κόσμου όπου η ισχύς δεν κυβερνά το διεθνές σύστημα και τις σχέσεις των κρατών, αλλά η αμοιβαία οικονομική αλληλεξάρτηση και τα αμοιβαία οφέλη από το κοινό εμπόριο και την κοινή οικονομία.

2. **Το άναρχο διεθνές σύστημα παίζει πολύ μικρό ρόλο στον καθορισμό της κρατικής συμπεριφοράς.** Η φιλελεύθερη προσέγγιση θεωρεί ότι το άναρχο διεθνές σύστημα δεν παίζει ρόλο στην κρατική συμπεριφορά, ενώ αμφισβητεί τον ρόλο του κράτους ως κύριου δρώντα στο διεθνές σύστημα. Τέλος, θεωρεί ότι η κρατική συμπεριφορά αποτελεί σε πολύ μεγάλο βαθμό μια αλληλουχία επιλογών του εκάστοτε κράτους, και όχι μια διαδικασία αλληλεπίδρασης μεταξύ κρατών στο διεθνές σύστημα.
3. **Κύριος ρόλος του κράτους είναι η οικονομική ανάπτυξη, όχι η κατοχύρωση της εθνικής ανεξαρτησίας και ασφάλειας.** Εδώ οι φιλελεύθεροι θεωρούν την οικονομική ανάπτυξη σημαντικότερη από την εθνική ασφάλεια και ανεξαρτησία. Θεωρούν ότι σε έναν κόσμο όπου το διεθνές εμπόριο έχει τον κύριο ρόλο, τα κράτη θα εισέλθουν σε ένα καθεστώς αλληλεξάρτησης το οποίο θα τα οδηγήσει στην αιώνια ειρήνη, λόγω της υψηλής αλληλεξάρτησης για προϊόντα που θα έχει αναπτυχθεί λόγω του διεθνούς εμπορίου και της διεθνούς αλληλεξάρτησης.

Εάν λοιπόν και πάλι προσπαθήσουμε να πάρουμε τα τρία αυτά παραδείγματα και να τα εφαρμόσουμε στα case studies, θα δούμε ότι κανένα δεν φαίνεται να ίσχυσε σε καμία από τις δύο περιπτώσεις. Και στις δύο περιπτώσεις, οι ΗΠΑ έδρασαν με όρους εθνικού συμφέροντος και όχι βάσει οικονομικής αλληλεξάρτησης. Είδαμε πως οι ΗΠΑ θεώρησαν σημαντικότερη την προσπάθεια (στην περίπτωση της Χιλής) να μην υπάρξει εστία αναταραχών από τον μαρξιστή Αγιέντε στην Λατινική Αμερική, παρά τα πιθανά οικονομικά οφέλη που μπορεί να υπήρχαν.

Τελικά, βλέπουμε πως η ρεαλιστική προσέγγιση είναι ένα καλύτερο αναλυτικό εργαλείο από την φιλελεύθερη προσέγγιση, καθώς μπορεί να αναλύει το διεθνές σύστημα στις περισσότερες των περιπτώσεων με επιτυχία, όπως συνέβη και εδώ. Παρόλα αυτά, και η φιλελεύθερη προσέγγιση έχει τις επιτυχίες της στην ανάλυση περιπτώσεων, αλλά είναι (ποσοστιαία) λίγες, ώστε να μπορεί κάποιος να την θεωρήσει ως μια ισχυρά θεμελιωμένη θεωρία.

Η δημοκρατική ειρήνη, το επιχείρημα που εδώ αποδείξαμε ότι δεν εφαρμόζεται σε περιπτώσεις

κατασκοπείας και συγκεκαλυμμένων δράσεων, έχει μια ακόμα πτυχή αποτυχίας που αξίζει να αναφερθεί. Αυτή είναι η ασάφεια⁶⁷, ακόμα και σήμερα, στο τι θεωρούμε δημοκρατία. Αν δεν υπάρξει ένας ορισμός καθολικά αποδεκτός για την δημοκρατία, τότε ο καθένας θα μπορεί να ορίζει το κάθε παράδειγμα ή περιπτώσιολογική μελέτη όπως νομίζει, με αποτέλεσμα να εξαγάγει ψευδή αποτελέσματα. Το πως ορίζεται μια δημοκρατία παραμένει μέχρι και σήμερα αρκετά ρευστό, με κίνδυνο να ορίσουμε ως δημοκρατίες αποδεδειγμένα μη δημοκρατικά καθεστώτα.

Τέλος, πρέπει να αναφερθεί ότι, η επέμβαση με συγκεκαλυμμένη δράση, αποτελεί μορφή πολέμου, εφόσον όμως ξεφύγουμε από την συμβατική έννοια του πολέμου. Όπως ήδη αναφέραμε, στην σημερινή εποχή, πόλεμος δεν θεωρείται μόνο η στρατιωτική επέμβαση. Έχουν αναπτυχθεί πολλές μορφές πολέμου που ακόμα δεν έχουν ενσωματωθεί στον ορισμό του πολέμου (π.χ. οικονομικός, ηλεκτρονικός, εμπορικός πόλεμος κλπ). Εφόσον υπάρχει λοιπόν μια επέμβαση, ακόμα και υπό όρους συγκεκαλυμμένης δράσης, η επέμβαση αυτή συνιστά παραβίαση των δικαιωμάτων του κράτους που δέχεται την επέμβαση, και αυτό αποτελεί μια μορφή πολέμου. Η παραβίαση της κρατικής κυριαρχίας αποτελεί μορφή πολέμου, οπότε γίνεται εμφανές ότι στο πεδίο της συγκεκαλυμμένης δράσης, που εμπεριέχει και στις δυο περιπτώσεις παραβίαση εθνικής κυριαρχίας και παραβίαση των δικαιωμάτων των πολιτών ενός κράτους, η θεωρία δημοκρατικής ειρήνης δεν μπορεί να αποτελέσει αναλυτικό εργαλείο, καθώς η ίδια η θεωρία αποδεικνύεται ανεπαρκής ως προς την βασική της επιχειρηματολογία.

4.2 Πεδία περαιτέρω μελέτης του παρόντος θέματος

Αφού λοιπόν αποδείξαμε ότι η θεωρία δημοκρατικής ειρήνης, αλλά και γενικά ο φιλελευθερισμός, αποτυγχάνουν αφενός να αναλύσουν το διεθνές σύστημα και αφετέρου να αποδείξουν ότι τα δημοκρατικά κράτη σπάνια πολεμούν μεταξύ τους, είναι λογικό να αναφέρουμε πως υπάρχουν περαιτέρω πεδία μελέτης του θέματος αυτού. Το παρόν θέμα είναι πολυδιάστατο, με αποτέλεσμα πολλές πτυχές πίσω από το συγκεκριμένο θέμα να μην μπορούν να αναλυθούν στην μελέτη αυτή.

Αρχικά, πολύ σημαντικό πεδίο αποτελεί ο τρόπος διεξαγωγής των συγκεκαλυμμένων δράσεων. Οι

---

⁶⁷ Να διευκρινιστεί ότι δεν είναι φταίξιμο της φιλελεύθερης προσέγγισης που δεν υπάρχει καθολικός ορισμός της δημοκρατίας, αλλά θα έπρεπε, εφόσον διαθέτουν ένα αναλυτικό εργαλείο που χρησιμοποιεί τον ορισμό της δημοκρατίας ως συνιστώσα ανάλυσης, να προσπαθήσουν τεταμένα ώστε να καταλήξουν σε έναν πιο σταθερό ορισμό.

μυστικές δηλαδή δράσεις, απαιτούν συγκεκριμένους τρόπους εκτέλεσης, καθώς διακυβεύονται πολλά σε μια τέτοια επιχείρηση, όπως η ζωή των πρακτόρων αλλά και η υπόληψη και η διεθνής εικόνα του κράτους που διεξάγει την μυστική δράση. Τα προβλήματα αυτά οδηγούν στο να υπάρχει μια απόλυτα ενορχηστρωμένη προσπάθεια εκτέλεσης των δράσεων αυτών, με αποτέλεσμα και η παραμικρή παρεμβολή στο σχέδιο δράσης να αποτελεί πιθανή αιτία αποκάλυψης της αποστολής.

Επιπλέον, αξίζει να διερευνηθούν οι κύριοι τρόποι αποκάλυψης των μυστικών δράσεων. Εννοείται ότι τα κράτη λαμβάνουν αντίμετρα ενάντια σε πιθανές δράσεις άλλων κρατών στο έδαφος τους. Άξια διερεύνησης είναι τα μέσα και οι τρόποι αντιμετώπισης των μυστικών αυτών δράσεων, αλλά και η μεθοδολογία λειτουργίας των υπηρεσιών μίας χώρας, από την στιγμή που γίνεται αντιληπτή μια τέτοια δράση μέχρι και την αποκάλυψη της.

Η εφαρμογή και εκτέλεση συγκεκριμένων δράσεων είναι ένα μεγάλο κομμάτι που δυστυχώς ακόμα δεν έχει αναλυθεί επαρκώς στην διεθνή βιβλιογραφία. Θα ήταν σκόπιμο στο μέλλον να υπάρξει μια μεγαλύτερη κινητοποίηση για συγγραφή και έρευνα στο κομμάτι αυτό, καθώς είναι ένα παρεξηγημένο κομμάτι των διεθνών σχέσεων. Με την ελπίδα η παρούσα μελέτη να πέτυχε τους αρχικούς της στόχους, καθώς και να κατάφερε να αναλύσει το βασικό θέμα της για μνημένους και μη αναγνώστες, η μελέτη αυτή εδώ κλείνει με μια ευχή, το θέμα της συγκεκριμένης δράσης να πάρει κάποια μέρα την διάσταση που του αξίζει στο πεδίο των πολιτικών επιστημών, και συγκεκριμένα των διεθνών σχέσεων.

Βιβλιογραφία

Βιβλία - Άρθρα Ξενόγλωσσα

1. Berkowich & Goodman, Best Truth, Yale University Press, 2000
2. Bloomfield Jr., Lincoln P., The legitimacy of covert action: Sorting out the moral responsibilities, International Journal of Intelligence and CounterIntelligence, 1990, 4:4, 525 - 537
3. Blum William, Killing Hope - U.S. Military and CIA Interventions Since World War II – Part I, Zed Books London, 2003
4. Callanan James, Covert Action in the Cold War - US Policy, Intelligence and CIA Operations, I.B.Tauris Editions, 2010
5. Clausewitz, Carl von (1984) [1832]. Howard, Michael; Paret, Peter, eds. On War [Vom Krieg] (Indexed ed.). New Jersey: Princeton University Press.
6. Daugherty J. William, Counterintelligence and Covert Action : The role of Covert Action, Chapter 21
7. Daugherty J. William, Executive Secrets : Covert Action and the Presidency, The University Press Of Kentucky, 2006
8. Daugherty, J. William, Approval and Review of Covert Action Programs Since Reagan, International Journal of Intelligence and CounterIntelligence, 17:1,62 - 80
9. Downes B. Alexander et al, Another Skirmish in the Battle over Democracies and War, International Security, Vol. 34, No. 2 (Fall 2009)
10. Farmer, James, Are There Cracks in the Democratic Peace?, University Honors Program Theses, 2014, Paper 12
11. Gallo, André Le, Covert Action: A Vital Option in U.S. National Security Policy, International Journal of Intelligence and CounterIntelligence, 2005, 18:2, 354 - 359
12. Gat Azar, The Democratic Peace Theory Reframed, The Impact of Modernity, World Politics 58 (October 2005)
13. Griffiths Martin et. al., International Relations - The Key Concepts, Second Edition, Routledge Editions, 2008
14. Gowa Joanne, Ballots and bullets: the elusive democratic peace, Princeton University Press. 1999
15. Gunther Helmann et al, Fishing in the mild West: democratic peace and militarised interstate disputes in the transatlantic community, Review of International Studies (2008), 34
Hobson Christopher, Roundtable: Between the Theory and Practice of Democratic Peace, International Relations, 2011.
16. Hulnick, S. Arthur, U.S. covert action: Does it have a future?, International Journal of Intelligence and CounterIntelligence, 1996, 9:2, 145 - 157
17. James Patrick et al, Democracy and Conflict Management: Territorial Claims in the Western Hemisphere Revisited, International Studies Quarterly (2006)
18. Johnson K. Lock, Handbook Of Intelligence Studies, Taylor & Francis, e-library, 2006
19. Lathrop E. Charles, The Literary Spy , Yale University Press, 2004
20. Layne Christopher, Kant or Cant: The Myth of the Democratic Peace, International Security, Vol. 19, No. 2. (Autumn, 1994)

21. Lee K. Lerner et al, Encyclopedia of Espionage, Intelligence, and Security, Thompson - Gale Editions, 2004
22. Lowenthal M. Mark, Intelligence : From Secrets to Policy, CQ Press, 2011
23. Maoz Zeev, The Controversy over the Democratic Peace: Rearguard Action or Cracks in the Wall?, International Security, Vol. 22, No. 1. (Summer, 1997)
24. Mazza Caterina, *The Abu Omar Case and "extraordinary rendition"*
25. Monje C. Scott, The Central Intelligence Agency - A Documentary History, Greenwood Press, 2008
26. O'Brien, A. Kevin, Interfering with civil society: CIA and KGB covert political action during the Cold War, International Journal of Intelligence and CounterIntelligence, 8:4, 431 - 456
27. Owen M. John, How Liberalism Produces Democratic Peace, International Security, Vol. 19, No. 2. (Autumn, 1994)
28. Paul D. Miller, American Grand Strategy and the Democratic Peace, Survival: Global Politics and Strategy, 2012, 54:2, 49-76
29. Qureshi Z. Lubna, Nixon, Kissinger, and Allende - U.S. Involvement in the 1973 Coup in Chile, Lexington Books, 2009
30. Ranelagh, John, The Agency: The rise and Decline of CIA, New York, Touchstone, 1987
31. Russett Bruce, Thucydides, Ancient Greece, and the Democratic Peace, Journal of Military Ethics, 2006, 5:4
32. Russett Bruce et al, The Democratic Peace, International Security, Vol. 19, No. 4. Spring, 1995)
33. Sheldon, Rose Mary, The ancient imperative: clandestine operations and covert action, International Journal of Intelligence and CounterIntelligence, 1997, 10:3, 299 - 315
34. Shulsky N. Abram, Schmitt Gary James , Silent Warfare, Potomac Books, 2002
35. Smith W. Thomas Jr., Encyclopedia of the Central Intelligence Agency, Facts On File Editions, 2003
36. Stansfield Turner, Secrecy and Democracy : The CIA in transition, Boston, Houghton Mifflin, 1985
37. Strong J. Thompson(1986), Covert activities and intelligence operations: Congressional and executive roles redefined, International Journal of Intelligence and Counter Intelligence,1:2
38. Van Evera, Stephen, American Intervention in the Third World: Less Would Be Better, Security Studies, 1991, 1:1,1 - 24
39. Viotti R. Paul et al. International Relations Theory, Fifth Edition, Pearson Editions, 2012
40. Warner Michael, Handbook of Intelligence Studies, Routledge Editions, 2006
41. Warner Michael: "Wanted: A Definition of Intelligence", Studies in Intelligence, Vol. 46, No. 3 (2002)
42. Woronoff John, Historical Dictionary of United States Intelligence, The Scarecrow Press Editions, 2006
43. Wright Jonathan, Locarno: a democratic peace?, Review of International Studies , 36, 2010

Βιβλία - Άρθρα Ελληνικά

1. Ήφαιστος Παναγιώτης, Ο Πόλεμος και τα Αιτιά του, Εκδόσεις Ποιότητα, 2009.
2. Πλατιάς Αθανάσιος, Το Νέο Διεθνές Σύστημα, Εκδόσεις Παπαζήση, 1995

Ηλεκτρονικές Πηγές

1. <http://www.isn.ethz.ch/Digital-Library/Publications/Detail/?lang=en&id=153187>
2. <http://www.newyorker.com/magazine/2005/02/14/outsourcing-torture>
3. <https://www.aclu.org/fact-sheet-extraordinary-rendition>
4. <http://terrorism.about.com/od/e/g/Renditon.htm>
5. <http://nsarchive.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB8/docs/doc01.pdf>
6. http://en.wikipedia.org/wiki/Democratic_peace_theory
7. <http://m.dictionary.com/definition/covert%20action>
8. https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/csi-publications/csi-studies/studies/vol50no2/html_files/Studying_Teaching_6.htm
9. <https://www.cia.gov/kids-page/6-12th-grade/who-we-are-what-we-do/the-intelligence-cycle.html>
10. <http://www.merriam-webster.com/dictionary/espionage/>
11. <https://www.mi5.gov.uk/home/the-threats/espionage/what-is-espionage.html>

